

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

**OKUL REHBER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE (8. SINIF)
SINIF REHBERLİK PROGRAMININ 21. YÜZYIL
BECERİLERİNİ KAZANDIRMA DÜZEYLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞEN ÇELEBİ

DANIŞMAN

PROF. DR. SAVAŞ KARAGÖZ

AKSARAY-2024

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

**OKUL REHBER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE (8.SINIF)
SINIF REHBERLİK PROGRAMININ 21. YÜZYIL
BECERİLERİNİ KAZANDIRMA DÜZEYLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞEN ÇELEBİ

DANIŞMAN: PROF. DR. SAVAŞ KARAGÖZ

JÜRİ ÜYESİ: DOÇ. DR. NİHAN ARSLAN

JÜRİ ÜYESİ: DR. ÖĞR. ÜYESİ SERKAN BOYRAZ

AKSARAY-2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (.....) ay sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gülşen
Soyadı : ÇELEBİ
Bölümü : Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Rehber Öğretmenlerine Göre (8.Sınıf) Sınıf Rehberlik Programının 21. Yüzyıl Becerilerini Kazandırma Düzeyleri

İngilizce Adı: School Counselors' Opinions on Eighth Grade Guidance Curriculum's Effect of Levels of Acquisition of 21st Century Skills

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

Gülşen ÇELEBİ

İmza:.....

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Gülşen ÇELEBİ tarafından hazırlanan “Okul Rehber Öğretmenlerine Göre (8. Sınıf) Sınıf Rehberlik Programının 21. Yüzyıl Becerilerini Kazandırma Düzeyleri” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ)

İmza

(Eğitim Bilimleri, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: (Doç. Dr. Nihan ARSLAN)

(Eğitim Bilimleri, Necmettin Erbakan Üniversitesi)

.....

Üye: (Dr. Öğr. Üyesi Serkan BOYRAZ)

(Eğitim Bilimleri, Aksaray Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 06/11/2024

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sürecinde desteğini, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, tez danışmanlığımı yürütmeyi kabul eden hocam, Sayın Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ'e, Aksaray Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Programı hocalarıma teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olup, bana destek olan ve yapacağım konusunda beni cesaretlendiren sevgili eşim Erdal ÇELEBİ'ye, onlarla birlikte yapacağım aktivitelerden aldığım zamanlar için yeğenlerim Yusuf EKİNLİ ve Yakup EKİNLİ'ye, desteklerinden ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma ve veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen ve araştırmaya büyük katkı sağlayan değerli okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerimize teşekkür ederim.

Gülşen ÇELEBİ

ÖZET

Rehberliğin, en önemli hedeflerinden biri; bireylerin yaşamları boyunca, kendilerini gerçekleştirme süreçlerinde, profesyonel hizmet sunmaktır. Bu süreçte, bireyi tanımak ve kendilerini tanımalarına yardımcı olmak, içinde bulunduğu toplumun gereklerine uygun, kendini etkin bir şekilde ifade etmelerini sağlamaktır. Bireyin; gelişen çağda, gelişen teknolojiye ve yeteneklere sahip olması ancak eğitimle sağlanabilir. Bu becerilerin geliştirilmesi için kazanımlar doğrultusunda, eğitim verilmesi, bireylerin içinde bulunduğu toplumun gereklerini yerine getirmesini ve etkin iletişim kurmasını kolaylaştıracaktır.

Araştırmanın önemi; araştırmayla elde edilecek sonuçların, bu alana yönelik hizmet veren kişilere bilgi vermesi, bu alana yönelik hizmet vermeyi planlayan araştırmacılara fikir vermesi, bireylere, içinde bulunduğu çağın becerilerini kazandıracak kazanımlara yer veren rehberlik programlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde destek olmasıdır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2023-2024 eğitim-öğretim yılında kamu ortaokul kurumlarında görev yapan Okul Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları; 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Aksaray ilinde görev yapan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeni olan 20 okulun 20 Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeninden meydana gelmektedir. Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form neticesinde veri toplama aracı olarak bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda; görüşülen okul rehber öğretmenleri, 8.sınıflar için planlanan rehberlik programında, amaç, kazanım ve etkinlikler açısından, 21. yüzyıl becerilerini kısmen kazandıracak nitelikte etkinliklere yer verildiği, sınıf ortamının etkinlikleri uygulamaya elverişli olmayışı, okul paydaşlarının işbirliğinin yetersiz olduğu, yer yer öğrenci seviyelerine uygun olmayan etkinliklerin varlığı, kırtasiye ve materyal malzemelerinin etkinliklerde fazlalığı ve uygulama için ders saatinin yeterli olmaması gibi konularda problemler yaşandığını ortaya koymuştur. Rehber öğretmenler, programın revize edilmesini, paydaşların iş birliği yapması için programın tanıtılması ve ders saatlerinin artırılması gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler : 21. yüzyıl becerileri, Rehberlik programı, Program Değerlendirme, Rehberlik Hizmetleri

Bilim Kodu : 10203

Sayfa Adedi : 161

Yazar : Gülşen Çelebi

Danışman : Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ

ABSTRACT

SCHOOL COUNSELORS' OPINIONS ON EIGHTH GRADE GUIDANCE CURRICULUM'S EFFECT OF LEVELS OF ACQUISITION OF 21 ST CENTURY SKILLS (8th Grade)

One of the most important goals of guidance is to provide professional services to individuals throughout their lives in the process of self-realisation. In this process, it is to recognise the individual and help them to recognise themselves, to ensure that they express themselves effectively in accordance with the requirements of the society in which they live. In the developing age, the individual can only be provided with education to have developing technology and skills. Providing education in line with the achievements for the development of these skills will make it easier for individuals to fulfil the requirements of the society in which they live and to communicate effectively.

The importance of the research is that the results of the research will provide information to the people who provide services in this field, give ideas to the researchers who plan to provide services in this field, and support the process of preparing and implementing guidance programmes that include achievements that will provide individuals with the skills of the age in which they live. In the study, case study design, one of the qualitative research methods, was used.

The study group of the research consists of School Psychological Counsellors and Guidance Counsellors working in public secondary school institutions in the 2023-2024 academic year. The participants of the study consist of 20 Psychological Counsellors and Guidance Counsellors of 20 schools with Psychological Counsellors and Guidance Counsellors selected by simple random sampling method working in Aksaray province in the 2023-2024 academic year. In the research, a semi-structured interview form was used. As a result of this form, individual interviews were conducted as a data collection tool. The data obtained as a result of the research were analysed by content analysis method.

As a result of the research, the interviewed school counsellors revealed that there are problems in the guidance programme planned for 8th grades in terms of objectives, outcomes and activities, such as the inclusion of activities that partially provide 21st century skills, the classroom environment is not suitable for implementing activities, the cooperation of school stakeholders is insufficient, the existence of activities that are not suitable for student levels, the excess of stationery and material materials in the activities and the insufficient number of class hours for implementation. Guidance counsellors made suggestions such as revising the programme, introducing the programme for the cooperation of stakeholders and increasing the course hours.

Keywords : 21st century skills, Guidance program, Program evaluation, Guidance Services

Science Code : 10203

Number of Pages :161

Author : Gülşen Çelebi

Supervisor : Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	9
1.1. Rehberliğin Tanımı	9
1.2. Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi	10
1.2.1. Amerika ve Avrupa’da Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi	11
1.2.2. Türkiye’de Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi	13
1.3. Rehberliğin İlkeleri	15
1.4. Rehberlikte Hizmet Türleri	18
1.4.1. Birey Sayısına Göre Rehberlik	18
1.4.2. Temel İşlevlerine Göre Rehberlik	18

1.4.3.Hizmet Alanlarına Göre Rehberlik.....	20
1.4.4.Problem Alanlarına Göre Rehberlik.....	21
1.4.5.Eğitim Kademelerine Göre Rehberlik.....	23
1.5.Okullarda Uygulanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri	25
1.5.1.Eğitsel Gelişim Alanı	26
1.5.2. Kişisel-Sosyal Gelişim Alanı	26
1.5.3. Kariyer Gelişimi Alanı	28
1.6. Ortaokulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri.....	29
1.6.1. Ortaokul Kurumları Sınıf Rehberlik Programı.....	29
1.7. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli.....	38
1.8. Kapsayıcı 21. Yüzyıl Beceri Modeli ve Sınıf Rehberlik Programı.....	41
1.9. Beceri Türlerinin Tanımı.....	44
1.9.1.Sosyal ve Duygusal Beceriler.....	44
1.9.2. Dil ve İletişim Becerileri	46
1.9.3. Üst Düzey Düşünme Becerisi.....	47
1.9.4. Benlik Becerileri.....	51
1.9.5. Öğrenme Becerileri	52
1.9.6. Çalışma Becerileri	53
1.9.7. Okuryazarlık Becerileri	53
1.9.8. Değerler	58
1.10. İlgili Literatür Taraması	60
1.10.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	60
1.10.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	68
1.11. Sınıf Rehberlik Programının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Program Değerlendirme Yaklaşımları	69

1.11.1. Tyler'in Hedefe Dayalı Program Değerlendirme Modeli	70
1.11.2. Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeli.....	72
1.11.3. Provus Farklar Yaklaşımı Modeli (PFYM).....	73
1.11.4. Stufflebeam Çevre (Bağlam), Girdi, Süreç ve Ürün (Context, Input, Process, Product= CIPP) Modeli	75
İKİNCİ BÖLÜM.....	76
YÖNTEM.....	76
2.1.Araştırma Modeli	77
2.2. Araştırma Grubu.....	78
2.3.Veritoplama Aracı.....	78
2.4.Verilerin Toplanması	79
2.5.Verilerin Analizi.....	79
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
BULGULAR VE YORUMLAR	81
3.1. 8. Sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Etkin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına Yönelik Bulgular	81
3.2. Okul rehber öğretmenlerine göre sınıf rehberlik programında yer alan genel amaçlara yönelik bulgular	86
3.3. 8. Sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine ilişkin bulgular	92
3.4. 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanlarına yönelik bulgular.....	98
3.5. Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bulgular	104
3.6. Rehberlik programının etkin kullanılması için okul rehber öğretmenlerin önerilerine yönelik bulgular	111
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	117

SONUÇ ve TARTIŞMA	117
4.1.Okul rehber öğretmenlerine göre 8.sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar	117
4.2. Okul rehber öğretmenlerine göre sınıf rehberlik programının genel amaçlarına yönelik görüşleri neticesinde elde edilen sonuçlar.....	118
4.3. Okul rehber öğretmenlerine göre 8. Sınıf, sınıf rehberlik programında öğrencilerin kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine yönelik görüşleri neticesinde elde edilen sonuçlar	118
4.4. Okul rehber öğretmenlerine göre (8. Sınıf) sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf taraflarına yönelik düşünceleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar	120
4.5.Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlüklerle ait düşüncelere yönelik ulaşılan sonuçlar.....	121
4.6. Okul rehber öğretmenlerine göre rehberlik programının etkin kullanılması için öneriler ile ilgili sonuçlar	123
ÖNERİLER	124
KAYNAKÇA	126
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	145

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Ortaokul Rehberlik ve Kariyer Dersi Gelişim Alanları ve Yeterlilikler.....	35
Tablo 2. 21. Yüzyıl Becerileri.....	43
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Okul Rehber Öğretmenlerinin Cinsiyet, Kıdem ve Alan İçeri/Alan Dışına ve 21. Yüzyıl Becerilerini Bilme Farkındalıklarına Göre Dağılımları.....	78
Tablo 4. Okul Rehber Öğretmenlerinin 8.sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Ekin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına İlişkin Görüşler.....	82
Tablo 5. Okul Rehber Öğretmenlerinin 8.sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Ekin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına İlişkin Görüşler.....	82
Tablo 6. Okul Rehber Öğretmenlerine Göre Sınıf Rehberlik Programında Yer Alan Genel Amaçlarına İlişkin Görüşler.....	87
Tablo 7. 8. Sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine ilişkin görüşler.....	93
Tablo 8. 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanlarına yönelik bulgular.....	98
Tablo 9. Ortaokul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sırasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Görüşler.....	105
Tablo 10. Rehberlik Programının Etkin Kullanılması İçin Okul Rehber Öğretmenlerin Önerilerine İlişkin Görüşler.....	112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Öğrenci Profili; Yetkin ve Erdemli İnsan.....	39
Şekil 2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Sistem Okuryazarlığı Bağlamında Okuryazarlık Türleri.....	40
Şekil 3. Tyler Program Geliştirme Modeli.....	71
Şekil 4. Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeli.....	73
Şekil 5. Provus Farklar Yaklaşımı Modeli (PFYM).....	74

KISALTMALAR

Çev:	Çeviren
DOI:	Digital Object Identifier
Edt:	Editör/ler
KGRP:	Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı
LGS:	Liselere Geçiş Sistemi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
PISA:	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
RPD:	Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman
TDK:	Türk Dil Kurumu
TTKB:	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
YÖK:	Yükseköğretim Kurumları

GİRİŞ

Günümüz toplumunda, çağdaş eğitim sistemi anlayışının hızla gelişmesi, insanların, birbirinden farklılık gösterdiklerine özen göstererek, bireyin kendini gerçekleştirmesi için rehberlik edilmesi yönündeki çalışmalar, okul rehberlik hizmetlerinin önemini arttırmıştır. Rehberlik; bireylerin içinde bulunduğu çağdaş dünyada, ihtiyaç duyacağı, üreten, düşünen, kendini geliştiren ve kendini gerçekleştirmek için gerekli gizil güçlerinin ortaya çıkarılması ve mevcut yeteneklerine ulaşması yolunda, uzman bireylerce yapılan profesyonellikte, etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilen bir yardım sürecidir (Yeşilyaprak, 2001, s. 6). Okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri, okulun içinde bulunduğu kültürü, sosyoekonomik vb. etkenlere dikkat ederek, okul kültürü ile uyumlu olacak şekilde programlarını hazırlarlar. Okul rehberlik planları doğrultusunda, yer verdikleri rehberlik etkinlikleri ile öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmeleri yönündeki çalışmaları yürütürler. Bu çalışmaların nihai amacı, bireylerin içinde bulundukları toplumun gereklerini anlamaları ve yaşam kalitelerini artırmaları yönündeki beceri ve yeteneklerinin farkına varmalarını sağlayarak, içinde bulunduğu duruma en etkili çözüm yollarını bulma ve uygulamaları yönündeki farkındalıklarını arttırmaktır. Bireylerin, içinde bulundukları gelişim evrelerini daha iyi tanımaları, ilgi ve değerlerinin farkına varmaları ve içinde bulunduğu duruma yönelik karar verme aşamasında daha etkin karar almaları doğrultusunda, profesyonel destek almaları, süreci daha verimli hale getirecektir.

Bireyin gelişimi bir bütündür ve süreklidir. Uzmanlar bu gelişim evrelerinde insanların “eğitsel”, “mesleki”, “kişisel” olarak gelişim dönemlerinde içinde bulunduğu ihtiyaç doğrultusunda, rehberlik hizmeti vermektedirler. Gelişimin birbirini etkilemesi ve devamı göz önünde bulundurulduğunda, bu gelişim evrelerini keskin hatlarla ayırmak mümkün değildir (Yeşilyaprak, 2001, s. 58). İlköğretimde, rehberliğin temel hedefleri; bireyin kendini tanımasına, sorumluluk duygusunun geliştirilmesine, ileriki yaşamında edineceği meslek ve iş yaşamını anlamasına, karşılaştığı problemler karşısında etkili çözüm yolları üretmesine ve verebileceği en iyi kararı vermesine, insan davranışlarını ve hayatı anlamasına, ideallerini

yaşamaları için ihtiyaı olan çaba ve gayreti göstermesine rehberlik etmektir (Erkan, 2000, s. 5-6).

Ortaokul kademesinde, mesleki, eğitsel, kişisel rehberlik hizmetleri, öğrencinin ilgi ve yetenekleri konusunda farkındalıklarını artırarak, değerleri doğrultusunda, kendisini keşfetmesi, meslekleri ve çevreyi tanınması ve bu bağlamda kendisine en uygun, en iyi şekilde yapabilmeyi dūşündüėü meslek seçiminde rehberlik hizmetleri oldukça önemli bir yere sahiptir (Yeşilyaprak, 2001, s. 155-159)

Ortaöğretim sürecine adım atacak olan 8. sınıf öğrencileri, bir üst öğretim programlarını tanıyarak, performansı doğrultusunda gidebileceği bir üst öğretim programında başarı sağlayabilmesi için, kendisini tanınması, içinde bulunduğu yüzyılın becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. Bu gelişimin sağlanması için rehberlik etkinlikleri, geliştirici ve destekleyici bir unsur olacaktır.

Eğitimde, ğrencilere kazandırılması planlanan hedeflere ulaşılması için, rehberlik hizmetleri çalışmalarının planlı, programlı ve belirli amaç doğrultusunda, etkili bir şekilde hazırlanması önemlidir. Uygulanması planlanan program oluşturulurken, kazanımlar doğrultusunda hedefler belirlenerek, bireylerin performanslarını en üst düzeye ulaştırmaya yönelik olarak planlanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, rehberlik programları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ana unsur, kazandırılması hedeflenen amaç doğrultusunda ele alınan hedef kitlenin, içinde bulunduğu gelişim durumu, ilgi ve ihtiyaçları olmalıdır. Bu önemli hususa dikkat etmek, programın etkililiğini arttıracaktır (Erkan, 2001, s. 31).

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), son dönemlerde oldukça hızlı bir değişim ve gelişim göstermiştir. Bu hızlı gelişim ekonominin küreselleşmesini ve uluslararası bir boyuta taşınmasını sağlamış, insan yaşamının, çalışma ve öğrenme şekillerinin sürekli dönüşümüne neden olmuştur (Voogt ve Roblin, 2012). Çağımız toplumu bilgi toplumudur (Anderson, 2008; Dede, 2010). BİT'in hızlı gelişimi pek çok işin sadece bilgi alışverişiyle değil, bilgi anlayışıyla ilgili olduğunu ortaya koymuştur (Levy ve Murnane (2004). İnsanların, bu dönüşüm sürecine ayak uydurmaları, içinde bulunduğu toplumda yer edinmeleri, başarılı olabilmeleri, ihtiyaçları ve gereksinimlerini yerine getirebilmeleri için bazı yeni becerileri kazanmaları gerekir. 21. yüzyıl becerileri, iyi bir vatandaş olarak, bilgi toplumuna katkıda bulunan birey olma becerileridir (Voogt ve Roblin, 2012; Anagün, 2018).

Araştırmanın Amacı

Eğitim öğretim kademelerinin her basamağında, rehberlik hizmetleri oldukça önemli bir yere sahiptir. Ortaokul dönemi, öğrencilerin hem gelişimsel açıdan önemli bir basamağını, hem de akademik ayrım noktasında önemli bir karar aşamasını ele alan, bir geçiş dönemidir. Ortaokul süreci, öğrencilerin, içinde bulunduğu ergenlik dönemi ile duygu, düşünce ve fizyolojik gelişimlerinin yüksek seviyede olduğu gelişim dönemlerini ve liseye geçiş sürecindeki akademik çalışmaları içine alan önemli bir zaman dilimini kapsar. Bu duygu yoğunluğu ve karar aşaması, öğrencilerin daha fazla destek alma ihtiyacına neden olur. Bu nedenle ortaokul kademesi kişisel, sosyal rehberliğin yanı sıra bir üst öğretime geçiş aşamasının yoğun olarak ele alındığı, mesleki rehberlik hizmetlerine yönelik çalışmaları da içerir. Öğrenciler için önemli bir noktada duygusal yoğunluğun, fiziksel gelişimin öğretilerinin yanı sıra akademik başarıyı artırmaya yönelik rehberlik hizmetleri de büyük önem taşımaktadır.

Rehberlik hizmetlerinin temel amacı, bireylerin, içinde bulunduğu toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, mevcut performansını ortaya koymasını ve çevresinde bulunan imkânlardan yararlanmasına yönelik beceri kazanması sağlanarak, hayat amacı olan kendini gerçekleştirme sürecine hazırlamaktır. Rehberlik hizmetleri, bu kazanımların elde edilmesi ile çağın gerekleri doğrultusunda, bireylerin farkındalık düzeyleri artırılarak, en üst seviyede topluma ve kendine faydalı olmaları için profesyonel destek sunar. Kazanımların gerçekleştirilmesinde rehberlik programları ve etkinlikleri büyük rol oynar.

Eğitim-öğretim yoluyla bireyler, ihtiyaç duydukları bilgi ve deneyimi kazanırlar (Erkan 2001, s. 2). Yeşilyaprak (2007) rehberliği; bireylere çağdaş dünyada ihtiyaçları olan, yaşamda, mutlu ve üreten bireyler olabilmeleri yolunda, gerekli yetenekleri kazanabilmeleri için, uzmanlarca verilen yardım süreci olarak tanımlar. Gelişimsel rehberlik anlayışına göre hazırlanan rehberlik programları eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik alanlarına göre bireylerin gelişimlerine destek sunmaktadır.

Rehberlik, bireylerin potansiyellerini geliştirmesine ve çevresinde yer alan olanaklardan en üst düzeyde faydalanması için etkili tercih yapmasına, seçtiği bir durum için en etkili

kararları alarak uygulamaya geçirilmesine yönelik, uzmanlarca yapılan sistemli yardım sürecidir (Tan, 2000, s. 18).

Rehberlik programı; anaokulundan, 12. sınıfa kadar planlı ve sistemli bir şekilde, gelişimsel olarak ele alınan, yapılandırılmış etkili grup etkinliklerini içerir. Programın amacı, her kademedeki öğrencilerin normal gelişim sürecinde, kendilerini gerçekleştirme yolunda, etkili yaşam becerilerini kazanmaları için onlara destek olacak şekilde planlanmalıdır (Erkan, 2001, s. 16).

Program geliştirme; planlanan programın kapsamı doğrultusunda, hedeflerin etkili bir şekilde uygulanması için gerekli olan, faydalanılması amaçlanan esasları, teorileri, uygulama etkinliklerini, profesyonel bir şekilde ele almaktır (Sezgin, 2014, s. 3).

Bu araştırma; “Okul Rehber Öğretmenlerine Göre (8.sınıf) Sınıf Rehberlik Programının 21. Yüzyıl Becerilerini Kazandırma Düzeyleri”ni belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Okul rehber öğretmenlerinin 8.sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleri nelerdir?
2. Okul rehber öğretmenlerinin 8. sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinlikleri hakkında ki düşünceleri nelerdir?
3. Okul rehber öğretmenlerine göre 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanları nelerdir?
4. Okul rehber öğretmenlerinin ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaştığı güçlükler nelerdir?
5. Okul rehber öğretmenlerinin rehberlik programının etkin kullanılması için önerileri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

İçinde yaşadığımız çağda, öğrencilerin; hedefledikleri bilgi kaynaklarına kolaylıkla ve rahatlıkla ulaşabilen, özgün bilgi kaynaklarını ve bilgiyi etkili bir şekilde yorumlayan, ihtiyacı doğrultusunda kullanan, gerektiğinde özgün bilgiler oluşturabilen, yeni düzenlemelere yer veren, üreten, soran, sorgulayan bireylerin yetişmesi için gerekli

becerilere sahip olarak yetişmeleri istenmektedir. Okul rehberlik programlarının en önemli işlevlerinden biri; bireylerin, çağın gerekleri olan becerileri kazanmalarını sağlamaktır. Bireylerin, çağın gerekleri olan becerileri kazanmaları, önemli derecede etkili olan eğitim kurumlarına ve özellikle okul bünyesinde yer alan okul rehberlik servislerinin uyguladığı rehberlik programlarına aittir.

Rehberlik hizmetleri programlarının, etkili ve verimli hale getirilmesi için ihtiyaç duyulan düzeltmelerin yapılarak, alana katkı sağlayacağı, mutlu, başarılı ve kendini gerçekleştirme yolunda bireylere fayda sağlamak adına, ortaokul 8. sınıf rehberlik hizmetlerinin kalite ve niteliğinin artırılması yönünde, kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilecek bulgular aracılığıyla, okul rehber öğretmenlerine göre, 8. sınıf rehberlik programını 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri ortaya konarak, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirme yolculuğunda, içinde bulundukları yüzyılın becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin revize edilerek, öğrencilerin gelişimlerine destek olacağı düşünülmektedir.

Okul rehberlik programının, 21. yüzyıl becerilerini kazandıracak düzeyde işlevselliğini artırmaya yönelik programın hazırlanması ve uygulanmasından sorumlu bireylerin, bilgi sahibi olmaları ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine yönelik çalışmalar için fikir verebilir olması, araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Varsayım (Sayıtlar)

Yapılan araştırma, aşağıdaki varsayımlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir:

1. Uygulanan görüşme formu, kapsam geçerliliğı için yeterlidir.
2. Görüşlerine başvuru rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların, görüşme formlarında yer alan soruları, gerçek görüşleri doğrultusunda, içtenlikle yanıtlamış oldukları düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların, 8. sınıf rehberlik programı etkinliklerinin, 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri hakkındaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda alınan yanıtlardan elde edilmiştir. Bundan dolayı, araştırmanın değerlendirilmesi sırasında, aşağıdaki sınırlılıkların da dikkate alınması önemlidir.

1. Okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının, 8. sınıflar için uygulanması planlanan, rehberlik programına ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan maddelerle sınırlıdır.
2. Okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının, 8. sınıf rehberlik programına yönelik alınan görüşleri, sadece 8. sınıf ile sınırlıdır.
3. Araştırma, 2023-2024 eğitim- öğretim yılı Aksaray ilinde yer alan, ortaokul kamu kurumunda görev yapan, okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerini kapsamaktadır.
4. Araştırma için ele alınan 21. yüzyıl becerileri; sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme becerisi, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı becerileri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Beceri: *Elinden iş gelme durumu, maharet. Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği; maharet. Vücudun yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu* (TDK, 2024).

Rehberlik: *Bireyin en verimli bir şekilde gelişmesi ve tatminkar uyumlar sağlamasında gerekli olan seçmeleri (tercihleri), yorumları, planları yapmasına ve kararlar vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanması ve ulaştığı bu seçme ve kararları uygulaması için kişiye yapılan sistemli ve profesyonel (uzmansal) yardımdır* (Tan, 2000, s. 18).

Program: *Belli bir amaca ulaşabilmek için, yapılması gereken aktivitelerin nelerden oluştuğunun belirlenmesi, aşamaların bir şekilde sıralanması, her bir aktivitenin alacağı*

zamanı, nasıl yapılacağını ve yapılan işlerin uygunluğunun nasıl belirlenebileceğinin bir tasarısı olarak ifade edilebilir (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2003, s. 10).

Sınıf rehberlik planı: Sınıf rehber öğretmeni tarafından her eğitim öğretim yılı için okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile sınıfının rehberlik ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanan, sınıf rehberlik programı çerçevesinde uygulanacak rehberlik etkinliklerini ve yürütülecek faaliyetleri içeren planı (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Eğitim programı: Öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2003, s. 10).

Program geliştirme: Eğitim programının hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür (Demirel, 2003, s. 11).

Sınıf rehber öğretmeni: Eğitim kurumlarında bir sınıfın rehberlik hizmetlerini yürüten; okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi öğretmenini, ilkokullarda sınıf öğretmenini, ortaokullarda şube rehber öğretmenini ve ortaöğretim kurumlarında sınıf rehberlik hizmetlerini yürütmekle görevli öğretmeni (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Sınıf rehberlik programı: Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına yönelik olarak belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile öğrencilere sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programı (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı: Eğitim kurumunun tür, kademe, özellikleri ile öğrencilerin ihtiyaçları, gelişim dönemi özellikleri ve risk altındaki öğrenciler dikkate alınarak hazırlanan, ortak bir anlayış ve iş birliği içerisinde uygulanan ve kanıtla

dayalı olarak değerlendirilen programı (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Rehber öğretmen/psikolojik danışman: *Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personeli; psikolojik danışman ise üniversitelerin eğitimde psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile psikolojik danışma ve rehberlik veya bu alana denk kabul edilen programlardan en az lisans düzeyinde eğitim almış personeli (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).*

21. Yüzyıl becerileri: *Bireylerin 21. yüzyıl gerçeklerine ve şartlarına uyum sağlayabilmeleri ve etkin birer vatandaş olarak bilgi toplumuna katkıda bulunabilmeleri için ihtiyaç duydukları beceriler (Voogt ve Roblin, 2012; TTKB MEB-21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu, 2023).*

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde; rehberliğin tanımı ve gelişimi, rehberlik kavramı, rehberliğin ülkemizde ve yurtdışında gelişimi, rehberlik ilkeleri, rehberlikte hizmet türleri, okul kademelerine göre rehberlik hizmetleri, ortaokullarda uygulanan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, programların hazırlanmasında ki kuramsal bilgiler ele alınmıştır. Araştırma konusuna ilişkin ülkemizde ve yurtdışında yapılan araştırmalara yönelik alanyazın çalışmalarına yer verilmiştir.

1.1. Rehberliğin Tanımı

Rehberlik konusunda, çok sayıda tanımlamalar yapılmıştır. Ne kadar çok tanıma yer verilirse verilsin, rehberlik, özünde bireylere kendini ve çevresini tanıması, meslek seçimi, doğru ve etkili tercihler yapma, yeni başlangıçların kolaylaştırılmasına yönelik oryantasyon ve uyum çalışmaları, psikolojik destek, gizil güçlerini kullanmaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri yolunda yapılan profesyonel yardım sürecidir. Alan yazında, rehberlik kavramına ilişkin farklı farklı tanımlar yapılmıştır. Yapılan bu tanımlardan bazıları aşağıda ele alınmıştır:

Shertzer ve Stone (1971) rehberliği; bireyin kendisini ve içinde yaşadığı çevreyi tanıması, mevcut potansiyelini kullanabilmesi için, yapılan profesyonel yardım süreci olarak tanımlamışlardır.

Tan (1992) rehberliği; bireyin doğru ve etkili kararlar vermesi, etkili seçimler yapması, içinde bulunduğu yaşama ve çevreye uyum sağlaması, karşılaştığı problemlere etkin ve gerçekçi kararlar vermesi için planlı ve sistemli olarak profesyonellerce verilen bir yardım süreci olarak görmüştür.

Kuzgun (1997) rehberliği, bireyin kendini tanıması ve anlaması, içinde bulunduğu çevre şartlarını ve olanaklarını tanıması, karar verme sürecinde doğru ve etkili kararlar vererek

kendini gerçekleştirmesi yolunda, sistematik ve profesyonel kişilerce yapılan yardım süreci olarak tanımlamıştır.

Kepçeoğlu (1999) rehberliği: bireyin kendini ve çevreyi tanıması, yaşamı boyunca karşılaştığı ve karşılaşması muhtemel olan problemleri, etkili olabilecek bir şekilde çözmesi, etkili ve gerçekleştirilmesi mümkün kararlar vermesi, mevcut kapasitesini en st düzeyde kullanması, çevresi hakkında farkındalık geliştirerek uyum sağlaması ve kendini gerçekleştirmesi yolundaki süreçte uzmanlarca verilen profesyonel psikolojik yardım süreci olarak ortaya koymaktadır.

Rehberliğe genel olarak bakıldığında; bireyin kendisini olumlu ve olumsuz bütün yönleriyle tanımasına, ilgi, yetenek ve tutumlarının farkına varmasına, içinde yaşadığı çevreyi tanıyarak olanakları fark etmesine ve etkin kararlarla kendini geliştirmesine yönelik yapılan çalışmalar olarak değerlendirilebilir (Gündüz, 2012, s. 7).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında rehberlik; bireyin kendisini ve çevresini tanıyarak etkin kararlar vermesi, kendini gerçekleştirme sürecinde bireye, profesyonellerce sunulan yardım süreci olarak ele alınabilir.

1.2. Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi

Rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkmasında ve hızla gelişim göstermesinde çeşitli nedenler ele alınabilir. Sosyokültürel, ekonomik ve teknolojik nedenler başta olmak üzere psikoloji, felsefi gibi nedenler de rehberliğin gelişimine etki etmiş faktörler arasındadır.

Tarım toplumundan, değişen ve gelişen ihtiyaçlar doğrutusunda, sanayi toplumuna geçmek insanların yaşamlarında ve yaşam süreçlerinde de değişikliği beraberinde getirmiş ve rehberliğe ihtiyacı doğurmuştur. Yeni yaşam koşulları sanayileşme ile kırsal kesimden şehir merkezlerine olan g, insanların kültürel olarak bazı farklılıklar yaşamasına neden olmuştur. Bu farklılıklardan olan tarım toplumu, tarımsal süreçte yapılacakların belli olması ve insanların birbirleri ile toplumsal ilişkileri uygun bir şekilde sürüp giderken gn etkisi ve yeni yaşam şartları insanların yeni yaşam koşullarına uyumunu ve yeni iletişim yollarını öğrenmelerini gerektirmiştir. Yeni duruma ayak uydurma, karşılaşılan problemlere etkili çözüm yolları üretme ve uygulama süreçleri insanları zorlamıştır. Sosyokültürel ve ekonominin hızla değişimi bireyleri, bireysel ve toplumsal açıdan etkileşime ve uyumlu davranışlar göstermelerine yönelik bazı yeniliklere uyum sağlamaya zorlamıştır. Bu değişen

yaşam şartları, uyum güçlüğünü de beraberinde getirmiştir (Toffler, 2008). Bireylere bu süreçte sosyal ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamak ve bu dönemde onları desteklemek adına, rehberlik edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Tarımsal süreçte yapılmak istenilen belli iken sanayileşme sürecinde çok sayıda mesleklerin ortaya çıkması, bireyin kendini ve meslekleri tanıması ve etkili bir seçim yapabilmesi adına, iş sektöründe kadınların da yer almaya başlaması, bireylere rehberlik edilmesine ihtiyacı artırmıştır. Kadınların iş sektöründe yer alması, aile ekonomisine katkı sağlarken, toplum içindeki rollerinde değişmesine yol açmıştır. Zamanla bireye verilen önemin artması ve öğrenci merkezli eğitim sürecinin benimsenmesi ve psikolojik sağlamlığa verilen önem psikolojik danışma ve rehberliğe olan ihtiyacı da arttırmıştır. Bireylerin kendi ilgi, yetenek ve tutumlarına uygun, severek yapabileceği mesleklere yönelmeleri, mesleki rehberliğin de temellerinin atılmasını sağlamıştır (Yeşilyaprak, 2001).

Gelişen teknoloji, kentlere olan göç, görüş ve düşüncelerin felsefi ve psikolojik açıdan değişikliklere yer verilmeye başlanması ile batı ülkelerinde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gelişmesini sağlamış ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, ülkemizde de adından söz ettirmeye başlamıştır (Gündüz, 2012, s. 20).

Rehberlik alanındaki çalışmaların başlaması ve gelişim göstermesinde ABD öncülük etmiştir. Rehberlik çalışmaları ilk olarak bireye uygun meslek ve iş seçiminde başlamıştır. Daha sonraki zamanlarda bireyin eğitsel ve kişisel gelişimini de içine alarak genişlemiştir. Yirminci yüzyılın başlarında, ilgi, yetenek ve zeka testlerinin geliştirilmesi, mesleki rehberlik alanındaki çalışmaların başlangıcı olmuştur (Yeşilyaprak, 2001, s. 20). Mesleki rehberlik olarak başlayan rehberlik çalışmaları, kapsamı genişleyen rehberliğin, yurt dışında ve ülkemizde ki tarihsel gelişimi kısaca ele alınmıştır.

1.2.1. Amerika ve Avrupa'da Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi

Psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarının başlangıç noktası olarak kabul edilen, ABD'de eğitimciler, gençlerin daha yaratıcı, daha üretken, kendi ve çevresiyle uyumlu ve işbirliği içinde, iletişimi güçlü olmaları yönünde daha fazla ilgi göstermeye ve onları bu konularla ilgili yetiştirmeye önem vermişlerdir. Bu durum, okul programlarının, teorikten uygulamaya yönelik hazırlanması yönündeki çabaları arttırmıştır (Tan, 1992).

Bireylere verilen değerin artması, hümanistik bakışın gelişmesi, bireylerin kendini ve çevresini tanımasına yönelik çalışmaların yer alması, iş imkanlarının çeşitlenmesi ile

mesleki rehberlik çalışmaları ilk olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu anlamda yapılan ilk mesleki rehberlik uygulamaları, 1900'li yıllarda Boston'da başlamıştır. Bu dönemde, okullarda rehberlikle ilgili görevleri yerine getiren öğretmen görevlendirmelerine yer verildiği görülmektedir. Aynı yılların başlangıcında, mesleki rehberliğin temellerini atan Frank Parsons, Boston'da 1908 yılında 'Boston Meslek Bürosu'nu kurmuştur. Büro çalışmaları, iş imkanı arayan kişilerin niteliklerini çeşitli testlerle ölçerek kişilik özellikleri ve meslek özellikleri eşleşmesi yaparak en etkili iş ve birey eşleştirmesi şeklinde başlamış, Parsons'un "Meslek Seçimi" kitabı rehberliğin gelişmesinde öncülük etmiştir (Kepçeoğlu, 1999; Yeşilyaprak, 2001).

Mesleğe yönelik ilk "Mesleki Rehberlik Kongresi", 1910'da toplanmış ve yine aynı yıl "Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (National Vocational Guidance Association) kurulmuştur. ABD Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Derneği'nin (American Personal and Guidance Association- APGA) kurulmasıyla ABD'de PDR hizmetleri gelişim göstermiştir. Tüm bu gelişmeler, alanın genel standart ve ilkelerinin oluşturulmasında, alanda görev alacak uzmanların yetişmesi için ele alınması gereken görev ve sorumlulukların belirlenmesinde büyük katkıya sahiptir (Kepçeoğlu, 1999; Korkut, 2015; Yeşilyaprak, 2001).

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri alanında, büyük öneme sahip olan bireysel psikoloji ve psikolojik ölçme araçları, ilk olarak Avrupa'da gelişmesine rağmen rehberlik hizmetleri okullarda çok sonra yer alabilmiştir. Avrupa'da okullarda danışma hizmetlerini daha çok öğretmenler yürütmüş ve kariyer gelişimine yönelik çalışmalar rehberlik hizmetlerinin odağını oluşturmuştur. Okullarda uygulanan rehberlik hizmetlerinin temel amacı, öğrencilerin problemleri davranışlarına müdahaleci yaklaşımla çözüm bulmak ve kariyer gelişimlerine destek olmaktır (Işık, 2020, s. 43).

Avrupa'da rehberlik hizmetlerinin gelişimi daha yakın zamana aittir. Rehberlik hizmetleri, daha çok öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini fark ettirerek, performansına en uygun mesleğe yönlendirmeyi ön planda tutmuştur (Karabacak Çelik, 2023, s. 16).

Avrupa'da öğrencilerin meslek konusunda bilgilendirilmelerine ağırlık verilmiştir. İtalya'da, kurulan meslek bürolarında, Çalışma Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı'nca rehberlik hizmetleri yürütülmektedir. Okul ve Mesleğe Yönlendirme Derneği, öğrencileri il ve yetenekleri ile farkındalık oluşturduğu hizmetleri ile bireyleri mesleğe yönlendirme hizmetleri vermektedir (Altıntaş, 2010).

1.2.2.Türkiye’de Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi

Ülkemizde rehberliğin tarihsel sürecine bakıldığında; 1869 yılında maarifi umumiye nizamnamesi ve Selim Sabit Efendi’nin Rehnuma-i Muallimin adlı eseri önemli yere sahiptir. Özellikle psikolojik testlerin ele alınmasında, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin okuma, yazma, iş ve meslek edinme süreçlerinde topluma uyum göstermelerinde büyük kolaylık sağladığı görülmüştür. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık açısından ele alındığında ülkemizde, 1950’li yıllar başlangıç gibi görülse de, ruhiyat (psikoloji) ve İbrahim Alaeddin tarafından 1914 yılında uygulanan, ilk defa kullanılan tercüme psikolojik testin önemli olduğu bilinmektedir (Karagöz, 2016, s. 284).

Değişen ve gelişen dünya toplumu, sanayi ve teknolojik gelişmeler dünyayı etkilediği kadar ülkemizi de etkilemiş ve yeni meslek çeşitliliği, psikolojik durumlar, okul içi yaşanan çeşitli sorunlar rehberlik ihtiyacını ortaya koymuştur.

1950’li yıllarda kendine bir kavram olarak yer bulan rehberlik, özellikle psikoloji ve daha fazla eğitim alanında gerçekleşen gelişmelerle, 1905 yılında geliştirilen Binet-Simon Zeka Testi, İbrahim Alaeddin Gövsa tarafından 1915 yılında, Stanford-Binet Testi 1945’de Muzaffer Şerif Başoğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir (Tan, 1992).

1953 yılında, Amerikalı eğitimciler Prof. Kvaraceus ve Dr. Prescott’un Test ve Araştırma Bürosu (TAB) ile Psikoteknik Laboratuvarı kurulmuştur. Eğitimde kullanılacak ölçme araçlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için Test ve Araştırma Bürosu kurulmuştur (Kuzgun, 1997, s. 18). Bu çalışmalar, eğitimde gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların, psikolojik ve objektif testlerin tanınmasında büyük etkiye sahip olmakla birlikte, çok sayıdaki test de Türkçeye çevrilerek, 1953 yılında devletin bazı kurum ve okullarına eleman alımında kullanılmıştır. 1953-1954 eğitim öğretim döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü’nde Rehberlik ve Psikolojik Danışma dersi resmi olarak hayata geçirilmiştir. 1954 yılında Ankara ve İstanbul başta olmak üzere, altı büyük ilde daha Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) kurulmuştur. 1960’lı yıllardan sonra RAM’ların sayısının artmasının yanı sıra alanda çalışan uzman sayısının az olması nedeniyle sınıf öğretmenlerinden, özel eğitim öğretmenlerinden ve müfettişlerden destek alınmıştır. Rehberlik konusu sıklıkla, kalkınma planları ve milli eğitim şuralarında gündeme alınmış, 1967 yılında kalkınma planında, rehberlik çalışmalarının başlatılması görüşülmüştür. VII. Milli Eğitim Şurası’nda rehberlik konusu ilk defa ele alınmıştır. VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970 yılında toplanmış ve alınan

kararlar açısından rehberlik hizmetleri alanı için bir milad olmuştur. Alınan kararlar neticesinde, ortaöğretim kademeleri revize edilmiş, dokuzuncu sınıf rehberlik için “Yönelme Sınıfı” olması kararı verilmiştir. 1970-71 eğitim döneminde Milli Eğitim Bakanlığı, rehberlik hizmetleri çalışmalarını 24 okulda resmi olarak başlatmıştır. IX. Milli Eğitim Şurasında, 1974-75 eğitim dönemi için orta okullarda, haftada iki saat olacak şekilde rehberlik çalışmaları başlatılarak, uygulamalar sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna verilmiştir. X. ve XI. Milli Eğitim Şuralarında okullarda danışman eğitiminin önemine vurgu yapılarak, yüksek öğretimlerde eğitim verilmesine yönelik kararlar alınmıştır. (Kepçeoğlu, 1999; Kuzgun, 1991; Tan, 1992; Yeşilyaprak, 2001).

Okullarda, öğrencilerin, içinde bulunduğumuz yüzyıla uyum sağlamaları ve geliştirmeleri gereken becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Okullarda, öğrencilerde geliştirilmesi hedeflenen, 21. yüzyıl becerilerine yönelik ele alınan Milli Eğitim Şura kararlarının bazı bölümlerine aşağıda yer verilmiştir.

II. Milli Eğitim Şurası (1943), okullarda ahlak gelişiminin, eğitim olarak verilmesi, ilk ve orta okullarda ahlak eğitiminin geliştirilmesi, meslek ve teknik okullarda iş ve yaşam hayatına yönelik, bu ahlaki değerlere önem verilmesi ele alınan konular arasındadır. Tüm okullarda ana dil çalışmalarının yapılması, ahlaki değerlerin ele alınması ve ahlak eğitiminin programa bağlanmasına yönelik konular gündeme getirilmiştir. Dil gelişimi ve okuryazarlık önemli konular arasında yer almıştır (II. Milli Eğitim Şurası, 1943, s. 19-32; 20. Şura, s. 40). Hem ilkökul hem ortaokul düzeylerindeki tüm okullarda, ahlak eğitiminin geliştirilmesi için, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlar doğrultusunda ele alınan konunun öğretilmesi ve yaşamlarında da uygulamaları için program olarak çalışmalar yapılacağı görüşülmüştür. Ahlak ilkeleri ele alınarak, çalışkan olmanın, vicdan ve merhamet sahibi bireyler yetiştirmenin, toplumsal ve kişisel ilkeler doğrultusunda vatan, millet, bayrak sevgisi gibi değerlere sahip, okul öncesinden yüksek öğretime ve tüm yaşantılarında uygulayabilecekleri değerler olarak okulların tüm kademlerinde öğretilmesi gündeme getirilmiştir (II. Milli Eğitim Şurası, 1943, s. 104-114; 20. Şura, s. 40).

IX. Milli Eğitim Şurası (1974), bireyleri bir bütün olarak ele alıp, hayata ve mesleğe hazırlamanın önemi üzerinde durmuştur. Eğitim öğretim hayatında, bireyleri topluma kazandırmak için okul programlarını, öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda geliştirilerek, kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamanın, önemli olduğu ve program oluşturmada etkili olacağı, ortaya konan önemli sonuçlarındandır (IX. Milli Eğitim Şurası, 1974, s. 46).

XI. Milli Eğitim Şurasında (1982), öğretmenlerin ve uzmanların, hizmet içi eğitimleri önemli görülmüştür. Toplumun, uzun süre ayakta kalabilmesi için, bireylerin, hedefleri doğrultusunda yetiştirilmesi gerekir. Bu durum, bireylerin, içinde bulunduğu toplum kurallarına uyma, eksikliklerini tamamlama, psikolojik açıdan motivasyonlarını yükseltme, olumlu kişilik geliştirmelerini sağlama, mesleki yetkinliklerini arttırmaları için gerekli bilgi, beceri ve yeteneklerin kazandırılmasının önemli olduğunu ortaya koymuştur. Beceri kazandırma başarısı, eğitim olanaklarına bağlıdır. Toplumu oluşturan bireylerin, bu eğitimlerden ömür boyu yararlanabileceği sürekli eğitim imkanı sağlamalıdır. Eğitime erken yaşlardan başlamak ve bu eğitim sürecini bireyin yaşam boyunca ulaşılabilir kılmak, eğitim sisteminin iki önemli değişkenidir. 21. yüzyıl becerileri içinde önemli bir yere sahip olan, bu becerilerin kazandırılması, bireyin yaşamı boyunca ulaşılabilir olması ve kendini sürekli geliştirmesi için önemlidir (XI. Milli Eğitim Şurası, s. 139).

XVIII. Milli Eğitim Şurasında (2010), sanatsal ve spor alanlarında, beceri ve değerler eğitimine ilişkin önemli kararlar alınmıştır. Okul ortamında akademik eğitimin yanında öğrencilerin sosyal, duygusal ve psikolojik gelişime büyük katkı oluşturacak değerler eğitiminin de verilmesi, kararlaştırılan konular arasında yer almıştır. 21. Yüzyıl becerilerinden olan değerler eğitimi, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde etkin bir şekilde ele alınması ve öğrencilerin hayata geçirmesi için çalışmalarının başlatılması görüşülmüştür (XVIII. Milli Eğitim Şurası, s. 719-721).

XIX. Milli Eğitim Şurasında (2014), okul öncesi eğitim kademesinden başlayarak öğrencilerin yeteneklerinin belirlenmesi, her kademedeki değerler eğitimi verilerek, bireylerin hayata hazırlanması ve toplum içinde sorumluluklarını alması görüşülmüştür. 21. yüzyıl becerilerinin kazanılmasında, önemli olan değerler eğitimi, eğitimin her aşamasında önemle üzerinde durularak, öğretilmesi gereken bir konu olarak ele alınmıştır (19. Milli Eğitim Şurası, 2014). Milli Eğitim Şuralarında, dönemsel olarak alınan bu kararlar 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeyi hedefleyen becerilere önem verildiğini ve bu becerilerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. 21. yüzyıl becerileri ve tanımlarına, ilerleyen bölümlerde geniş ölçüde yer verildiği için bu bölümde ele alınmamıştır.

1.3. Rehberliğin İlkeleri

Bireylerin, gelişen ve değişen teknolojiye ayak uydurması ve kendini gerçekleştirme yolunda sunulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, bireylere sunduğu hizmetin

çeşitliliği, kurum ve kişiler farklılık gösterse de benimsediği temel ilkeler değişiklik göstermez.

Erkan (2015), Özgüven (2002), Kepçeoğlu (1999) ve Yeşilyaprak'ın (2001) yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılarak okullarda hizmet alanı sunan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine ait temel ilkeler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Rehberlik Hizmetlerinin Temelinde Demokratik ve İnsancıl (Hümanist) Bir Anlayış Vardır:

Bireyin, içinde bulunduğu toplum, sosyoekonomik durumu ve imkanları ne olursa olsun, temel hak ve özgürlüklerine saygı duyulan, kendini gerçekleştirme yolunda imkanlar sunulan, karar verme özgürlüğü tanıyan bir toplum, demokratik bir toplumdur. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin, dili, dini, ırkı, cinsiyeti, sosyal sınıfı ne olursa olsun ayırım yapılmaksızın, tüm bireye sunulması, eğitimde demokratik ve insancıl anlayışın benimsendiğini ortaya koymaktadır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin, bu anlayışı benimseyen uzmanlarca yürütülmesi istenilen bir durumdur.

2. Rehberlik Anlayışı Tüm Boyutları ile Öğrenciyi Merkeze Alan Bir Eğitim Sistemini Öngörür:

Öğrenci merkezli olan eğitim kurumlarında, öğrencilerin ilgileri, yetenekleri, gelişim düzeylerine göre ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, öğrencinin gelişimi ön planda tutulur. Bu görüşü benimseyen eğitim programları, sadece sorunlu olan öğrencileri değil, her öğrenciye yönelik bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak, öğrencilerin gelişimi desteklenir.

3. Rehberlik Hizmetleri ve Öğretim Çalışmaları Karşılıklı Olarak Birbirlerine Bağlıdır:

Birey bir bütündür. Sadece bilişsel düzeydeki eğitim, onun gelişimi noktasında bazı şeylerin eksik kalmasına neden olacaktır. Bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde, eğitim ve rehberlik hizmetleri bir bütün halinde, birbirini destekler nitelikte yol almalıdır.

4. Rehberlik Hizmetleri Uygulanırken Öğrenciyle İlgili Kişilerin Ortak Anlayış ve İşbirliğinin Olması Gerekmetedir:

Eğitim öğretim etkinliklerinin tamamlanması ve birlikte daha büyük bir etki oluşturmaları için rehberlik hizmetleriyle birlikte ilerlemelidir. Okul da bulunan tüm çalışanlar, uzman öğretmenler, yöneticiler ve öğrenci ebeveynlerinin

ayrı ayrı sorumlulukları vardır. Okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenin verdiği hizmetlerde, okul içinde ve dışında tüm bu kişilerin desteğini alması, yaptığı hizmeti daha verimli bir şekilde yapmasını sağlayacaktır.

5. Rehberlik Hizmeti Verilirken Öğrencileri Her Yönüyle Tanımak Gerekir: Her birey kendine özgü ve biriciktir. Her öğrencinin, ilgi ve yetenekleri, ihtiyaç ve potansiyelleri birbirinden farklılık gösterir. Bireyin gelişimine katkıda bulunmak için onu tam anlamıyla tanımak ve kendine tanıtmak gerekir. Bunun için nesnel ve güvenilir tanıma ve değerlendirme teknikleriyle, daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmalıdır. Doğru sonuçlara ulaşmak için doğru tekniklerin seçimi de önemlidir.

6. Rehberlik Uygulamaları Her Okulun Amaç ve İhtiyaçlarına Uygun Olan Alanlarda Yoğunlaşır: Gelişen dünya durumları, eğitimin hangi kademesinde olursa olsun Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetinin önemini giderek arttırmıştır. Kademelere göre değişmeyen ilkeleriyle, nesnel ve güvenilir hizmet veren rehberlik hizmetleri, hizmet sunduğu okulun, içinde bulunduğu kültürel yapısı, sosyoekonomik düzeyi, imkan, olanak ve koşulları, öğrenci seviyeleri ve beklentileri doğrultusunda planlı ve programlı çalışır.

7. Rehberlik Hizmetlerinden Yararlanmada Süreklilik ve Gönüllülük Esastır: Öğrenciler, içinde bulunduğu gelişim basamakları ve eğitim kademeleri süresinde, her zaman rehberliğe ihtiyaç duyar. Bu nedenle, öğrencilere yapılacak olan psikolojik danışma ve rehberliğin bazı dönemlerde değil her zaman yapılan sürekli bir yardım olmasını gerekli kılar. Bu yardımın yapılması sürecinde, öğrenciler zorlanmaz ve gönüllülükleri doğrultusunda gelişimlerine yönelik olarak yapılır. Hem öğrenciler hem de bu hizmeti sunacak olan rehber öğretmenler için gönüllülük temel esas olarak ele alınır.

8. Rehberlik Hizmetlerinde Gizlilik Önemli Bir Etiktir: Rehberlik sürecinde yapılan tüm çalışmalar ve özellikle psikolojik danışma çalışmaları, etik kural olan gizlilik ilkesi içerisinde yürütülür. Bu kuralın ihlal edilmesi, rehberlik hizmetlerinin güvenilirliğini büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyeceği için bu kurala özellikle dikkat edilir.

9. Rehberlik Hizmetleri Planlı, Programlı, Örgütlenmiş Bir Biçimde ve Profesyonel Uzmanlarca Sunulur: Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri etkinlikleri herkesin uygulamasına yönelik olmayıp uzman kişilerce ve okulda bulunan bütün örgüt kadroyla birlikte iş birliği içinde yürütülür. Okul idare ve yöneticileri ile diğer öğretmenler, bu hizmetin sunulmasında görevli olmalarının yanı sıra, asıl yürütücü ve esas koordinasyon sahibi, okul psikolojik danışman ve rehber öğretmendir.

10. Rehberlik hizmetleri bir bütün olarak, bireyi ve çevresindeki olanakları tanıma ve bireylerin 21. yüzyılda becerilerini geliştirmesi yönünde bilgi ve beceri kazanmalarında mentörlük yapma gibi uzmanlarca verilen profesyonel bir yardım sürecini kapsar. Bireyin faydasına olacak şekilde planlanan çalışmalar bireye zarar vermekten kaçınarak, üreten, düşünen, soran, sorgulayan becerileri konusunda performansı düzeyinde yaşamın içinde olmasına rehberlik eder.

1.4. Rehberlikte Hizmet Türleri

Rehberlik, sürekli ve geliştirilebilir bir yapıya sahiptir. Öğrencilerin gelişim düzeylerine ve kademelerine göre, üzerine sistemli bir şekilde koyarak ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda uzman kişilerce profesyonel olarak sunulan yardım sürecidir. Rehberlik türleri Kepçeoğlu'na (2001) göre şu şekilde listelenmiştir.

1.4.1. Birey Sayısına Göre Rehberlik

Rehberlik hizmetleri, hizmet sunduğu bireysel ve grup çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda, bireysel ve grup rehberliği olarak ikiye ayrılmaktadır. Yine aynı şekilde psikolojik danışma olarak ele alındığında bireysel veya grupla psikolojik danışma olarak iki şekilde ele alınmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2008, s. 37).

1.4.2. Temel İşlevlerine Göre Rehberlik

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temel amacı, bireyi tanımak ve bireyin kendini tanımasına yardımcı olarak, kendini gerçekleştirme yolunda hizmet vermek

olduğuna göre, gelişim ve kademelerine göre dinamik bir hizmet sunar. Temel işlevlerine göre rehberlik türleri şu şekildedir (Kepçeoğlu, 2001)

1- Uyum sağlayıcı rehberlik: Aile ortamından çıkıp, okul hayatına ve yeni bir sürece başlayan her ğrenci küçük ya da bk uyum problemleri veya diğer problemlerle karşılaşabilmektedir. Bu konuda uyum sağlayıcı rehberlik, öğrencilerin yeni yaşamlarına uyum sağlamaları için hizmet sunmaktadır.

Okulun her kademesinde öğrenciler, küçük ya da bk problemlerle karşılaşmaktadır. Bazı ğrenciler problemlerinin farkında olarak, rehberlik servisine kendileri başvurup yardım talebinde bulunurken, bazıları içinde bulunduğu ve yaşadığu problemin farkına bile varamamaktadır. Bu durumda da sınıf öğretmenleri veya sınıf rehber öğretmenleri öğrenciyi rehberlik servisine destek almaları için yönlendirmektedirler (Tan, 1992).

2- Yöneltici rehberlik: Gelişen teknoloji ve günümüz toplumunda, okul türleri, programlar ve mesleklerin sayısı oldukça fazladır. Bireyin kendini gerçekleştirme yolculuğunda kendini ve meslek şartlarını tanıması, kendine en uygun mesleği seçmesi sürecinde, yöneltici rehberlik çalışmalarına yer verilmektedir.

Öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve kendisinin bu durumun farkına varması, seeceğu mesleğin kendine en uygun ve severek yapabileceğu bir meslek olması ve okul bittikten sonra da meslek yaşantısının kolaylaşması için bireyi ve mesleği tanıtıcı çalışmalar yapılmaktadır (Robert, 1981; Tan, 1992).

3- Ayarlayıcı rehberlik: Bireyin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda, etkinliklerin plan ve programlanması için hizmet sunarak, ülke ihtiyaçlarına uygun müfredat ve rehberlik programları ile çalışmalar sunulmaktadır. Bireyin kendisi hakkında farkındalığının artması, becerilerini geliştirebileceğu davranışları kazanması için imkan ve olanakların sunulması, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlaması için gerekli çalışmalar yer almaktadır (Tan, 1992).

4- Geliştirici rehberlik: Birey, dinamik bir gelişim dönemi içerisindeydir. Her gelişim dönemi ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Okul psikolojik danışman ve rehber öğretmeni, bu gereksinim ve gerekliliğın en iyi şekilde ele alınabilmesi için plan ve program dahilinde öğrenci, öğretmen ve ebeveynlere gerekli desteğı sağlamak amacıyla öğrencilerin fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve ruhsal açıdan farkındalık oluşturmaları için etkinlik ve çalışmalar yürütmektedirler (Karahana ve Sardoğın, 2008, s. 39).

5- Önleyici rehberlik: Eğitim ve öğretimin her kademesinde olumlu gelişmeler planlanır ve programlanırken bazı durumlarda istenmeyen problemlerle karşı karşıya gelinebilmektedir. Bu olumsuz durumların yaşanmaması, okul kültürünün oluşturulması ve okulların demokratik ortamlar haline getirilmesi ile mümkündür (Can, 2002; Kaya, 2004).

6- Tamamlayıcı rehberlik: Ertürk'e (1982) göre eğitim; yaşantı yoluyla bireyin davranışlarında istendik değişim sağlama sürecidir. Buradan yola çıkarak etkili bir eğitim öğretim hayatı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile koordineli bir şekilde çalışmasıyla, sağlıklı bir eğitim ortamı, öğrenci, öğretmen ve ebeveynlerle sağlıklı iletişim çerçevesinde sağlanabilir (Can, 2002).

1.4.3. Hizmet Alanlarına Göre Rehberlik

En yaygın kullanımıyla, eğitim alanında hizmet sunan rehberlik hizmetleri, günümüz toplumunda birçok alanda kullanım imkanı bulmuştur. İnsanı merkeze alarak etik ilkeler doğrultusunda çalışmaktadır (Kaya, 2004).

1. Eğitim Alanında Psikolojik Danışma ve Rehberlik: İlk olarak eğitim sisteminde başlayan rehberlik hizmetleri, öğrencilerin kendilerini tanımaları, meslek kriterlerini bilerek etkili bir eşleştirme ile hayatında severek bir mesleğe yönelmeleri için planlı, programlı bir şekilde hizmet sunulmaktadır (Kaya, 2004; Yeşilyaprak, 2001).

2. Sağlık Alanında Rehberlik: Bireyin sağlık konusunda bilgi alma ve ilgili kuruluşlardan yararlanması için, ruh ve beden bütünlüğünü korumaya yönelik etkin teknik ve ilkelerle yürütülmeye çalışılmaktadır (Uzman, 2005).

3. Sosyal Yardım Alanında Rehberlik: Çocuk Esirgeme Kurumu, Huzurevleri, Sosyal Yardım Kurumu, Kızılay, Kimsesiz Çocuk Sevgi Evleri vb. kurumlar ülkemizde sosyal kurumlar olarak ele alınmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2008, s. 41).

Bireyin, aile yoksunluğu ve yaşadığı bazı olumsuzluklar, ruh halini olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bireyin yaşadığı bu olumsuzluklar karşısında, psikolojik sağlamlığını koruması veya geliştirmesi için rehberlik hizmetleri, faaliyetler ve etkinlikler yaparak psikolojik danışma süreci ile bireye destek sunmaktadır.

4. Endüstri Alanında Rehberlik: Gelişen ve değişen teknoloji ve meslek çeşitliliği, bireyin kendine en uygun iş istihdamının sağlanması yönündeki çalışmaların sunulması, bireylerin daha etkili meslek seçimine katkı sağlamaktadır.

1.4.4. Problem Alanlarına Göre Rehberlik

Birey, bir bütün olarak ve bütüncül yaklaşımla ele alındığında; eğitsel, kişisel ve mesleki olarak dinamik süreç halinde, birbirini etkileyen faktörler açısından değerlendirilir ve genel olarak yardım hizmeti sunulması hedeflenmektedir.

1. Eğitsel Rehberlik: Eğitsel rehberlik; eğitimin her kademesinde, öğrencilerin okula yeni başlangıçlarında uyum sağlaması, başarısını artırmaya yönelik çalışma becerilerinin kazandırılması, etkin eğitsel kararlar vermeleri, kişisel özelliklerine uygun okul ve meslek seçimi, eğitim öğretim ortamlarının planlanması gibi konularda çalışmalar yürütmektedir. Bu faaliyetlerin etkililiğini artırmak, okul yöneticileri ve ebeveynlerin öğrencinin başarısına yönelik katkısını arttıracak seminer ve eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

Eğitimin her kademesinde, öğrencinin öğrenmeyi öğrenmesi ve bu konuda başarılı olması için eğitim alanına yönelik becerilerin kazandırılması, öğrenme etkinliklerinin

kolaylaştırılarak öğrencinin karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel problemleri çözme becerileri geliştirilmesine yönelik verilen hizmetlerdir (Yeşilyaprak, 2015).

2. Mesleki Rehberlik: Türk Dil Kurumunun (TDK) (2023) tanımına göre meslek; “*belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş*” olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim kurumlarında yer alan mesleki rehberlik, öğrencilerin mevcut meslekleri tanınması, kişisel özelliklerine en uygun mesleği seçmeleri, hedefledikleri mesleklere hazırlanma ve uygulamaları konusunda uzmanlarca yapılan yardım hizmetlerini içermektedir.

Mesleki rehberlik bu açıdan bakıldığında bireyin kendini tanınması için yapılan çeşitli çalışmaları, meslekleri tanınmaları için gereken bilgi ve becerilere yönelik çalışmaları ve bireyin kendi özelliklerine en uygun mesleği seçme çalışmaları olarak üç basamakta ele alınmaktadır (Kaya, 2004). Bireyin eğitim hayatı boyunca meslek seçim sürecini sağlıklı yaşaması ve verebileceği en uygun kararı vererek, mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesi için verilen hizmettir (Yeşilyaprak, 2015).

3. Kişisel Rehberlik: Öğrencilerin bireysel gelişim ve ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik sunulan hizmetleri içine almaktadır.

Eğitimin her kademesinde, öğrencilerin kendilerine yönelik farkındalıklarının artırılması, empati duygusunun geliştirilmesi, toplum içindeki rollerinin ve sorumluluklarını farkına varmaları için yapılan çalışmaların sonucunda, içinde bulunduğu toplumda sosyal bir varlık olarak gelişim göstereceklerdir. Kişisel rehberlik, öğrencilerin içinde bulunduğu topluma uyum sağlamaları, ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarının farkına varmaları, problem çözme becerilerinin geliştirilmesi ve etkili karar verme gibi becerilerinin kazandırılmasına yönelik sunulan rehberlik hizmetleridir (Can, 2002; Uzman, 2005; Yeşilyaprak, 2015).

Birey, hayatı boyunca, kendini gerçekleştirme sürecinde, bilişsel, bedensel, sosyal ve duygusal gibi alanlarda problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemler, insanlarda bazı yaralanmalara, stres ve depresyona, bireyin yolunda giden işlerinin bozulmasına, uyum sürecinde bozulmalara, korku, öfke, stres, kaygı gibi olumsuz duygularla mutlu olma

durumunu sekteye uğratmaktadır. Bireylerin karşılaştıkları bu problemlerle sağlıklı baş etmeleri için sunulan hizmet türüdür (Yalçın, Tekin, Didem ve Odabaşı, 2013, s. 43).

1.4.5. Eğitim Kademelerine Göre Rehberlik

Eğitimin her kademesindeki tüm öğrenciler, rehberlik hizmetlerinden yararlanmaktadır. Okul öncesinde, eğitim hayatına başlayan bir öğrenci ilkokuldan yüksek lisans eğitim hayatı boyunca rehberlik hizmetlerinden faydalanmaktadır. Bireyin kendini tanıması, bir üst eğitim kademesi hakkında bilgi edinme ve tercih süreci, etkili problem çözme becerileri edinme, etkin kararlar alma ve sorumluluk alma, mevcut potansiyelini en üst düzeyde kullanma ve kendini gerçekleştirme yolunda, emin adımlarla ilerleme sürecinde, ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda, rehberlik hizmetlerinden destek almaktadır. Kademelere göre öğrenciler kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Eğitim öğretim sisteminin her aşamasında, her öğrenci için yürütülen rehberlik hizmetleri, kullanılan teknik ve yöntemler, gelişim düzeylerine göre belirlenen çalışma ve etkinlikler olarak bakıldığında, eğitim kademelerine göre farklılık göstermektedir.

Rehberlik hizmetleri eğitim kademelerine göre değişiklik göstermezken, kademelerde, öğrencilerin gelişim düzeyleri, ihtiyaç ve problemlerine göre uygulanan sınıf rehberlik programları, kazanımlar doğrultusunda etkinlikler, duruma göre kullanılacak yöntem ve teknikler değişiklik göstermektedir (Yeşilyaprak, 2001, s. 31). Eğitim kademelerinin her bir kademesinde sunulan rehberlik hizmetleri aynı felsefe çerçevesinde, aynı ilkeler doğrultusunda yerine getirilse de, her kademeden kendine yönelik amaçları ve öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim özellikleri doğrultusunda verilen hizmetlerin çeşitliliği de değişiklik göstermektedir (Taylı, 2013, s. 172).

1. Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik: Okul öncesi eğitimi içine alan, 3-6 yaş grubu çocuklarda fiziksel, zihinsel, sosyal ve dil gelişiminin oldukça hızlı olması ve ilkokula hazırlanmasını kolaylaştırması açısından bakıldığında, eğitimin önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Gelişim dönemleri içinde, bu yaş grubunun, kritik dönem olarak ele alınması nedeniyle, bu dönemde uygulanacak rehberlik hizmetlerinin, kişisel rehberlik açısından öğrencilerin farkındalık düzeylerinin artırılması, özgüveninin geliştirilmesi, empati ve kendilerini ifade

etme becerilerinin geliştirilmesi, eğitsel rehberlik açısından okula ve çevresine uyum, toplumsal uyum süreci, okula karşı olumlu duyguların geliştirilmesi, okuma-yazma sürecine hazırlık, mesleki rehberlik açısından gelişimine uygun mesleki gelişim durumlarını gerçekleştirmeleri gibi etkinlikler açısından büyük önem taşımaktadır (Kepçeoğlu, 2001; Can, 2002; Yeşilyaprak, 2001; Kaya, 2004; Uzman, 2005).

2. İlköğretimde Rehberlik Hizmetleri: Bu kademedeki rehberlik hizmetleri, öğrenciler için okula uyum süreci, sosyalleşme, kendini ifade edebilme, başarıyı artırmaya yönelik çalışmaların yapıldığı hizmetleri kapsamaktadır. Bu kademedede edinilen bilgi ve beceriler bireylere yaşamları boyunca eşlik etmektedir.

Kabul edilen kuram ve kuramcılar (Freud, Piaget, Erikson vb.) insanların yaşamından çocukluk döneminin önemine dikkat çekmektedir. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde sürdüren bireylerin bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve ruhsal açıdan oldukça önemli bir dönem olduğunu savunmaktadırlar (Yeşilyaprak, 2001, s. 37).

3. Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri: Bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemleri açısından bakıldığında, bu dönemde ergenlik büyük bir bölümü oluşturmaktadır. Gelişimsel olarak bu dönemde bilişsel, fiziksel, duygusal, ahlaki, sosyal yönlerden gelişim tüm hızıyla devam ederken, bu dönemde bir de meslek seçimi, kişiliğin oluşumu, ilgi ve değerlerin belirginleşmesi, yeni bir yaşam felsefesinin benimsenmeye başlaması ve bireyin gelgitli duygusal yoğunlukları, bu dönemde büyük önem kazanmaktadır. Bu durumda, rehberlik çalışmalarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tüm bu yeniliklerin yaşanması sürecinde, önleme, krize müdahale, bilgilendirme ve iyileştirme çalışmaları önemini daha da gözler önüne sermektedir (Can, 2002).

Ergenlik döneminde yaşanan önemli değişimlerden biri duygular açısından yaşanan durumlardır. Bu dönemde yoğun duygu durumu ve bu yaşanan duygu durumlarındaki tutarsızlıklar zaman zaman ergenleri zor durumda bırakabilmektedir.

Ergenlerin yaşadığı duygusal dalgalanmalar açısından bakıldığında, utangaçlık, çekingenlik, hayal kurma yoğunluğunda artış, sürekli tedirgin ve huzursuz duygu durumları, motivasyon eksikliği ile çalışmak istememe, ani heyecanlanmaların yaşanması gibi değişik duygulanım durumların gözlemlenmesi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Okula devam etme

konusunda isteksizlik, aile tutumlarına karşı gelme, gelecek kaygısı yaşama, istediği okula gidip gitmeme kaygısı, istediği mesleği yapıp yapamayacağı konusunda yaşanan problemler olarak karşılarına çıkmaktadır (Koç, 2004).

Bireyler, ergenlik döneminde, sosyal gelişim açısından oldukça farklı ve dikkat çekici değişimler yaşamaktadırlar. Somut evre kendisini soyut, mantıklı ve çok boyutlu düşünmeye bırakmaktadır. Ergen, başkalarının da kabul edebileceği ve iyi olarak nitelendirdiği davranışlarda bulunmayı benimsemektedir. Bu dönemde ergen bir birey, bir gruba dahil olmak, o grup üyelerinin isteklerini istemese de yerine getirmek zorunda kalabilmektedir. Ergenlik döneminde benlik algısı daha sağlıklı hal almaya başlamaktadır. Ergenlik dönemi bireylerin kendi kimliklerini oluşturmaya çalıştıkları pek çok alanı içinde barındırmaktadır (Bacanlı, 2000b, s. 181-183).

4. Yükseköğretimde Rehberlik Hizmetleri: Yeni bir öğrenim hayatına başlayan birey, okul kaydı ve sürecinde ihtiyaç duyacağı her türlü konuda desteklenmesi adına “Öğrenci Kişilik Hizmetleri” olarak birimler oluşturulmaktadır. Bu birimler, öğrencilerin yeni yaşam sürecinde okul hayatı, barınma, sosyal durumlar, başarı ve motivasyon, spor ve sosyal faaliyetler, psikoloji gibi pek çok konuda destek vermektedir.

Yükseköğretimde amaç, bundan önceki eğitim dönemlerinden farklı olarak, bireylerin belli bir iş ve meslek alanında yeni bilgiler ve beceriler edinmelerini, bilimsel araştırma yapmaları ve edindikleri bu bilimsel bilgileri paylaşmalarını ve lisansüstü eğitime yönelik bilgileri kapsamaktadır (Kaya, 2004).

1.5. Okullarda Uygulanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Okullarda, uzmanlarca uygulanan rehberliğin temel amacı; bireyin kendisini ve çevresini tanımasına yönelik farkındalık kazanmalarını sağlamaktır. Rehberlik hizmetleri, bireyin kendini tanıması, çevresindeki imkanların farkına varması, kişilerarası etkili iletişim becerilerine sahip, düşünen, üreten, etkili problem çözme becerilerini kullanan, hedeflerini gerçekleştirme sürecinde rehberlik eden ve kendini gerçekleştirme becerilerini geliştirmeleri için hizmet sunan eğitim hizmetlerini kapsamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu kademe ve gelişim basamakları doğrultusunda toplum içinde yaşamını sürdürebilecek becerileri geliştirmelerine rehberlik edilmektedir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri, okullarda öğrencilere; kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki alanlarda hizmet sunmaktadır.

1.5.1. Eğitsel Gelişim Alanı

Öğrencilerin akademik alanda gelişimleri desteklenmektedir. Eğitsel rehberlik kapsamında okul dönemindeki öğrencilerin akademik başarılarını geliştirmeleri yönündeki her türlü durumu önemseyerek, öğrencilerin okula başlama sürecindeki ilk evrelerde okul sürecine ve çevreye uyum, etkili ders çalışma alışkanlıkları geliştirerek belirlediği hedefe ulaşma, motivasyon gelişimini sağlama, sınav kaygısını yenerek performansını en üst seviyede ortaya koyabilmesini, etkili ve verimli ders çalışma planı doğrultusunda neyi nasıl öğreneceğini belirleme gibi konularda öğrencilerin bilgilerini arttırarak becerilerini geliştirmeyi ve yeterlilik kazandırmayı hedeflemektedir.

Okul rehberlik programının etkililiğinin artırılmasında, rehber öğretmenler çalışmalarını ve rehberlik programını, okul paydaşları olan idareciler, öğretmenler, öğrenciler ve velilerle birlikte takım halinde yürütmektedir. Programı, hedefine ulaştırmak için rehberlik etkinliklerini sınıflarda uygulamaktadır. Tüm öğrencilerin olmak istedikleri bireyler olmaları için gerekli bireysel etkinlikler ve kariyer günleri gibi farkındalık uyandıracak grup etkinlikleri ile rehberlik programını gerçekleştirecek etkinlikleri yerine getirilmektedir (Gysbers,1997).

1.5.2. Kişisel-Sosyal Gelişim Alanı

Gelişimsel rehberliğe göre, Kişisel-sosyal, eğitsel, kariyer olmak üzere üç alanda, öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi için, öğrencilere bu alanlarla ilgili bilgi verilmesi, becerilerin kazandırılması ve yeteneklerinin geliştirilmesi, gelişimsel rehberlik anlayışının en temel amacını oluşturmaktadır. KGRP, öğrencilerin gelişimlerine önem vermektedir. Okul rehberlik programının oluşturulmasında öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmuş en önemli etkidir. Bu amaçla, gelişim sürecini ele alan gelişimsel rehberlik anlayışı, öğrencilerin bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından onların gelişmesi ve desteklenmesine yönelik planlamalar yapmaktadır. KGRP ile planlama yapılırken, özellikle çocukların içinde bulunduğu gelişim dönemleri dikkate alınarak, bu dönemlerin özellikleri ve dönem içinde kazandırılması gereken becerilere yer verilmektedir.

Bu nedenle KGRP öğrencinin yapabildiklerine odaklandığı için nitelik açısından bakıldığında, öğrenci merkezlidir. Okul hayatında, gelişimin 6- 21 yaşları arasını kapsayan bedensel zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özellikleri Piaget'in bilişsel gelişim kuramı, Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramı, Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramı dikkate alınmaktadır (Nazlı, 2011, s. 270-271).

Piaget'e göre ilkököl dönemindeki çocuklar zihinsel olarak henüz somut düşünme evresinde oldukları için gözle gördükleri durumları kavrayabilme yeteneğine sahiptirler. Ergenlik dönemi ile birlikte daha karmaşık zihinsel süreçleri algılayabilme becerisine erişmektedirler (Bacanlı, 2000a, s. 68-70).

Duygusal gelişimlerini büyük oranda etkileyen okul dönemi, çocuğun ilkökolden başlayarak yetişkinlik dönemine kadar her alanda başarılı olması için gerekli olan bütün bilgilerin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar en temel becerileri kazanarak Ericson'un bu dönemdeki çocukların başarılı olmasının ya da aşağılık kompleksi geliştirmesinin gelişim evresi olarak açıklamaktadır. Çocuklar bu dönemde okul ve ev yaşantısı içinde yaşadığı başarı duygusuyla doyum sağlar ve öz saygısını geliştirmektedir. Okul hayatına başlayan çocuklar kendini ve çevresini fark etmeye başlar ve evdeki serbest yaşam sürecini artık planlı, programlı ve düzenli bir yaşam stiline bırakmaktadır. Bu süreç, çocuğun kendisini ifade edebileceği ikinci mekan olarak gördükleri okulda, öğretmenlerine karşı çok fazla değer yükleyen çocuklar öğretmenlerinin verdiği görev ve ödevleri yerine getirerek beğenilmeyi ve takdir edilmeyi beklemektedirler. Bu dönemde çocuklar ders başarılarında arkadaşlarından geride kalmak, öğretmenleri tarafından sevilmemeye, arkadaşlarının kendisiyle alay edip dalga geçeceği gibi korkuları nedeniyle tedirgin olmaktadır (Nazlı, 2011, s. 272).

İlkököl dönemi sosyal gelişimin çok hızlı değişim gösterdiği dönemlerden biridir. Bu dönemde kızlarla erkekler arasında uyuşmazlıklar ve zıtlasmalar görölmektedir. Cinsiyetlere göre oyun grupları oluşturulmaktadır. Kohlberg'e göre ahlaki olarak bireysel çıkarların ağır bastığı ve iyi çocuk evresinin baskın olduğu bu dönemde, çocuklar 6- 9 yaşlarına geldiklerinde, ben merkezli davranışlarıyla, kurallara karşılık bekleyerek uyum göstermektedirler. Bu durum 9- 12 yaşlarına gelindiğinde çevresindeki insanların ve arkadaşlarının beğenisini kazanmak amacıyla iyi çocuk olma evresi başlamaktadır (Bacanlı, 2000b, s. 171-183).

Bireyin içinde yaşadığı toplum, bireyden yazılı veya yazılı olmayan normları benimseyerek yerine getirmesini beklemektedir. Örneğin başkalarına karşı davranışları, onlarla geliştirdiği iletişim becerileri, içinde bulunduğu gruba etkili uyum göstermesi beklenen bazı durumlardandır. Ahlaki gelişim toplumun tüm kurallarını sorgusuz sualsiz kabul etmek değil, değerler çerçevesinde etkili bir uyum sürecini kapsamaktadır (Dilci, 2014, s. 213; Senemoğlu, 2003, s. 68). Toplum önemli yeri olan ahlak kavramı, bireyin içinde bulunduğu toplumun benimsediği kültürü, inancını ve insanlar arasındaki ilişkileri büyük ölçüde şekillendiren etkili bir konumdur. Birey, içinde bulunduğu toplumun normlarını benimseyerek ahlaki değerler çerçevesinde şekillendirerek uygulamaktadır (Öztürk ve Akbaba, 2011, s. 134).

Ergenlik döneminde yaşanan, önemli gelişim dönemlerinden biri de sosyal gelişim aşamasıdır. Ailede başlayan sosyalleşme evresi, çocuğun okula başlamasıyla okul, çevresi ve çocuğun arkadaş grupları ile bu süreç hız kazanmaktadır.

Ergenlik dönemi psikososyal gelişim, meslek seçimi gibi alanlarda yaşanan gelişme ve değişimler bireyin bu konularda başa çıkması gereken önemli özelliklerdir. Ergenlik dönemi gelişim görevlerine baktığımızda şu özellikler karşımıza çıkar: Hızlı gelişim sağlayan ve sürekli oranları değişen bedene uyum, akranlar arasında bir yer edinme, meslek seçimi ve seçilen mesleğe hazırlanma, ekonomik olarak özgür olma ve aileden bağımsızlığını sağlama, toplumun uygun gördüğü statüye ulaşma, evlilik ve aile kurma, yaşamına uygun felsefi bakış açısı kazanma, kişisel değerler ve duygu geliştirmektir (Bacanlı, 2000a, s. 52-53). Ergenlik dönemi bireylerin sosyal gelişimi için en uygun dönemdir. Çocukluk çağında bireyler kendi yaşlıları ve kendi cinsleriyle paylaşmayı ve etkili iletişim kurmayı öğrenebilir ve kendisiyle, ebeveynleriyle ve öğretmenleriyle etkili iletişim geliştirmektedirler. Ergenlikte, bunun yerini, gruba uyum sağlamaya yönelten asıl konu, duygu durumunun gelişmiş olmasıyla açıklanmaktadır. Her şeyiyle arkadaş çevresine uyum sağlamaya çalışan genç aynı modaya uymayı, aynı dili konuşmayı, aynı etkinlikleri yapmayı seçerek bir grubun içinde kalmayı hedeflemektedir (Cole ve Morgan, 2001, s. 173).

1.5.3. Kariyer Gelişimi Alanı

İnsan hayatının büyük bir bölümünü içine alan meslek yaşamı, bireyin belirlediği meslek doğrultusunda, hem psikolojik açıdan hem de ülkeye verdiği katkı açısından bakıldığında

bireyin, ilgi, yetenek ve becerileri doğrultusunda performansını en üst düzeyde sergileyebileceği bir mesleğe yönlendirilmesi birey ve ülke için önemli bir seçimdir.

Bireyin performansının belirlenip ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yönlendirilmesi, okul rehberlik hizmetlerinin varoluşundan bu yana varlığını sürdürmektedir. 1950'li yıllardan itibaren bireylerin mesleki anlamda yönlendirilmeleri, Parsons'un “özellik- faktör yaklaşımı” ile öğrencilere yol gösterilmesi ile başlamıştır. Bu yöntemle göre ilk olarak bireyler ilgi ve yeteneklerini ölçen çeşitli yöntem ve tekniklerle analiz edilerek performansları belirlenmektedir. İkinci aşamada bireylere, üst öğretim kurumları ve mevcut meslekler hakkında bilgi verilir ve son aşamalarda bireyin ilgi, yetenek ve değerleri kapsamında meslek veya alana yönelik olarak seçimlerinde bireyde farkındalık sağlayacak çalışmalar yürütülmektedir (Kuzgun, 2000).

1.6. Ortaokulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemleri özellikleri göz önünde bulundurduğunda, ön ergenlik ve ergenlik dönemlerine yönelik zihinsel, duygusal ve davranışlar bakımından pek çok değişikliklerin yaşandığı ortaokul süreci öğrencilerin değerlerini yaşama, kimliğini ortaya koyma, hedeflerine ulaşma ve kendini gerçekleştirme yolunda yapılan davranışlar açısından etkili bir dönemdir. Bu süreçte, bireyin kendini gerçekleştirmek için öğrenmesi gereken davranışlar ve beceriler, belirlenen program doğrultusunda öğrenmeleri için gerekli çalışmalara yer verilmektedir.

1.6.1. Ortaokul Kurumları Sınıf Rehberlik Programı

İçinde bulunduğumuz yüzyılın ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda planlanan, okul rehberlik programı, okulun ve sınıfın gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Ortaokul kurumları sınıf rehberlik programları hazırlanırken, öğrencilerin gelişim basamakları, okulun ve çevrenin ihtiyaçları dahilinde öğrencileri en ileri seviyede topluma uyum sağlaması sürecinde, program dikkatli bir şekilde planlanmaktadır. Bu planlama aşamasında, dikkat edilmesi gereken bazı kriterler aşağıda açıklanmıştır (MEB, 2023, s. 4-6).

- Sınıf rehberlik programları, gelişimsel rehberlik programı dikkate alınarak, uygulanmaya çalışılmaktadır.

- Kazanımlar, öğrencilerin gelişim alanlarına yönelik, zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal açıdan destekleyici ve geliştirici niteliktedir.
- Öğrenciler, içinde bulundukları gelişim dönemi ve çevresel faktörler doğrultusunda, duygularını rahatça ortaya koyabilecekleri şekilde desteklenmektedir.
- Uygulanacak kazanımlar, öğrenciler, öğretmenler ve velilerin rehberliğe olan ihtiyaçları doğrultusunda titizlikle hazırlanarak, RİBA sonuçları, etkin bir şekilde yapılan çalıştaylar sonucu oluşturulan veriler, MEB TTKB'nin "21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu" ışığında, "Karakter Güçleri ve Erdemler", "21. Yüzyıl Becerileri" Milli Eğitim Müdürlüğünün titizlikle üzerinde durduğu "Kök Değerler" dikkate alınarak hazırlanmıştır (MEB TTKB, 2023).
- Davranış kazandırmanın, bir süreç olduğu göz önünde bulundurularak, duyuşsal davranış kazandırmaya yönelik etkinlikler, gelişim dönemleri doğrultusunda, farklı sınıflarda da tekrarlanarak öğrenmenin sağlanması hedeflenmiştir.
- Davranış geliştirme sürecinde, öğrencilerin kendi sorumluluklarını almaları, öğrenme şekillerini bilerek kariyer seçimlerini kendilerinin alacağı ve özgüvenlerini geliştirecek etkinliklere yer verilmiştir.
- Kazanımlar, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim evreleri doğrultusunda kariyer planlama sürecini kolaylıkla ve rahatlıkla yol almalarını sağlayacak şekilde planlanmıştır.
- Bireylerin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda gelişimlerini desteklemek için problemlerin farkına varmaları, etkili çözüm yolu bulmaları, toplumsal grup içinde ve kendisiyle etkili iletişim becerilerini geliştirmelerine yönelik olacak kazanımlara ağırlık verilmiştir.
- Öz iyi oluş hali (psikolojik sağlamlık), fiziksel farkındalık, siber zorbalık, sahip olduğu hak ve sorumluluklar hakkında bilinçli olma, kariyer gelişimi, üretici olma farkındalığı, başarı ve başarısızlık durumlarının, eğitimin bir parçası olduğunu ve etkili yönetmeyi, duygu ve düşüncelerin sağlıklı yönetimini kazandıracak etkinliklere yer verilmiştir.
- Akademik gelişim kadar, duygusal gelişimde önemli olduğu için bireylerin kendilerini gerçekleştirme süreçlerinde, güçlü yönlerine odaklanılarak, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemeye yönelik kazanımlar ele alınmıştır.

Bu kriterler dikkate alınarak hazırlanan, ortaokul (8. sınıf) rehberlik programı kazanımları ve yeterliliklerine, Tablo 1. ve Ek-3'te yer verilmiştir.

1.6.1.1. Sınıf Rehberlik Programının Genel Amaçları

Okul rehberlik programı doğrultusunda, sınıflara yönelik olarak hazırlanan, sınıf rehberlik programları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri 2023 Eğitim Vizyonu doğrultusunda öğrencilerin kazanması planlanan becerilerin kazandırılarak bilginin beceriye, becerinin görgüye dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda aşağıdaki hedeflere ulaşılması amaçlanmaktadır.

- *Öğrenme yaşantıları yoluyla kendini tanıyabilen,*
- *Kendi ve başkalarının duygularını anlayan ve kendi duygularını ifade edebilen,*
- *Kişiler arası iletişim becerileri ve karakter güçleri gelişmiş,*
- *İçinde bulunduğu çevresine ve topluma uyum sağlayabilen,*
- *Problem çözme ve karar verme becerilerine sahip,*
- *Kendine uygun ders, dal/alan ve meslek seçebilen,*
- *Akademik planlama ve kariyer planlama yapabilen,*
- *Hayat boyu öğrenme modelini alışkanlık hâline getiren,*
- *Çalışarak üretmenin önemini benimseyen,*
- *İyi oluş düzeyleri yüksek - kök değerleri gelişmiş bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır.*

Bu amaçların gerçekleşmesi için Akademik, Kariyer ve Sosyal Duygusal gelişim alanları için yeterliliklere yer verilmiştir.

1. Akademik Gelişim Alanı Yeterlikleri

- ✓ *Okula ve okulun çevresine uyum.*
- ✓ *Akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirme*
- ✓ *Eğitsel planlama ve başarı*

2. Kariyer Gelişim Alanları Yeterlikleri

- ✓ *Kariyer farkındalığı*
- ✓ *Kariyer hazırlığı*

✓ *Kariyer planlama*

3. Sosyal Duygusal Gelişim Alanları Yeterlikleri

✓ *Benlik farkındalığı*

✓ *Duyguları anlama ve yönetme*

✓ *Kişiler arası beceriler*

✓ *Karar verme*

✓ *Kişisel güvenliğini sağlama*

1.6.1.2. Sınıf Rehberlik Programının Vizyonu

Bugünün çocuklarını, yarının sağlıklı bir yetişkini, başarılı, kendini gerçekleştirmiş, iyi oluş hali yüksek bireyler yetiştirmeyi vizyon edinmiştir.

1.6.1.3. Sınıf Rehberlik Programının İlkeleri

1. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeli doğrultusunda odağına problemleri olarak kültürel farklılıklar gözetilmiştir.
2. Akademik, kariyer, sosyal ve duygusal gelişim alanlarının gelişiminde bilişsel ve fiziksel kazanımların yanı sıra daha çok duygusal gelişime yer verilmiştir.
3. Programların uygulanmasında Gelişimsel Rehberlik Modeli doğrultusunda hazırlansa da akademik, kariyer, sosyal ve duygusal gelişim olarak üç alanında birbirini destekleyecek ve geliştirecek şekilde uygulanmasına yer verilmiştir.
4. Programın kazanımları bireysel gelişim farklılıkları dikkate alınarak hazırlanmıştır.
5. Rehberlik Programları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan bütün okullara yönelik hazırlanmıştır.
6. Tüm programlar gelişim dönemlerinin gerektirdiği ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.
7. Program yeni nesil kazanımlar olarak yeniden değerlendirilmiş “21. Yüzyıl Becerileri” olarak nitelendirilen, yeni nesil becerilerin kazandırılmasına yönelik güncel yeterlilik ve kazanımlara yer verilmiştir.

8. Programlar toplumsal ve bireysel sorumlulukların yerine getirilmesi doğrultusunda hazırlanmıştır.
9. Program öğrenci merkezli, öğrencinin gereksinimleri gözetilerek hazırlanmıştır.
10. Programdaki kazanımlar, öğrencilerin aktif katılımı ile öğrenmelerini kolaylaştıracak şekilde, yansıtıcı öğrenmeyi sağlayacak doğrultuda hazırlanmıştır.

1.6.1.4. Sınıf Rehberlik Programının Yapısı

Sınıf rehberlik programı hazırlanırken Akademik Gelişim Alanı, Kariyer Gelişim Alanı ve Sosyal Duygusal Gelişim Alanı, göz önünde bulundurularak, gelişim alanlarında yeterlilik sağlayacak kazanımlara yer verilir. Bu gelişim alanları ve sınıf ve gelişim düzeylerine göre hazırlanan kazanım sayıları ilgili başlıklar altında açıklanmıştır.

1. Akademik Gelişim Alanı: 65 kazanım yer almasına rağmen, bazı kazanımların bazı sınıf düzeylerinde tekrar etmesi nedeniyle 116 kazanım yer almaktadır. *Okula ve okulun çevresine uyum* yeterlik alanında 18, *akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirme* yeterlik alanında 20, *eğitsel planlama ve başarı* alanında 27 kazanım yer almaktadır. Sınıf düzeylerine göre bakıldığında *okul öncesinde* 12, *ilkokul birinci sınıfta* 9, *ikinci sınıfta* 7, *üçüncü sınıfta* 9, *dördüncü sınıfta* 8, *ortaokul beşinci sınıfta* 11, *altıncı sınıfta* 7, *yedinci sınıfta* 11, *sekizinci sınıfta* 10, *ortaöğretim dokuzuncu sınıfta* 9, *onuncu sınıfta* 6, *on birinci sınıfta* 7, *on ikinci sınıfta* 10 kazanım yer almaktadır.

2. Kariyer Gelişim Alanı: 62 kazanım yer almasına rağmen bazı sınıf düzeylerinde aynı kazanımların tekrarına yer verilmesinden dolayı toplam 78 kazanım yer almaktadır. Kariyer farkındalığı yeterlik alanında 32 kazanım, kariyer hazırlığı yeterlik alanında 15 kazanım, kariyer planlama yeterlik alanında 15 kazanım vardır. Kazanımlar sınıf düzeylerine göre; *okul öncesinde* 3, *ilkokul birinci sınıfta* 3, *ikinci sınıfta* 4, *üçüncü ve dördüncü sınıfta* 5, *ortaokul beşinci sınıfta* 5, *altıncı sınıfta* 7, *yedinci sınıfta* 5, *sekizinci sınıfta* 9, *ortaöğretim dokuzuncu sınıfta* 8, *onuncu sınıfta* 9, *on birinci sınıfta* 6, *on ikinci sınıfta* 9 kazanım yer almaktadır.

3. Sosyal Duygusal Gelişim Alanı: 163 kazanım bulunmasına rağmen bazı sınıf düzeylerinde aynı kazanımların tekrar edilmesinden dolayı toplam 212 kazanım yer almaktadır. Benlik farkındalığı yeterlik alanında 50 kazanım, duyguları anlama ve yönetme yeterlik alanında 21 kazanım, kişiler arası beceriler yeterlik alanında 48 kazanım, karar verme yeterlik alanında 14 kazanım, kişisel güvenliğini sağlama yeterlik alanında 30 kazanım vardır. Kazanımlara sınıf düzeylerine göre bakıldığında; okul öncesinde 15, ilköğretim birinci sınıfta 18 ve ikinci ve üçüncü sınıfta 17, dördüncü sınıfta 18, ortaokul beşinci sınıfta 18, altıncı sınıfta 19, yedinci sınıfta 17, sekizinci sınıfta 11, ortaöğretim 12 dokuzuncu sınıfta 14, onuncu sınıfta 15, on birinci sınıfta 20, on ikinci sınıfta 13 kazanım yer almaktadır.

Rehberlik; bireyin kendi performansını keşfederek, en etkili şekilde kullanması ve kendini gerçekleştirme sürecinde yaşama ve topluma etkin bir şekilde katılım sağlaması, çevresine ve kendisine yönelik üretken bir birey olması sürecinde destek sağlamayı amaçlayan bir alandır. Kariyer ise bireyin, yaşam sürecinde kendini tanıyarak, yapmayı hedefledikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendine en uygun mesleği seçerek alacağı sorumluluklarla birlikte elde edeceği doyumu kapsayan oldukça geniş bir kavramdır. Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Kariyer dersinde öğrencilerin yaşamlarına ve gelişim süreçlerine katkı sunmak amacıyla 8.sınıfta hafta da bir ders saati olmak üzere planlanmasını hedeflemektedir (Yıldırım, 2016, s. 211).

Okullarımızda, KGRP'lerinde, 8. sınıflarda verilen kariyer kazanım örnekleri aşağıda yer almaktadır (Hamamcı, 2015, s. 397).

1. *İş başvurusu için özgeçmiş yazar.*
2. *Ortaöğretim tercihlerini yaparken eğitsel ve mesleki planlama dosyası ile okulda uygulanan test ve test dışı tekniklerin sonuçlarından yararlanır.*
3. *İlköğretim sonrasında yapılacak işleri belirler.*
4. *Yeteneklerin meslek seçimindeki rolünü fark eder.*
5. *Mesleki amaçlara ulaşmada genel ortaöğretim ve mesleki teknik programlarını değerlendirir.*

8. Sınıf Rehberlik Programı Kazanımları Tablo 1. ve Ek-3'te gösterilmiştir. Okul kademelerine ve sınıf düzeylerine göre hazırlanan rehberlik programları, öğrenci gelişim özelliklerine ve gelişim alanlarına göre yeterlikler belirlenmektedir. MEB- 14 Ağustos 2020 Cuma tarihli ve 31213 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik

ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre hazırlanmış Sınıf Rehberlik Programı Kazanımları, 24.07.2024 tarihinde MEB - <https://orgm.meb.gov.tr/> sitesinden alınmıştır.

Tablo 1. Ortaokul Rehberlik ve Kariyer Dersi Gelişim Alanları ve Yeterlilikler

8.Sınıf Sınıf Rehberlik Programı Kazanımları			
GELİŞİM ALANLARI	YETERLİKLER	KAZANIM SAYISI	İŞLENECEK HAFTA SAYISI
Akademik Gelişim	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	2	2
	Eğitsel Planlama ve Başarı	5	5
	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	3	3
Kariyer Gelişimi	Kariyer Farkındalığı	3	3
	Kariyer Hazırlığı	2	3
	Kariyer Planlama	4	7
Sosyal Duygusal Gelişim	Kişisel Güvenliğini Sağlama	3	3
	Benlik Farkındalığı	4	4
	Kişiler Arası Beceriler	2	2
	Duyguları Anlama ve Yönetme	1	2
	Karar Verme	1	1
Tüm Alanlar		1	1
	TOPLAM	31	36

8.Sınıf					
İşleniş Sırası	Hafta Sayısı	Kazanımlar	Gelişim Alanı	Yeterlik	Açıklama
1.	1	Öz bakım becerileri sergiler.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	Ergenlikle birlikte öz bakım becerilerini gözden geçirerek düzenlemesine odaklanılır.
2.	1	Yapabildiği ve hoşlandığı etkinliklere dayalı olarak ilgi ve yeteneklerine örnekler verir.	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	
3.	1	Okul içi veya okul dışındaki etkinliklere katılırken ilgi ve yeteneklerini dikkate alır	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	

4.	1	Akademik sorumluluklarını ertelemenin sonuçlarını fark eder.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	
5.	1	Beden imgesini etkileyen faktörleri bilir.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
6.	1	Bir üst öğretim kurumuna ilişkin ön bilgiler edinir.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
7.	1	Üst öğretim kurumlarına geçiş sınavlarıyla ilgili bilgi edinir.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Bilgiye ulaşmak için çeşitli bilgi kaynaklarını kullanması üzerinde durulur.
8.	2	Stresle baş etmede uygun yöntemler kullanır.	Sosyal Duygusal	Duyguları Anlama ve Yönetme	
9.					
10.	1	Sınavlara ilişkin duygularını açıklar.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Bu kazanım okul rehberlik öğretmeni tarafından uygulanır. Heyecan, kaygı, vb. duygulara değinilebilir.
11.	1	Üst öğretim kurumlarına geçiş sınavlarına hazırlanmak ve başarılı olmak için stratejiler geliştirir.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	
12.	1	Davranışları ve değerleri arasında bağ kurar.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
13.	1	Mesleki değerlerinin farkına varır.	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	
14.	1	Kısa ve uzun vadeli kariyer amaçları oluşturur.	Kariyer	Kariyer Hazırlığı	
15.	1	İhtiyaç duyduğunda yardım arar.	Sosyal Duygusal	Kişiler Arası Beceriler	
16.	1	Öğrenme ve verimli çalışma stratejilerini açıklar.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Dikkat stratejileri, tekrar, anlamlandırmayı artıran stratejiler konularına odaklanılır.
17.	1	Belleğini güçlendirecek stratejileri kullanır.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Etkin bellek stratejilerine odaklanılır.

18.	1	İyi oluşunu destekleyen duygu ve davranışları fark eder.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
19.	1	Öğrenme ortamlarındaki duygularını düzenler.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	
20.	1	Kariyer amaçları ile kariyer beklentilerini karşılaştırır.	Kariyer	Kariyer Hazırlığı	
21.	1	Akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanır.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	İkna etme yollarına, iknaya karşı kendini koruma yollarına odaklanılır.
22.	1	Bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetir.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	Kişisel verilerin korunması, bilişim suçları, Siber zorbalık, güvenli internet kullanımı konularına odaklanılır.
23.	1	Yaşamda karşılaşılan zorlukların çaba ve zaman ile üstesinden gelinebileceğini fark eder.	Sosyal Duygusal	Karar Verme	
24.	2	Kendi özellikleriyle seçmek istediği lise türlerinin özelliklerini ilişkilendirir.	Kariyer	Kariyer Planlama	Özellikler kapsamında ilgi, yetenek, akademik başarı vb. lise türleri kapsamında da fen lisesi, Anadolu lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi ele alınır.
25.					
26.	1	Sahip olduğu karakter güçlerini zorluklar karşısında kullanmayı bilir.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	Sınava ilişkin yaşadığı zorluklarda kullanmasına odaklanılır.
27.	1	Toplum için gönüllü çalışmanın gerekliliğini açıklar.	Sosyal Duygusal	Kişiler Arası Beceriler	
28.	1	Öğrenmenin hayat boyu devam ettiğini fark eder.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	

29.	2	Lise türü seçimine ilişkin kararını verirken kendi görüşleri ile aile ve yakın çevresinin görüşlerini karşılaştırır.	Kariyer	Kariyer Planlama	
30.					
31.	2	Lise türü seçimi yaparken karar verme becerisini kullanır.	Kariyer	Kariyer Planlama	
32.					
33.	1	Lise türüne ilişkin kararını tekrar değerlendirir.	Kariyer	Kariyer Planlama	
34.	1	Bir üst öğretim kurumuna geçiş sürecine yönelik duygu ve düşüncelerini ifade eder.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
35.	1	Sınıf rehberlik programı etkinliklerine/yaşantılarına ilişkin duygu ve düşüncelerini yansıtır.	Tüm Alanlar		Yansıtma: Düşünüp taşınma, derinlemesine düşünme, tefekkür, fikir üretme ve mütalaadır. Öğrencilerin süreci ve kendilerini değerlendirmelerine odaklanılır.

Tablo 1’de yer alan 3 gelişim alanına ilişkin (Akademik Gelişim Alanı, Kariyer Gelişim Alanı ve Sosyal Duygusal Gelişim Alanı) kazanımlara göre haftalık olarak planlanan, 8. Sınıf rehberlik programında 35 kazanıma yer verildiği, hangi kazanımın, 3 alandan hangisinin yeterliliğini kazandırmaya yönelik olduğu gösterilmektedir.

1.7. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, 2023 yılında ABD’den ilham alınarak bir proje olarak tasarlanmış, bireyin bütüncül gelişimi için birçok yeniliklere yer vermektedir (Akpınar ve Köksalan, 2024, s. 27).

Model, “Köklerden Geleceğe” yönelik olarak, eğitimin birçok alanını içine alan bir bütündür. Bir tarafı geçmişe, diğer tarafı geleceğe açılan bir kapı şeklinde

nitelendirilmektedir. Milli, manevi değerleri içine alan, Erdem-Değer-Eylem çerçevesi içinde, öğrenci profili ile becerilere yer veren bütüncül bir model özelliği taşımaktadır (MEB, 2024). Öğretim programlarının temel yaklaşımı, Öğrenci profili; yetkin ve erdemli insan, erdem-değer-eylem çerçevesi, beceriler çerçevesi, bütüncül eğitim yaklaşımı olarak beş alanda, bir bütün içinde ele alan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, 21. Yüzyıl becerilerini kapsamaktadır.

Şekil 1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Öğrenci Profili; Yetkin ve Erdemli İnsan

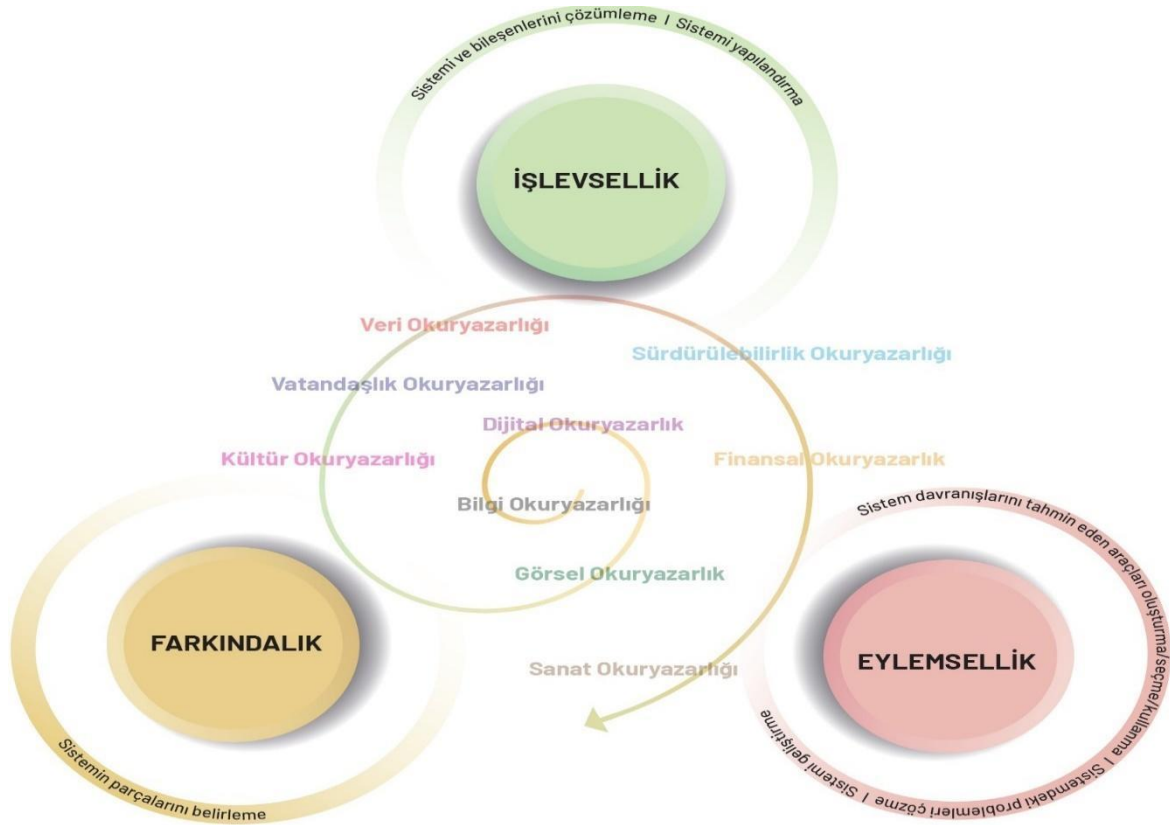
Kaynak: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Yetkin ve Erdemli İnsan, 2024

Şekil 1’ de de görüldüğü gibi modelde yer alan yetkin ve erdemli insan becerileri, Tablo 2’de; 21. Yüzyıl becerilerinde yer alan değerler alanıyla ve Benlik Becerileri ile örtüşmektedir. Modelde yer alan bir başka alan Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında Saygı-sorumluluk-adalet içeriği 21. Yüzyıl değerler eğitimi ile benzerlik özelliğine sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Kavramsal becerilerinden, Üst Düzey Düşünme Becerileri genel çerçevesi altında yer alan (karar verme becerisi, problem çözme becerisi, eleştirel düşünme becerisi) ve Bütünleşik Beceriler çatısı altında yer alan (çelişki giderme, gözlemlleme, özetleme, çözümleme, sınıflandırma, bilgi toplama, karşılaştırma, sorgulama,

genelleme, çıkarım yapma, gözleme dayalı tahmin etme, yapılandırma, yorumlama, yansıtma, muhakeme etme (akıl yürütme), değerlendirme, tartışma, mantıksal denetleme, sentezleme becerisi), 21. yüzyıl becerileri için önemli olarak ele alınan Üst düzey düşünme becerileri ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Sistem Okuryazarlığı Bağlamında Okuryazarlık Türleri

Kaynak: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Sistem Okuryazarlığı Bağlamında Okuryazarlık Türleri, 2024

Şekil 2’de de gösterildiği gibi, modelde yer verilen okuryazarlık becerilerine yönelik becerileri kapsayan (dijital, bilgi, görsel, finansal, kültür, vatandaşlık, veri, sürdürülebilirlik, sanat okuryazarlığı) ile 21. yüzyıl okuryazarlık becerileri ile örtüşmektedir.

Modelde yer alan Beceriler Çerçevesi alt modeli Duygusal Sosyal Öğrenme Becerileri ile 21. Yüzyıl Duygusal Sosyal Beceriler, modelde yer alan Eğilimler alt alanı Benlik Eğilimleri, Sosyal Eğilimler ve Entelektüel Eğilimler ile 21. Yüzyıl Benlik Becerileri ve Çalışma Becerileri, Modelde yer verilen Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri alt alanı olan

Sosyal Yaşam Becerileri (İş birliği, İletişim, Sosyal Farkındalık becerileri) ile 21. Yüzyıl Sosyal ve Duygusal Beceriler ile Dil ve İletişim Becerileri ile örtüşmektedir.

1.8. Kapsayıcı 21. Yüzyıl Beceri Modeli ve Sınıf Rehberlik Programı

Gelişen ve değişen teknoloji, ekonomik durumlar sosyal ve kültürel alanda ortaya çıkan değişimler, insanların birbirleriyle etkileşimleri ve bireylerin gelişim düzeyleri, insanların sahip olmaları gereken becerilerde de farklılaşmanın yolunu açmaktadır. Bireylerin, değişen topluma ayak uydurmaları, refah gelişim seviyesine ulaşabilmeleri için, gelişen ve değişen duruma yönelik beceriler konusunda kendilerini geliştirmeleri beklenmektedir. Bu durum bireyin kendini gerçekleştirmesini hedefleyen eğitim ve rehberlik programlarının da en temel amacıdır. 21. yüzyıl becerileri, bireyin içinde bulunduğu dönemde eğitim, iş ve sosyal yaşamlarında en iyi yerde olmaları, daha başarılı, etkili, nitelikli olmaları için gereken beceriler olarak nitelendirilmektedir. Bireyin içinde bulunduğu yaşama ayak uydurması ve sağlıklı gelişim sağlaması için bu becerileri kazanması beklenmektedir.

Hızla bir şekilde gelişen ve değişen, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), bireylerin içinde bulundukları çağa ayak uydurma ve uluslararası ekonomiyi anlama ve baş etme becerilerinin gelişimi için sürekli öğrenme şekillerini dönüştürmesi gerekmektedir (Voogt ve Roblin, 2012).

Günümüzde bilgiye ulaşım kolaylığı, iletişim teknolojileri, dijitalleşme, ileri düzey yazılım, yapay zekaların desteklediği, her alanda kullanılabilecek uygulama ve programlar, insan yaşamının her alanında kendini gösteren, insanların her alanda karşılaştığı teknolojik araçlar işleri kolaylaştırmasının yanında bu alandaki okur yazarlık ve etkili kullanma becerisinin edinilmesini de gerekli kılmaktadır. 21. yüzyıl becerileri, içinde bulunduğu çağın gerekleri doğrultusunda bireylerin sahip olması ve uygulaması gereken yetkin ve yeterli olma becerisi olarak ele alınmaktadır.

TDK (2023), beceriyi; “Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharetli olma”, “Bireyin yatkınlığına ve öğrenim düzeyine bağlı olarak, bir işi en iyi şekilde başarma ve bir işlemi amaca uygun olacak en iyi şekilde sonuçlandırma yeteneğidir.”, “Bedenin, herkesçe yapılması güç olan alıştırmalara yatkınlık göstermesi durumu.” şeklinde çeşitli tanımlara yer vermektedir.

Beceri kavramı ile çok karıştırılan yeterlik kavramı, beceri den daha büyük bir kapsama sahip olup bir veya birden fazla becerinin, bilginin ve değerlerin bir arada olduğu durumu ifade ederken yetkinlik, beceri ya da yeterlilikte gerekli olgunluğa sahip olma durumu olarak ifade edilmektedir (TDK, 2023). Bu bilgiler ışığında beceri, bireyin edindiği ve bilgi ve deneyimlerinin sonucunda edinmiş olduğu tecrübelerini etkili bir şekilde uygulaması, öğrenmiş olduğu ve geliştirdiği yetenek olarak ele alınmaktadır.

21. yüzyıl becerilerinin gerekleri doğrultusunda, geçen yüzyılın edinilmesi gereken becerilerinden olan ve sadece bilgiye ulaşmak değil, ulaşılan bilgilerin analiz edilip sentezlenmesi sonucu yeni bilgiler oluşturulmasına, yeni alanlarda kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için sözel bilgiye ulaşılması, bilişsel becerilerin geliştirilmesi, bilişsel stratejilerin geliştirilmesi, teknolojik araç kullanımı gibi pek çok becerilerin geliştirilmesi gerekli hale gelmektedir. Bireylerin bunu sağlayabilmesinin yollarından bazıları da yenilikçi düşünce becerilerinin geliştirilmesi, yaratıcı ve özgün düşünmesi, iletişim becerilerini güçlendirmesi, girişimci olması, liderlik becerilerini geliştirmesi gerekmektedir (Şentürk, 2021, s. 4).

Değişen ve gelişen çağa uyum sağlama sürecini hızlandırmak ve bireylere içinde bulunduğu 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak amacıyla, pek çok ülke eğitim programlarını revize etmiştir. Bu ülkeler arasında yer alan ve eğitim programlarında güncellemeler yapan ülkemiz “2023 Eğitim Vizyonu” nu yayımlamıştır (MEB, 2023). Vizyonda; 21. yüzyıl becerileri olarak nitelendirilen, içinde bulunduğumuz çağda, toplumsal başarının sağlanması için, çağın gerekleri olarak nitelendirilen ve “yumuşak beceriler” olarak adlandırılan, yaratıcılık, iletişim ve iş birliği, eleştirel düşünebilme becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. 21. yüzyıl becerileri içinde yer alan okuryazarlık alanlarına ilişkin, farkındalık ve beceri eğitimleri düzenlenerek, topluma ve çağa uyum sürecinin hızlandırılması, dijital, finans, ekoloji ve sosyal medya gibi 21. yüzyıl becerilerine yönelik okuryazarlıklara ilişkin farkındalık düzeylerinin artırılması ve beceri geliştirilmesi planlanmıştır; spor, sanat, bilim, kültür gibi alanlarda bireylerin örgün ve yaygın eğitim merkezlerinde bilgidan çok tasarlayıp üretebilmeleri için tasarım beceri atölyelerinin açılması hedeflenmiştir (MEB, 2023, s. 126-127)

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 11 Mayıs 2023 tarihinde “21. yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu” yayımlamıştır. Bu araştırmada, 21. yüzyıl becerileri

olarak ele alınan beceriler, TTKB'nin "21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu" nda yer alan beceriler doğrultusunda ele alınacaktır.

Yayımlanan bu raporda, öğrencilerin sahip olması beklenen, 21. yüzyılda kazanılması istenen becerileri, ulusal alandaki ve uluslararası alandaki literatür taraması ile ulaşılan 616 kaynak tematik algı analizi yöntemi ile incelenmiş EndNote kaynak yönetim yazılımı ile aynı olan, benzerlik gösteren çalışmalar çıkarılarak 341 kaynağa düşürülerek, yedi ana ve 46 alt becerileri ve 11 temel değerlere yer verilmiştir (MEM TTKB, 2023).

Değerler, bireylerin mevcut becerilerini nasıl kullanacakları konusunda yol göstermektedir. Bu nedenle 21. yüzyıl becerilerine önem veren modelde değerlere yer verilmesi, eğitim sisteminin temel amacı olan, bireylerin eleştiren, soran, sorgulayan, üreten, topluma katkı sağlayan, etkili iletişim becerilerine sahip, gelişimi takip eden ve uyum sağlayan, teknolojik gelişmelere hakim, kendisiyle barışık, toplumla uyumlu (MEB, 2023) bireyler olarak yetiştirmelerinin sağlanmasında büyük öneme sahiptir.

Tablo 2. 21. Yüzyıl Becerileri

SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER	DİL VE İLETİŞİM BECERİLERİ	ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİ	BENLİK BECERİLERİ	ÖĞRENME BECERİLERİ	ÇALIŞMA BECERİLERİ	OKUR-YAZARLIK DEĞERLER BECERİLERİ
1.Psikolojik İyi Oluş 2.Duygu Düzenleme 3.Planlama ve Organizasyon 4.Empati 5.İşbirlikli Çalışma 6.Sosyal ve Kültürel Farkındalık 7.Esneklik ve Uyum 8.İlişki Yönetimi 9.Çatışma Yönetimi	1.Etkin Dinleme 2.Müzakere Etme 3.Ana Dilde ve Yabancı Dilde İletişim	1.Yabancı ve Yenilikçi Düşünme 2.Eleştirel Düşünme 3.Problem Çözme ve Karar Verme 4.Yansıtıcı Düşünme 5.Analitik Düşünme 6.Üstbilis	1.Öz Yeterlilik 2.Özsaygı 3.Sorumluluk Alma ve Sorumlu Karar Verme 4.Öz Düzenleme 5.Sebat 6.Dayanıklılık 7.Merak 8.Öz Farkındalık 9.Özdenetim 10.Motivasyon 11.Özgüven 12.Liderlik	1.Öğrenmeyi Öğrenme 2.Aktif Öğrenme 3.Akademik Beceriler	1.Girişimcilik 2.Üretkenlik 3.Kaynak Yönetimi 4.Hesap Verebilirlik	1.Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı 2.Finansal Okuryazarlık 3.Medya Okuryazarlığı 4.Sağlık Okuryazarlığı 5.Çevre Okuryazarlığı 6.Sosyal Okuryazarlık 7.Vatandaşlık Okuryazarlığı 8.Bilim Okuryazarlığı

Kaynak: 21. Yüzyıl becerileri MEB TTKB <https://www.meb.gov.tr/> resmi sitesinden 9 Ağustos 2023 tarihinde edinilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.9. Beceri Türlerinin Tanımı

Bu bölümde; MEB TTKB'nin (2023), "21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu", alan yazın taramaları sonucu elde edilen ana beceriler ve ilişkili olduğu alt becerilerin tanımlarına yer verilmiştir.

1.9.1. Sosyal ve Duygusal Beceriler

Bireyin, hissettiği duygu, ele aldığı düşünce ve ortaya koyduğu davranışlarını olumlu yönde düzenlemesidir. Bu beceriler, aritmetik gibi bilişsel becerilerden farklı olarak daha çok duyguların yönetimi, kendilerini ve başkalarını nasıl algıladıkları ve nasıl iletişim kurdukları ile ilgilidir.

İnsanlar, günlük yaşamlarında çok sayıda insanlarla, etkileşimde bulunmaktadır. Bir bireyin sosyal bir grup içinde olumlu davranışlarıyla çok çabuk, sıcak, samimi ilişkiler kurarken bazılarının arkadaşlık kurması, iletişime geçmesi çok zaman alabilmektedir. Bazı insanlar nasıl oluyor da çok çabuk iletişim kurabilirken bazıları daha çok zamanda arkadaşlık kuramıyor? Bu durum da "Sosyal olma durumu öğretilebilir mi?" soruları ile etkili iletişim sonucu "Sosyalleşme etkin hale gelebilir mi?" sorusu ile daha sosyal olma çalışmaları yapılmaktadır.

Bazı insanlar girdikleri ortamda olumlu izler bırakırken, bazıları olumlu iletişime geçmekte zorlanır ve zarar verici olumsuz davranışlar sergileyerek kötü izlenim bırakır. Çevresi ile olumlu ilişkiler kuranlarla, olumsuz etkileşim kuranlar arasında nasıl bir farklılık olabilir? Etkili iletişim kurmak insanlara öğretilebilen bir davranış mıdır? sorularından yola çıkarak insanlara sosyal beceriler kazandırılmaktadır (Kara, 2021, s. 529).

1. Psikolojik İyi Oluş: Bireyin içinde bulunduğu toplumu olumlu algılama ve kendisiyle barışık olma, kendisini olumlu algılama eğilimi gösterme durumunu ifade eder.

2. Duygu Düzenleme: Bireyin, hissettiği duygularının farkında olması, duygularını yaşaması, duygularını kontrol etmesi ve duruma göre dengelemesi, duygularını uygun yerde ve uygun zamanda etkili biçimde ifade edebilme becerisidir.

3. Planlama ve Organizasyon: İçinde bulunduğu grup içinde, görev ve sorumlulukları dahilinde, iş planı yapma ve görev dağılım sürecini etkili bir şekilde planlama becerisidir.

4. Empati: Bireyin içinde bulunduğu durumu anlayarak, onun gibi düşünebilme becerisidir.

5. İş Birlikli Çalışma: Ürünün kaliteli çıkması için gruba uyum sağlama, sorumluluklarını yerine getirerek grup içinde özveriyle çalışabilme becerisidir.

Grup çalışması olarak nitelendirilen, öğrencilerin küçük görevler etrafında, grupta yer alan en yetkili öğrencinin görevlendirilmesine güvenerek, bir kişinin üzerinden yürüyen durum, iş birliğinde, bilişsel ve sosyal aşamalar birlikte yürütülmektedir. Bireye, kolay öğrenme için motivasyon sağlar ve ömür boyu öğrenmeyi öğrenme konusunda alışkanlık kazandırır (Altıntaş ve Alimoğlu, 2012). İş birliği içinde çalışan bireylerin, bireysel başarıdan çok takım başarısına yer vermeleri amaçlanmaktadır.

6. Sosyal ve Kültürel Farkındalık: Bireyin, içinde bulunduğu kültür dışında, farklı kültürlerinde farkındalığına sahip olma, tüm kültürlerle farklı bir bakış açısı ile bakarak, empatik duyguyla kültürleri anlama becerisidir.

7. Esneklik ve Uyum: Değişen şart ve koşullar dahilinde uyum sağlayabilme becerisidir.

8. İlişki Yönetimi: Sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurma, sürdürme, farklı grup ve ortamlarda ilişkilerini sürdürebilme becerisidir.

9. Çatışma Çözme: Çatışma yaşayan insanların, içinde bulundukları mevcut durumu fark etmesi ve fikir birliği sağlayarak anlaşma sağlama becerisidir.

1.9.2. Dil ve İletişim Becerileri

Bireyin kendini, duygu ve diğer düşüncelerini karşısındaki bireye, etkili olacak şekilde ifade etme ve karşısındakini etkili bir şekilde anlama becerisidir. Dil iletişimin ilk ve önemli bir aracıdır. Bireyin istek ve ihtiyaçlarını ifade etmesi için önemlidir.

İletişim, bireyin karşısındakini anlama, etkin dinleme ve empati kurarak çeşitli kanallarla kaynak ve alıcı arasındaki etkileşim kurmalarına olanak tanıyan bir sistemdir. Başarılı bireylerin yetiştirilmesinde, çoğunlukla iletişim kurma becerisini güçlendirmek, doğru ve etkin iletişim kurmalarını sağlamak için iletişim becerisi öğretilbilecek eğitim programlarına yer verilmelidir. Göçer'e (2020) göre etkin iletişim, hissedilen duyguların, düşüncelerin, yaşanan bir durumun, beden hareketleri, yazma veya sözlü olarak ifade edilerek karşısındaki birey ile paylaşma işidir.

21. yüzyılın getirdiği teknolojik gelişmeler, bireylerin dijital çağa ayak uydurarak, gerçekte yansıttıkları duyguları dijital ortamda çok yakın bir şekilde simgeleyen emojilerle ifade ederek, gerçek duygularını yansıtmanın yollarını bulmuşlardır. Teknolojinin çevrimiçi kullanımı günlük olarak oldukça yüksek olan %92 nüfusun duygularını ifade etmek için emojileri kullandığı belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar insan beyninin gerçek ifadeler için verdiği tepkiyi emojiler için de verdiğini ortaya koymuştur (Daşkiran, 2015, s. 81).

1. Etkin Dinleme: Karşısındaki bireyin, düşüncelerine ve hissettiği duygulara değer vererek, ilgi, ihtiyaç ve içinde bulunduğu psikolojiyi anlamaya çalışma becerisidir.

2. Müzakere Etme: Farklı duygu ve düşünceleri farklı biçimlerde anlama, algılama ve farklı dillerde ifade etme ve uzlaşma sağlayarak bir konuda etkili iletişim kurma becerisidir.

3. Ana Dillerde ve Yabancı Dillerde İletişim: Bireyin içinde bulunduğu çeşitli durumlarda, duygu, düşünce, istek ve dileklerini sözlü, yazılı vb. şekillerde ifade etme ve etkili iletişimi kurma ve sürdürebilme becerisidir.

Ana dilde iletişim, bireyin duygularını ve düşüncelerini, içinde bulunduğu mevcut durum ve olayları söyleyerek veya yazılı olarak etkili bir şekilde kendisini ifade edebilme, her türlü kültürel ve sosyal ortamda etkili iletişim kurabilme becerisidir (Şentürk, 2021, s. 10).

Yabancı dillerde iletişim kurabilme, bireyin ana dilinde edindiği temel iletişim becerileri doğrultusunda, farklı yabancı dillerde duygu ve düşüncelerini, ihtiyaç ve gereksinimlerini, içinde bulunduğu durum ve olayları sözlü ve yazlı olarak anlama ve anlatabilme becerisidir. Ayrıca kültürler arası empatik anlayış sergileme, iletişim ve etkileşim becerilerini geliştirme ve kullanma becerisidir (Şentürk, 2021, s. 10).

1.9.3. Üst Düzey Düşünme Becerisi

Bilişsel üst düzey becerilere sahip bireylerin, bilgiye ulaşma, elde ettiği bilgiyi etkili kullanma, değerlendirme ile problem ve çatışma çözme süreçlerinde etkili kullanma becerisidir.

Cüceloğlu'na (2000) göre düşünme, “bireyin içinde yaşadığı mevcut durumu kavrayarak, hedefe yönelik hazırlıklı olma hali, bilişsel bir süreci kapsar.” Dilekli'ye (2015) göre düşünme, öğretilen bir olgu olarak belirtilir. Bu nedenle zeka ile ilgisinin olmadığını ve her bireye öğretilmesi için her bireyin düşünebileceğini ifade eder. Tezci ve Dilekli'ye (2021) göre düşünme, sadece belirli özelliklere sahip bireylerin yapacağı özellik değildir. Her birey belirli eğitimlerle, belirli düzeyde düşünme becerisini geliştirebilir. Yine bazı bireylerin bazı düşünme becerilerinde daha iyi performans sergiledikleri gözlenmektedir.

Literatür incelemeleri sonucuna bakıldığında, düşünme ile ilgili farklı tanımlamalara yer verildiği görülür. Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2007) düşünmenin tanımını; “bir sonuca varmak için, ulaşılan kavramları, elde edilen bilgileri incelemek, karşılaştırmalar yaparak aralarındaki ilişkileri fark etmek, farklı düşüncelere ulaşmak için gerçekleştirilen süreç sonucunda elde edilen ürüne düşünce denir” şeklinde açıklamaktadır. Türk Dil Kurumunun yayınladığı Türkçe Sözlük'te (TDK, 2023), düşünmek, tefekkür etmek, algı ve gözlemlerden, planlamalardan farklı, bilişin hiçbir etki altında kalmaksızın tamamen kendine özgü olma hali, karşılaştırmalar ve eşleştirmeler yapma, ayırt etme, birleştirme yaparak kelimeleri algılama yeteneği” şeklinde tanımlamaktadır.

Program tasarımı yaparken, düşünmeyi öğretmeye yönelik kazanımlara yer verilmesi ve etkililiğini artırmak için uygun içerik oluşturulması göz önünde bulundurulmalıdır. Teorik öğretimin yanı sıra, uygulamaya dönük etkinliklere yer verilmesi, sınıfta oluşturulan etkili sınıf ortamı içinde öğrenme-öğretme sürecini etkili ve verimli kılmak adına düşünme becerilerinin öğretilmesine uygun ortam ve sınıf ikliminin oluşturulması gerekmektedir.

Öğrencilerin düşünmeye sevk edilmesi ve bu düşündüklerini rahatlıkla ifade edebilecekleri bir sınıf ortamının oluşturulması, öğrencilerin özgüvenlerinin artırılarak ifade özgürlüğü tanınması, olası engellerin ortadan kaldırılması, düşünme eğitimi için önemlidir (Tezci ve Dilekli, 2021, s. 250).

1. Yaratıcı ve Yenilikçi Düşünme: Karşılaşılan problemleri etkili bir şekilde çözmek için bilgiyi, fikirleri, düşünceleri, teknik ve yöntemleri organize etme, özgün bir sonuca ulaşma ve uygulama becerisidir.

2. Eleştirel Düşünme: Sonuca ulaşmak için bilgiyi, içinde bulunulan durumu güçlü sorular sorarak, nötr bir biçimde yorumlama, analiz ederek sonuca varma ve değerlendirme becerisidir.

Eleştirel düşünebilen öğrenciler, öğrenme ortamlarında olduğu kadar yaşadığı ve içinde bulunduğu çevrede de eleştirel bakış açısına sahiptirler. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesinde öğretmenlerin, ders içeriğinin ve ailenin desteği bu konuda büyük öneme sahiptir. İçinde bulunduğu her alanda eleştirel bakış açısı ile hareket eden öğrencilerin, üst düzey düşünme becerisine sahip olmasını gerektiren LGS, YKS ve benzeri sınavlarının da katkı payı yüksektir (Bakırcı, 2021, s. 315).

Bireylerin her alandan iyi yetiştirilmiş bir vatandaş olmaları, içinde bulunduğu topluma karşı saygılı ve hoşgörülü olmaları, üretici, sorumluluk bilinci yüksek, karşıt görüşlere, kendisi gibi düşünmeyenlere karşı saygılı olarak yetişmeleri, eğitim öğretim yoluyla kazandırılmaktadır. Okul, okutulan derslerle bireylerin kendilerini, gelecek için hazırlamalarını sağlar. Matematik, Türkçe, Fen ve Sosyal Bilimler gibi derslerle bu eğitim verilmeye çalışılmaktadır. Bu dersler ilkokuldan itibaren başlayarak, ortaöğretim kademesinde de devam ettirilmektedir. Çalışmalar ve eğitimler ilkokulda sınıf öğretmenleri ve diğer kademelerde branş sınıf rehber öğretmenleri tarafından özenle yürütülmektedir (Bakırcı, 2021, s. 316).

3. Problem Çözme ve Karar Verme: Bireyin karşılaştığı bir problemle, problemi fark etme, anlama ve problemi etkin bir şekilde çözme, problem çözme basamaklarını kullanarak istenilen sonuç doğrultusunda etkin bir sonuca ulaşma ve karar verme becerisidir.

Problem, bireyin belirlediği hedefe ulaşmasını engelleyen, psikolojik, ekonomik, sosyal, fiziksel ve kişisel her türlü durum olabilir. Birey bu durumlar karşısında yaşadığı gerginliği, bilişsel süzgecinden geçirerek problemin etkin çözümüne ilişkin özgün çözüm yolları üretir. Kendisine en uygun çözümü değerlendirerek seçer ve uygulamaya koyar. Problem çözülmüş ise problem ortadan kalkmış olur. Çözülmemiş ise tekrar düşünme sürecinde başa dönülerek diğer alternatif seçenekler değerlendirilir. Bireyin problem çözme becerisi, öğrendiklerine, yaşamışlıklarına, tecrübe ve deneyimlerine göre değişir.

John Dewey tarafından, 1910 yılında ortaya atılan etkin problem çözme adımları;

1. Problemin fark edilmesi
2. Problemin ifade edilmesi
3. Çözüm seçeneklerinin oluşturulması
4. Eylemin ortaya konması
5. Belirlenen eylemin uygulamaya konması
6. Çıkan sonucu değerlendirilmesi olarak ifade edilmektedir.

Günlük yaşamda karşılaşılan durumlara, sorunlara etkili çözüm üretme sürecinde problemin fark edilmesi, yaratıcı düşünme, çözüm seçenekleri üreterek etkili çözüm olacağına karar verme ve uygulama sürecinden sonra çözüm doğrultusunda işe yaramıyorsa devam etme, işe yaramadığı düşünülen durumda önceki basamaklara geri dönerek işlemi yeniden başlatma becerisidir (Dewey, 1910).

4. Yansıtıcı Düşünme: Bireyin tecrübe ve deneyimine bağlı olarak olayları ve durumları bilinçli, eleştirel ve yaratıcı olarak derinlemesine irdeleme ve analiz etme becerisidir.

Bireylerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmek için otobiyografik yazılar yazmalarını teşvik etmek, yazılar yazmaları için desteklemek, hayal kurma etkinlikleri yapmak, münazara yapmalarını ve grupla tartışmalar yapmalarını sağlamak, öğretim programlarına bu etkinliklerin yapımını gerçekleştirmek üzere düzenlemelere yer vermek yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirecektir (Demirel, 2021).

5. Analitik Düşünme: Elde edilen verilerin, derinlemesine ele alınması, neden sonuç ilişkisi doğrultusunda incelemesi ve karmaşık problemleri çözme becerisidir.

İçinde yaşadığımız toplumda, bireylerden analitik düşünme becerilerini göstermesi beklenmektedir. Karşılaştırma yapabilme, sınıflama becerisine sahip olma, yapılan yanlışların farkındalığını kazanma, genelleme yaparak yorumlama becerisi gösterme, özelleştirme yapabilme becerisidir (Akkuş Çakır, Senemoğlu, 2016).

6. Üstbilis: Bilmeyi bilme, bilgiye nasıl ulaşılabileceğini bilme becerisidir. Bireyin kendisini birçok yönüyle fark etmesi, hissettiklerinin ve ne düşündüğünün farkına vararak, bunları etkili bir şekilde kullanma becerisidir.

21. yüzyılda, bireylerin başarılı olmalarının yolu, mantıklı düşünen, etkili problem çözme basamaklarını bilen ve uygulayan, bulunduğu çevreye ve gruba uyum gösteren, çalışmayı seven bireyler olarak nitelendirilmektedir. Önceki yıllarda ele alınan paradigmlar, öğrenme ve öğretme yöntemlerini ezberlemeyi uzmanlık olarak ele alırken, teknolojinin de gelişimiyle öğrencilerden, en az genel kültür olacak şekilde öğrenmeleri, öğrenmeyi öğrenen öğrenciler olarak yetiştirmeleri amaçlanmaktadır. Teknolojinin de desteğiyle, üstbilişsel öğretim yöntemleri, bireylerin kendi öğrenme becerilerini kontrol etme, kendini tanıma ve farkındalıkları doğrultusunda güçlü taraflarını, geliştirilmesi gerektiği düşünülen yönlerini fark etmelerini sağlamaktır. Ayrıca, bireylerin kendi seviyeleri doğrultusunda öğrenme süreçlerini ve planlama yöntemlerini öğrenmeleri, 21. yüzyıl becerilerinin kazanılması veya geliştirilmesinde önemli bir etkidir (Özkaya, 2022, s. 165-166). Üst bilis, içinde pek çok kavramı barındırması açısından bakıldığında, düşünme becerilerine sahip olma, bellek, bilişsel beceriler, öğrenme becerileri gibi çok sayıda kavramları içine alan, psikolojik kavramların çoğunu içinde barındıran büyük bir şemsiye ve çatı olarak görev görmektedir (Kurşunlu, 2021, s. 166).

Eğitim sistemine, ilerleme ve yapılandırma süreci olarak bakıldığında, bireylerin öğrenmenin yollarını bilen ve bu sorumluluğu alan, bilgiyi kendi deneyim ve tecrübeleriyle öğrenen, anlam katan, öğrendiklerini işlevsel hale getiren bireyler olmalarını amaçlamaktadır. Öğrencilerin “Bilgiye nasıl ulaşabilirim?”, “Öğrenmemin en önemli ve doğru yolu nedir?”, “Hedeflerime en iyi nasıl ulaşabilirim?” gibi sorularla öğrencinin kendini tanıması ve geliştirmesi için önemlidir. Bunu kazandırmanın en iyi yollarından biri de, üstbilişsel becerilerin kazandırılması ile mümkündür (Kurşunlu, 2021, s. 178).

Bireylerin, 21. yüzyılda başarılı olabilmesi, mantık süzgecinden geçirerek mantıklı kararlar verebilen, karşılaştığı problemleri en etkili şekilde çözebilen, çevresiyle uyumlu, çalışan ve üreten bireyler olmaları yolunda öğrenmeyi öğrenen bireyler olarak yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır (Özkaya, 2022, s. 165).

1.9.4. Benlik Becerileri

Bireyin kendisini algılama, tutum ve davranışlarının farkındalığını arttırmasına yönelik öğrenme istekliliği, gerçekçi hedef koyma ve konan bu hedefe varmak için çabalama becerisidir.

1. Öz Yeterlilik: Bireyin yapabileceğine olan inancıdır.

2. Öz Saygı: Bireyin kendisine duyduğu saygıdır.

3. Sorumluluk Alma ve Sorumlu Karar Verme: Bireyin üzerine düşen görevleri yapma niyeti ve yaptıklarının arkasında durma becerisidir.

4. Öz Düzenleme: Bireyin kendi farkındalığını artırarak, belirlediği hedeflere, standartlara ve kriterlere göre kendini geliştirmesi, zamanını verimli bir şekilde kullanma becerisidir.

5. Sebat: Bireyin karşılaştığı güçlükler karşısında yılmadan hedefinin peşinden gidebilme becerisidir.

6. Dayanıklılık: Bireyin karşılaştığı güçlükler ve olumsuzluklar karşısında umudunu kaybetmeden psikolojik olarak olumlu kalabilme becerisidir.

7. Merak: Kendi ve çevresi hakkında farkındalığını arttırmak için ilgi duyma becerisidir.

8. Öz Farkındalık: Bireyin kendisi hakkındaki farkındalıklarıdır.

9. Özdenetim: Bireyin içinden geldiği gibi davranma davranışını denetleyebilme becerisidir.

10. Motivasyon: Bireyin hedefine ulaşma sürecindeki engellere rağmen, iç kontrol sağlayarak odağından ayrılmadan yoluna devam etme becerisidir.

11. Özgüven: Bireyin kendisi hakkında, gerçekçi olarak farkındalık düzeyinin yüksek olması sonucunda, neler yapabileceklerini bilme becerisidir.

12. Liderlik: Grup üyelerini bir arada tutma, organize etme, grup ve grup üyelerinin sorumluluklarını taksim etme, denetleme, işleyişi sağlama, üretme ve paylaşma, ihtiyaçların giderilmesinde önderlik etme becerisidir.

1.9.5. Öğrenme Becerileri

Ulaşmak istediği bilgiyi belirleme, analiz etme, edindiği bilgileri kullanacağı durumları belirleme ve değerlendirerek en etkin bir biçimde yerinde ve zamanında kullanma becerisidir.

1. Öğrenmeyi Öğrenme: Öğrenmeyi öğrenme, bilgiye nasıl ulaşacağını, bu bilgiyi nerede, ne zaman ve nasıl kullanacağını bilme, bilginin doğruluğundan emin olma halidir.

2. Aktif Öğrenme: Bireyin içinde bulunduğu ve gelecekte karşılaşabileceği durumların etkin çözümü için kullanabileceği bilgilere aktif katılım sağlayarak, yaparak yaşayarak öğrenme sürecine dahil olmasıdır.

3. Akademik Beceriler: Eğitim öğretim hayatına yönelik öğrenilmesi gereken matematiksel ve sözel bilgilerin kolay ve etkin öğrenilmesi ve kullanılması becerisidir.

1.9.6. Çalışma Becerileri

Eğitim ve kariyer sürecini planlama ve uygulama becerisidir. Bireyin kendini ve mesleklerin özelliklerini tanıyarak, kendisine, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda en uygun mesleği seçme ve severek çalışma durumudur.

1. Girişimcilik: Hedefleri doğrultusunda, planladığı hedefi gerçekleştirmek için risk alma, üretme, yeniliklere açık ve aktif olma, problemi fark etme ve karşılaştığı problemleri etkili bir şekilde çözme becerisine sahip olma, çevresinde imkan ve olanakların farkında olarak ekonomik düzeyde değerlendirme becerisidir.

2. Üretkenlik: İçinde bulunduğu mevcut potansiyelleri kullanarak, hedefleri doğrultusunda plan yapma ve teknolojik desteklerle, öncelikli olarak gerçekleştirme becerisidir.

3. Kaynak Yönetimi: Planladığı hedef doğrultusunda, mevcut olan ve olması muhtemel kaynaklara ulaşma, hedefleri için etkili bir şekilde kullanımını yönetme becerisidir.

4. Hesap Verebilirlik: Yaptığı işi şeffaf bir şekilde açıklayabilme ve elde ettiği sonuçları ortaya koyabilme becerisidir.

1.9.7. Okuryazarlık Becerileri

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre okuryazarlık, okuyup yazma becerisine sahip olmaktır (TDK, 2023).

PISA'ya (2012, s. 34; 2018, s. 31) göre okuryazarlık, bilgiyi anlama ve anladığını ifade edebilme, okuma becerisi, okumanın etkin olarak belirlenen amaç ve görev doğrultusunda etkili bir şekilde ortaya koyma becerisidir. Okuma becerisi üç şekilde ele alınır; metin, okurun metne yaklaşımı, diğeri de metnin kullanım amacıdır.

Voogt ve Roblin'e (2012) göre, birçok ülkede yapılan PISA çalışmaları ve bulguları; temel okuryazarlık ve aritmetik becerilerine sahip olunması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur.

Elde edilen bu sonuçlar, politika yapıcılarının 21. Yüzyıl becerilerini geliştirmeleri için müfredatı yeniden yapılandırılması gerektiğini ortaya koymuştur. PISA sonuçları, öğrencilerin oldukça karmaşık olan problemleri çözmelerini ve eleştirel düşünmelerini gerektirir. Özellikle bu iki konu 21. Yüzyıl becerileri için gerekli olan iki kilit beceri olarak nitelendirilmektedir.

1. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı: İhtiyacı olan bilgiyi nerede arayacağını bilme, bulma, kendi değerlendirme süzgecinden geçirerek etkili kullanma becerisidir.

TDK'ya (2023) göre, teknoloji, “sanayi alanında yapım yöntemleri, alanda kullanılan araç, gereç, yöntem ve teknikleri bilme ve uygulama bilimi, insanların maddi imkanlarını kullanmak ve değiştirmek için geliştirdiği araç gereçler bölümü” olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde teknolojinin sürekli değişmesi ve gelişmesi teknoloji ile ilgili kavramların ve tanımların netliğini azaltmaktadır. Her gün değişen ve hızla gelişen teknoloji, farklı farklı tanımlanırken, günümüzde iç içe geçmiş birçok teknolojiyi birlikte ele almayı gerektirmektedir. Bundan yirmi yıl öncesinde, uzaktan eğitim, e-öğrenme ya da mobil öğrenme ayrı ayrı tanımlanırken günümüzde aynı tanım içerisinde yer almaktadır. Önceden bilgiler yazılı materyallerle paylaşılırken, günümüzde sosyal medya üzerinden, çok kısa sürede büyük bir kalabalığa, kolay bir şekilde ulaşımı sağlanmaktadır. Bu durum bilginin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca teknolojinin çok basit kavramlarını bilerek, açma kapama işlemi ile kod yazma, program oluşturma aynı kavram altında açıklanamayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. İnsanların, çok şey bilmesi, teknoloji kullanımını ve okuryazarlığını o oranda artıracaktır (Kurt, Orhan, Yaman, Solak, Türkan, 2014).

2. Finansal Okuryazarlık: Finansal bilgileri okuma, anlama, ekonomik durumuna göre planlamalar yaparak etkin kararlar alma ve yönetme, girişimcilik becerisiyle mali durumunu etkin bir şekilde yönetme becerisidir.

Politikaların etkinliği, içinde bulunulan durumun gerçekçi ve doğru verilere ulaşması ile ifade edilmektedir. Bu nedenle, bir toplumda, finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi için ölçümlerin iyi yapılması gerekir. İnsanların finansal alanda gösterdikleri davranışların iyi analiz edilmesi, iyi yapılmayan finansal davranışların altında yatan nedenlerin, bireyin finansal okuryazar eksikliğinden mi yoksa içinde bulunduğu kültür,

sosyal, psikolojik ve iktisadi koşullardan mı kaynaklandığı belirlenmelidir. Finansal okuryazar bir birey, gelir ve gider dengesini sağlayarak, bütçesini hazırlayabilir ve geleceğe yönelik yatırımlar yapabilme becerine sahiptir (Antepli ve Kılınç, 2018).

3. Medya Okuryazarlığı: Medya gündemini eleştiren ve sorgulayan bir bakış ağısıyla ele alma, kendisi ve toplum için sağlıklı bilgilere ulaşma, değerlendirme ve kullanma becerisidir.

Günümüzde medya, büyük bir topluluğa çok daha kısa bir zamanda ve oldukça kolay bir şekilde ulaşabilme imkanı vermiştir. Yapılan bir haberin anında milyonlarca insana ulaşması ve etkililiği, kullanımının olumsuz yönde olması tehlikesini de gözler önüne sermektedir. Haberin veya bilginin doğruluğunun tespit edilmesi konusunda insanların bilinçlendirilmesi ve doğru habere doğru kaynaktan ulaşılmasının önemli olduğunu düşündürmektedir. Medyanın etkisi göz önünde bulundurulduğunda bilinçli kullanımı için medya okuryazarlığı, günümüz toplumunda oldukça önemli bir yere sahiptir.

Gelişen ve değişen teknoloji dünyasında günümüzde, çocuklar doğmadan teknoloji ile çevrelenmiş olarak doğmaktadır. Yaşları ilerledikçe daha fazla teknolojiye maruz kalan çocuklar bu durumdan, zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal açıdan etki altında kalmaktadır. Bu durumun bilinçsiz olarak yapılması, her açıdan çocuğa zarar vermektedir. İnsanların her açıdan teknolojiyi eğlence, iş, kendisini görünür kılma, sesini duyurma, bilgilendirme, sanal sınıflar oluşturma, e-seminerler, e-eğitimler, web tabanlı içeriklerin etkin kullanımı gibi pek çok alanda kullanım kolaylığı sağlarken, teknolojinin yasaklanması veya kullanım dışı bırakılması yerine, medyayı etkin kullanmayı ve doğru bilgilere ulaşmayı öğrenmeyi sağlamak daha yerinde bir çalışma olacaktır (Çelik, 2021, s. 190).

Nalçacıoğlu'na (2003) göre; medya geçmişten günümüze, toplumun her aşamasından büyük küçük herkesi etkilemektedir. İnsan hayatının vazgeçilmezleri arasında yer alan medya terimi, 1920 tarihinden itibaren kendini göstermeye başlanmış, İngilizce de “media” ortam araç anlamına gelirken Latincedeki “medius” kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Medya kavramı basılı (kitap, dergi, gazete), görsel (televizyon, filmlervb.), işitsel (müzik, MP3 gibi), dijital (sosyal medya kullanımı, e-postalar, internet ağları vb.) araçları kapsamaktadır. Medya okuryazarlığı becerisi 4 temel bileşenden oluşmaktadır.

1. Erişim

2. Analiz/ Çözümleme

3. Değerlendirme

4. Üretmedir.

1. Erişim: Erişmek, belirlenen hedef doğrultusunda ilgili medya araçlarını bulmayı ve bu araçlarla hedeflenen bilgilere ulaşmayı, ulaşılan bilgilerin kavramlarını anlamlı bir şekilde anlama ve kullanmayı hedeflemektedir. Erişilen bilgilerin doğruluğunu, etkililiğini göz önünde bulundurulmasını dikkate alır. Aranılan ve ulaşılan bilgilerin istenilen ve hedeflenen bilgi olup olmadığına karar verilmelidir.

2. Analiz/Çözümleme: Analiz etme becerisi, medya okuryazarlığının önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Ulaşılmak istenen bilginin ifade ettiği anlam ve sembollerle gösterilen birimlerini kavrama dönüştürebilme ve ulaşılmak istenen hedefe ve bilgiye uygunluğu, içinde bulunan bilgi birikiminin olumlu veya olumsuz kısımlarını ayrıştırabilme becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir.

3. Değerlendirme: Ulaşılan medya mesajının, analiz edilmesi sonucu elde edilen iletinin değeri hakkında bir fikir sahibi olma durumu olan değerlendirme; bireyin sezgileri, öngörüler ve yaşantıları sonucu etik ve ahlaki değerlerini birlikte ele alarak bir karara varma sürecidir. Ulaşılan bilginin toplum düzeyine uygunluğu, hedeflenen ve ulaşılmak istenen bilgiye uygunluğu, etik ve ahlaka uygunluğu ve ulaşılan bilginin doğruluğunu ortaya koyabilme halidir.

4. Üretme: Bu basamakta birey, medya tüketicisi rolünden çıkıp medya üreticisi rolünü benimsediği evredir. Bu aşamada birey medya içerikleri üretir, bu içerikleri yine medya aracılığıyla daha büyük bir kesimle paylaşır. Üretilen bu mesajın doğruluğu, doğru kitleye hitap etmesi, doğru içerik üretilmesi ve doğru kanalın kullanılması, beklenilenden daha büyük bir kitleye ulaşılması anlamına gelmektedir. Üretme becerisi, kişinin teknoloji bilgisine ve tasarım becerisine, hikaye, animasyon, oyun, metin yazma gücüne ve sunum oluşturabilmesine, web 2.0 araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmesine, kamera karşısında etkili bir şekilde bilgisini ortaya koymasına olanak tanımaktadır (Çelik, 2021, s. 191-193).

4.Sağlık Okuryazarlığı: Kendisi ve çevresi için sağlıkla ilgili doğru bilgilere ulaşma, değerlendirme ve kullanma becerisidir.

21. Yüzyılda insanlar, sağlık hakkında ayrıntılı ve geniş bilgiye sahip olma ve etkin karar verme konularında zorluk yaşamaktadır. Sağlıklı yaşam biçimini seçme, bu konuda kendileri ve aileleri için doğru tercihleri yapma yetkisine sahip olmada daha fazla zorlanmaktadırlar. Bu alanda bireylerin, bilgilendirilmemiş ve eğitilmemiş olması sağlık okuryazarlığı sorunuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur (World Health Organization [WHO], 2013, s. 1).

Okuma yazma becerisinden daha büyük bir alana sahip olan sağlık okuryazarlığı, pek çok faktörü içinde barındırmaktadır. Etkili sağlık okuryazarı olmamak, bireyin var olan sağlığını bozabileceği gibi gerekli ve ihtiyacı doğrultusunda ulaşması gereken doğru sağlık hizmetine de engel oluşturmaktadır. Özellikle dezavantajlı gruplarda daha büyük ve geniş çaplı risk oluşturmaktan dolayı sağlık okuryazarlığını geliştirmek, gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Toplum için sağlık okuryazarlığının önündeki engellerin kaldırılarak uygun müdahale stratejilerin öğretilmesi için etkili planlamalar yapılmalıdır (Kendir Çapurlar ve Kartal 2016)

5. Çevre Okuryazarlığı: Bireyin içinde yaşadığı çevreyi, ekosistemi tanıyarak, gerekli olan durumlar karşısında önlemler almak ve korumak için etkin çözümler üretme, kullanma ve kullanılmasına öncülük etme becerisidir.

Gelişen ve değişen teknolojik çalışmalar, üretimin hızıyla birlikte insanların refah düzeyini yükseltmiş olsa da, doğanın kendini koruyamayacak, üstesinden gelemeyecek sorunları da beraberinde getirmiştir. İnsanların çevreye karşı yaptıkları müdahaleler, önemli önlemlerin alınmasını düşündürecek çevre sorunlarına neden olmuştur. Yaşanan ve yaşanması muhtemel bu sorunların ortadan kaldırılması ve doğanın yaşadığı problemlerin insan yaşamına neden olabilecek etkileri konusunda farkındalık artırma çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanların çevre okuryazarı olarak yetişmeleri için bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ve alana yönelik kazanımların ele alınması ve öğretilmesi gerekmektedir. Çevre bilgisine sahip, çevreye duyarlı bireyler yetişmeleri geleceğimiz için önemli bir konudur (Uygun ve Karabulut, 2023).

6. Sayısal Okuryazarlık: Matematiksel ve sayılarla ilgili bilgileri anlama, kavrama, değerlendirme ve günlük yaşam durumlarında etkin kullanma becerisidir.

7. Vatandaşlık Okuryazarlığı: Bireyin haklarını ve sorumluluklarını bilerek, demokraside yer alma, farklılıkların bilincinde olma ve saygı duyma becerisidir.

Bireylerin, toplumda kendilerine etkin bir yer bulabilmeleri, kendisi ve çevresi için gerekli olumlu kazanımları gerekmektedir. Kazanılması gereken bu becerilerden biri de okuryazarlık becerisidir. Sahip olunan bu beceri bireyin, içinde yer aldığı toplum, kültürel ve sivil okuryazarlık becerisidir. Bir kültürü anlama, içinde bulunduğu kültürü, diğer kültürlerle karşılaştırarak aradaki farkı kavrayabilme becerisine sahip olmayı gerektirir. Sivil okuryazarlık becerisi ise bireyin içinde bulunduğu toplumda, yaşama etkin katılımı için gerekli sorumluluklarını yerine getirme becerisine sahip olmasıdır (Karadağ ve Kapusızoğlu, 2022).

8. Görsel Okuryazarlık: Etkin problem çözme ve etkin kararlar alma yolundaki durumları görselleştirme, video, resim, renklendirme, farklı çizimler üretme, zihin haritası tekniği ile somutlaştırma, anlama, değerlendirme ve başkalarının anlayacağı şekilde anlatabilme becerisidir.

9. Bilim Okuryazarlığı: Bilimsel araştırma tekniklerini kullanarak yeni bilgileri gün ışığına çıkarma, var olan olayları aydınlatma durumlarında, kanıta dayalı objektif bilgi üretme becerisidir.

1.9.8. Değerler

Değerler, bireylerin karakter gelişimi için önemlidir. Zihinsel, duygusal, ruhsal ve sosyal gelişimi için önemlidir.

Teknolojik gelişmeler, bazı insani değerlerin uygulanmasının daha zor hale getirmiştir. Örneğin mahremiyet, telif hakkı, adalet gibi değerler, içinde bulunduğumuz çağda daha çok ihtiyaç duyulur hale gelmiştir (Voogt ve Roblin, 2012).

MEB TTKB'nin 2017 yılındaki açıklamasına göre değerler sınıflandırması, Türk eğitim sisteminin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği kök değerler olarak belirlenip ele alınan: saygı, sevgi, dostluk adalet, sabır, dürüstlük, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklinde belirlenmiştir.

1. Saygı: Bireyin başkalarının duygularına, düşüncelerine, değerlerine, inançlarına, görüş ve haklarına hürmet etmesidir.

2. Sevgi: Bireyin kendisine, çevresine, ailesine karşı duyarlı olması, birlik ve bütünlüğüne önem vermesi, saygı duyması, fedakar ve vicdanlı davranmasıdır (MEB TTKB, 2017).

3. Dürüstlük: Bireyin toplumsal normlar ve ahlaki normlara önem vermesi, yaptığı işlerde devamlı olarak bu durumları gözeterek içten, samimi, güvenilir, kendinden emin olma durumudur.

4. Adalet: Bireyin herkese eşit davranması, adil olmasıdır (MEB TTKB, 2017).

5. Dostluk: Bireyin birlik olma, saygı duyma ve değer verme, güvenilir olma, yardımlaşma ve sadık olmasıdır (MEB TTKB, 2017).

6. Yardımseverlik: Bireyin yardım etme, işbirlikçi olma, misafirperver ve merhametli davranmasıdır (MEB TTKB, 2017).

7. Vatanseverlik: Bireyin kanun, kural ve normlara önem vermesi, çalışmaya ve üretmeye istekli olması, tarihine ve doğal miraslarına değer vermesidir (MEB TTKB, 2017).

8. Ahlak: Bireyin kanunlar ve kurallar çerçevesinde, toplumsal normları da göz önünde bulundurarak, doğru ve yanlış olana karar vermede ortaya koyduğu etik davranışlar bütünüdür (TDK, 2023).

9. Vicdan: Başkalarının mevcut durumda yaşadığı problemleri fark etmesi, bu duruma karşı duyarlı olması, etkili çözümler bulma çabasıdır.

Bireyin kendi muhakemesini yapması, kendi ahlaki değerleri karşısında doğrudan ve kimsenin baskısı olmadan yargılama yapmasıdır (TDK, 2023).

10. Görgü: İçinde bulunduğu toplum normlarına göre uyulması gereken saygı, ince ve zarif davranışlar bütünüdür (TDK, 2023).

11. Tasarruf: Bireyin, kendisinde bulunan sahip olduğu, maddi ve manevi durumdaki her çeşit kaynağı tutumlu kullanmasıdır (TDK, 2023).

1.10. İlgili Literatür Taraması

Bu başlık altında, rehberlik ve psikolojik danışma programlarına ilişkin, ülkemizde ve yurt dışındaki çalışmalardan örneklerle yer verilmiştir.

1.10.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Kiye (2024), çalışmasında psikolojik danışmanlık ve rehberlik mesleğini ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimini incelemiştir. PDR'nin dünyada, Türkiye'de ve günümüzde gelişimine yönelik değerlendirmeler yapmıştır. PDR çalışmalarının yerine getirilmesinde, geleneksel rehberlik modeli ve gelişimsel rehberlik modeline ilişkin çalışmaları ele almış, gelişimsel rehberlik modeline dayanan kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarını incelemiştir. Ülkemizde, eğitim öğretim sisteminin önemli paydaşlarından biri olan okullardaki PDR hizmetlerinin uyguladığı programlarda, geleneksel rehberlik modelinin yerini gelişimsel rehberlik modeli almıştır. Gelişimsel rehberlik modeli bir program çerçevesinde yürütülür ve program kapsamlı gelişimsel rehberlik modeli olarak uygulanmaktadır. Bu program, bireylerin gelişimleri ile ilişkili olarak planlanır ve velilerin, öğretmenlerin, idarecilerin, toplumun ve psikolojik danışmanların iş birliği ile uygulanmaktadır. Bu model, geleneksel rehberlikten farklı olarak öğrencileri merkeze alır ve gelişimsel süreçlerini ön planda tutarak güçlendirmeye yönelik

çalışırken, önleyici etkinliklerin uygulanmasıyla amacına ulaşmayı hedefler. 1960 yılından başlayarak 2000 yılına kadar kullanılan geleneksel rehberlik 2000’li yıllardan sonra yerini gelişimsel rehberliğe bırakmıştır.

Ulukaya İnce ve İzci (2023), çalışmalarında, 8.sınıf rehberlik öğretmenlerinin, 8.sınıf rehberlik programının mevcut kazanımları, programın içeriği, kazanım doğrultusunda ele alınan rehberlik etkinlikleri, programın etkililiğine yönelik değerlendirilmesi, programın güçlü ve zayıf yanları açısından görüşlerini almayı amaçlamışlardır. Yapılan araştırma sonucunda, uygulanan rehberlik programının açık, herkesçe anlaşılır ve günlük yaşama etki eden, yaşama aktarılabilen, öğrencilerin geleceği doğrultusunda kariyer planlama basamağına oldukça büyük önem veren, uygulamaya yönelik sınıf rehber öğretmenlerinin uygulama aşamasında yeterli donanım, beceri ve bilgiye sahip olduğu, programın değerlendirilmesine yönelik öğrenci ve ailesine olumlu yanının yansımalarının görülmesinin yanı sıra somuta dökülmediği, önleyici rehberlik alanında önemli bir yere sahip olduğu, öğrencilerin içinde bulunduğu basamak açısından LGS ağırlıklı olduğu için etkinliklerin uygulanmalarda sıkıntı yaşadığı ve genellikle kağıt üstünde yer aldığı, etkinliklerin etkinliği için yeniden gözden geçirilerek günümüze uyarlanması gerektiği, etkinliklerin uygulanması için yeterli zamanın olmaması, sınıfların oldukça kalabalık olması nedeniyle uygulama sırasında olumsuzlukların yaşanmasına yol açtığını ortaya konmuşlardır.

Adıgüzel (2023) çalışmasında, 8.sınıf öğrencilerinin program doğrultusunda uygulanan rehberlik programına ilişkin algılarının ortaya konulmasına yönelik cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, sosyoekonomik durumu, okul çevresi, mevcut rehber öğretmen, rehberlik servisine başvurma durumları konularını ortaya koymak üzere tarama modeli ele alınarak yapılan araştırma sonucuna göre uygulanan 8.sınıf rehberlik plan ve programındaki kazanımların, öğrencilerin cinsiyet ve okullarının bulunduğu çevre düzeyinde bakıldığında, ulaşma noktalarında farklılık yaşamadıkları sonucuna varılmıştır. Ebeveyn eğitimleri, sosyoekonomik düzeyleri, okul rehber öğretmenlerinin sayıları, öğrencilerin rehberlik servisine başvurma gerekçeleri, sınıf rehberlik etkinlik çalışmalarına katılma oranlarına göre öğrencilerin algı düzeylerinde anlamlı oranda farklılık olduğu ve benlik algılama farkındalığı, kariyer planlama ve akademik anlamda farklılık olduğu sonucu ortaya konmuştur.

Aygün (2022), araştırmasında, öğrencilerin okula başladığı basamağın ilkinin oluşturan anaokulu evresinde, çocuğun, kendisini tanıma yolculuğunun ilk adımında, sevgiyle

büyümesi, sağlıklı yaşam ve sağlıklı beslenme ortamının oluşturulmasının yanı sıra, eğitim ve öğretimin de önemli olması bakış açısından yola çıkarak bu kademedeki rehberlik programının amacı, en temelden başlayarak bireyin her açıdan bir bütün olduğunu ve gelişim alanlarının gelişmesi konusunda destek sağlanmasını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bireylerin gelişim ihtiyaçları doğrultusunda, her anlamda her yönden gelişimlerinin sağlanması, performanslarının ortaya çıkarılması için eğitim öğretimle beraber rehberlik ve psikolojik danışma programlarının birlikte ele alınarak çalışılması, öğrencinin gelişimi için önemlidir. Yapılan araştırma okul öncesi rehberlik programının öğretmenlerin görüşleri alınarak, cinsiyet, mesleki tecrübe yılı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada, veriler ışığında okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik programlarına yönelik olumlu bakış açısına sahip oldukları, psikolojik danışmanların programı geliştiren ve yürütenler olarak programın hedefler doğrultusunda ulaşılmak istenen hedefe tam anlamıyla ulaşamadığına yönelik görüşlerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Rehberlik programının, sınıf içi etkinliklerin uygulayıcısı olarak, okul öncesi öğretmenleri etkinlikler için ayrılan ayrı bir zaman dilimin olmamasından kaynaklı, uygulama aşamasında yaşanan problemlerin etkinlik kazanımlarının etkililiğini düşürdüğünü ortaya koymuşlardır. Bu aşamada elde edilen verilerin sonucunda rehberlik programının sistemli ve tutarlı bir şekilde hazırlanmasına ihtiyaç olduğu, öğretmenlerin hizmet içi eğitim programı ile bilgi ve becerilerinin genişletilerek, daha etkili etkinliklerin oluşturulması, hazırlanan etkinliklerde bölgesel ve kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bingöl (2019), çalışmasında, ortaöğretim okullarında 11. sınıf rehberlik programı doğrultusunda uygulanan etkinliklerine yönelik öğrenci görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde ettiği veri sonuçlarına göre tüm alt boyutlarda orta düzeyde yer aldığı, demografik bilgileri doğrultusunda alt boyutların ışığında rehberlik servisinden hizmet alıp almaması, okul türü, öğrencilerin akademik başarıları, ebeveyn okuma yazma bakımından bakıldığı noktada anlamlı farklılık gösterdiği ortaya konmuştur.

Ayyıldız (2018), araştırmasında, 10. sınıflar için planlanan rehberlik programı doğrultusunda uygulanan kazanımların elde edilip edilmediğine yönelik öğrenci görüşlerini almak üzere, cinsiyet, okul türüne göre, yerleşim alanları, ebeveyn eğitim durumları değişkenleri doğrultusunda incelemeyi amaçlamıştır. Veriler ışığında, öğrencilerin rehberlik programı sonucunda ulaşılmak istenen kazanımlara genel olarak eriştiklerini ortaya koymuşlardır. Cinsiyete kategorisine göre bakıldığında, farklılığın anlamlı olduğunu, ortaya konan bu farkın kızlar lehine olduğu yönündedir. Yaşanılan çevrenin etkisine iki maddede

anlamalı farklılığın meydana geldiğini, ebeveyn eğitim durumlarına göre ise öğrencilerin görüşlerinin büyük oranda etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Çivicioğlu (2016), çalışmasında, ortaöğretim rehberlik programının uygulamaya yönelik ele alınan rehberlik etkinliklerinin etkililik düzeyleri bakımından, öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi, cinsiyet, öğrencilerin bulunduğu okul türü, kademe düzeyleri, ebeveyn eğitim durumu, okul bünyesinde rehber öğretmenin görev yapıp yapmadığı durumlara göre görüş farklılıklarının olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma, öğrencilerin ortaöğretimde uygulanan rehberlik programlarının kısmen etkili olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. Kız öğrenciler, erkek öğrencilerden farklı bir bakış açısı ortaya koyarak eğitsel ve kişisel rehberlik hizmetlerini daha yararlı düzeyde buldukları sonucuna ulaşmıştır. Uygulanan rehberlik programının Anadolu Lisesi öğrencilerinin diğer liselere öğrencilerine göre daha yararlı olduğunu bulduklarını ortaya koymuştur. Kademe açısından bakıldığında 9.sınıf öğrencileri diğer kademe öğrencilerine göre uygulanan rehberlik programlarını daha etkili buldukları sonucuna ulaşmıştır. Okullarda rehber öğretmeni olan öğrenciler rehber öğretmeni olmayan okul öğrencilerine göre rehberlik programının daha etkili olduğu yönünde olumlu görüşte olduklarını belirtmişlerdir.

Topçu (2014) çalışmasında, birey içinde bulunduğu eğitim sisteminde aldığı eğitim ve edindiği becerilerle kendini gerçekleştirme hedefine doğru ilerler. Bu hedefe ulaşma da bireylere eğitim ve rehberlik hizmetleri destek sunmaktadır. Bunu sağlamanın yolu da, okullardaki rehberlik programlarının planlı, programlı, sistemli ve kapsamlı bir şekilde öğrenci gelişimlerine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Araştırma 9.sınıf öğrencilerinin rehberlik programı doğrultusunda uygulamaya yer verilen kazanımların etkililik düzeylerini ortaya koymalarını, cinsiyet, okul türü, ebeveyn eğitimi, okulda görev yapan rehber öğretmen sayısı doğrultusunda karşılaştırma yapmayı hedeflemiştir. Araştırmada, Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin, farklı liselerdeki öğrencilere göre rehberlik programı doğrultusunda uygulanan kazanımların yararlı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn eğitim durumlarına göre ise rehberlik programının etkililik oranlarının farklılık gösterdiği ortaya koymuştur.

Durmuş (2012) çalışmasında, öğretmen görüşleri doğrultusunda 8.sınıflar için uygulamaya konan rehberlik programı eğitsel ve mesleki gelişimlere yönelik kazanımları açısından incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmada, kazanımların öğrencilere veriliş sırası itibarıyla, öğrenme ilkeleri olan kolaydan zora, basit olandan karmaşık olana ve yakından uzağa

şeklinde verilerek öğrenmenin gerçekleştirilmesine uygun basamaklarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yazgünoğlu (2012), araştırmasında, 1-8. sınıfları içine alan ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında, sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerini almayı hedeflemiştir. Araştırma sonunda, okul rehber öğretmenleri programın genellikle olumlu olarak algıladıkları ve yararlı bulduklarını ortaya koyarlarken, ölçme ve değerlendirmenin açık ve anlaşılır olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Sınıf rehber öğretmenleri sınıf ortamında uygulanan etkinlikler için ayrılan sürenin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Uygulanan etkinliklerinin bazılarının rehberlik ders saati için ayrılan bir ders saatinin yeterli olmadığını, kazanımların bir ders saati sürecinde uygulanması ve kazanımın hedefine ulaşmasının çok da mümkün olmadığını ortaya koymuşlardır. Araştırma sonunda katılımcı görüşlerine yönelik olarak cinsiyet ve mesleki kıdemlerine göre değişiklik göstermediği ortaya konmuştur.

Düz (2012), ilköğretimde sınıf rehberlik çalışmalarını yürüten sınıf rehber öğretmenlerinin, hazırlanan sınıf rehberlik programı uygulama sırasında yaşanan aksaklıkların tespiti amacıyla yaptığı araştırmasında, cinsiyet faktörü açısından kadın rehber öğretmenlerin, rehberlik programının uygulanması sırasında yapılandırmacı yaklaşıma göre araç-gereç temininin eksikliği problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kazanımların uygulamasında, öğrenci motivasyonunu artırmada zorluk yaşandığını, değerlendirme aşamasında ise öğrencilerin kendi bilgileriyle anlamlandırma yapabildiklerini düşündüklerini ortaya koymuştur. Medeni durum faktörü doğrultusunda ele alınan konunun evli rehber öğretmenlerin, bekar rehber öğretmenlere göre, öğrenme öğretme aşamasında programların öğrencilerin öğrenmeleri konusunda motivasyonlarını arttırdığını ortaya koymuştur. Etkinlik olarak ele alındığında yeterli oranda katılım sağlandığı, okul türü olarak bakıldığında özel okullarda çalışan öğretmenlere nazaran kamu kurumlarında çalışan öğretmenlerin etkinliklerin kazanıldığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kazanımların uygulanması sırasında kırtasiye ve materyal eksiklikleri nedeniyle kazanımların uygulanmasında güçlükler yaşandığı belirtilmiştir. Okulun bulunduğu çevrenin, öğrenci ve ebeveynlerin sosyoekonomik durumlarının, program doğrultusunda uygulanması gereken kazanımların ulaşılabilirliği açısından bakıldığında uygun olmadığı, etkinliklerin uygulamasına dönük çalışmaların velilerle problem yaşanmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Derebaşı (2011), çalışmasında, on ikinci sınıf rehberlik programının genel amaçları, programın yeterlilik alanları, kazanımlar, etkinlikler, ölçme değerlendirme aşamaları, programın güçlü yönleri ve zayıf yanları, işlevsel olup olmama ve uygulanabilirlik düzeylerine ilişkin öğretmen görüşlerini almayı hedeflemiştir. Elde edilen veriler ışığında on ikinci sınıf rehberlik programının amaçları ve kazanımları yönünden öğrencilerin gelişimine uygun, yönergeler ve uygulama basamaklarının açık ve anlaşılır, programın işlevsel ve uygulanabilir olmasına rağmen uygulama sürecinde sınıf rehber öğretmenlerin zorluklarla karşılaştıkları, programın amaçları doğrultusunda öğrencilerin kendilerini tanımlarına, özgüven geliştirmeleri için daha fazla etkinliklerin olması gerektiğine, ebeveynlerle işbirliğinin önemine, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini daha etkili uygulayabilmeleri için hizmet içi eğitim almalarıyla, programın daha etkili hale geleceğine, kazanım ve etkinliklerin beceri kazandırma amacına yönelik ayrılan sürenin az olduğuna, kazanımlar doğrultusunda uygulanan bazı etkinliklerin öğrencilerde merak uyandırmadığı için ilgilerini çekmediğine, etkinliklerin değerlendirme aşamasının yeterli olmadığı ve yüzeysel olarak kaldığı sonucuna ulaştığını ortaya koymuştur.

Berber (2010), çalışmasında, öğretmenlerin çalışma süreleri, cinsiyetleri, çalıştıkları okulların türleri, okulda okul rehber öğretmenlerinin çalışma durumlarını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Elde edilen veriler ışığında, programın planlanan amaç ve kazanımları doğrultusunda öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşıladığı, açık ve anlaşılır uygulama yönergesine sahip olmasına rağmen, uygulama aşamasında güçlüklerle karşılaşıldığı, bu problemlerin başında, rehberlik saatinin yetersiz, sınıf rehber öğretmenlerinin etkinlikleri uygulama aşamasında bilgi ve beceri eksikliğinin olduğu, planlanan etkinlik çalışmalarının öğrencilerin merakını uyandırmadığı ve ilgisini çekmediği, programın ölçme ve değerlendirme basamağının yetersiz kaldığı, katılımcıların, cinsiyet, çalıştığı okul türü, rehber öğretmen durumuna yönelik anlamlı farklılığın olmadığı, öğretmenlerin çalışma sürelerine göre programın değerlendirilmesi aşamasında farkın anlaşılmalı olduğu, program doğrultusunda hazırlanan rehberlik etkinliklerinin hedeflenen öğrencilerde tutum ve davranış geliştirme özelliğine sahip olduğu, sınıfların oldukça kalabalık, bir ders süresi olan sürenin yetersiz, öğretmen bilgi ve becerisinin yetersizliği, programın esnek olmaması, öğrencilerinin ilgisiz ve okul çevresi ailelerin olumsuz bakış açıları gibi nedenlerden dolayı olarak amaçlanan başarıya ulaşamadığı sonucuna varmıştır.

Eşen (2009), çalışmasında, 10.sınıflar için planlanan rehberlik programı ve amaçlarını, bölümleri, etkinlikler, programın uygulanabilirliği için güçlü ve zayıf yanlarını, planlanan

programın işlevsel ve uygulanabilirlik düzeyi hakkında, sınıf rehber öğretmenlerinden bilgi almayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, rehberlik programının olması gerektiği düşünülen temel amaçlarına yönelik, mesleki rehberlik, ilgiler ve yeteneklerin keşfedilmesi, ergenlik problemleri, kişiliğin gelişimi, problem çözme becerilerinin ele alınması gerektiği, etkinliklerin programın amacına ve öğrencilerin ihtiyacına uygun olduğunu düşündükleri ve programın öğrenci merkezli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Programın bir düzen içinde yer alması programın güçlü yönlerinden biri olurken, etkinliklerin zaman alan, bazı öğretmenlerin uygulamak istememeleri, mesleklerin incelenmesine yönelik olarak hazırlanan etkinliklerin ise yetersiz olması, etkinliklerin bazılarının fazla kırtasiye malzemesine yönelik oluşu karşılaştıkları güçlüklerden bazıları olarak gündeme konu olmuştur. Araştırmaya katılan okul rehber öğretmenlerinin 10.sınıf rehberlik programının gerekli önemi kazanması, uygulanabilir ve işlevsel olması için, programın revize edilerek, bölümlerin yeniden gözden geçirilmesi sonucuna varmışlardır. Katılım sağlayan rehber öğretmenlerin bazıları programın uygulama da anlaşılır olması yönünde işlevsel olmadığını belirtirken, bazı rehber öğretmenler uygulanabilir olduğu görüşünde olduklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmaya katılım sağlayan rehber öğretmenlerin, sınıf rehber öğretmenlerinin aktif olarak katılım sağlamalarını, programın revize edilerek güncel hale getirilmesini, uygulama ve değerlendirme aşamalarında yaşanan problemlerin ortadan kaldırılarak etkinliklerin daha farklı şekillerde hazırlanarak çeşitlilik sağlanması gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Tokalı (2007), çalışmasında, 9.sınıflar için uygulanan rehberlik programı etkinliklerinin ne ölçüde amacına ulaştığını değerlendirmeyi hedeflemiştir. Araştırmada, elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar listelenmiştir.

1. Rehberlik programında; mesleki rehberlik, sosyal beceri, yeni başlanan okula uyum süreci, alan seçimleri, bireyi tanıma, ilgi ve yeteneklerin keşfi, eğitsel rehberlik konularının önemi üzerinde durularak öğrencilerin gelişimine destek sağladığı vurgulanmıştır.
2. Okul rehber öğretmenlerine göre, 9.sınıf rehberlik programı kazanımlar bölümünün yeterli düzeyde kazanım sağlanamamasının başlıca nedeni, uygulama sırasında yaşanan aksaklıklardır.
3. Rehber öğretmenlerin bir kısmı etkinliklerin uygulanabilir ve yeterli düzeyde olduğu görüşünü ortaya koyarken bir kısım rehber öğretmen etkinliklerin öğrenci düzeylerine uygun olmadığını, sınıf rehber öğretmenlerin etkinlikleri uygularken problemle karşılaştıklarını,

değerlendirme formlarının yeterli düzeyde hazırlandığı ve öğrencilerin etkinliklere gereken önemi vermediklerini ortaya koymuşlardır.

4. Rehber öğretmenler 9.sınıf rehberlik etkinliklerinin teorik açıdan oldukça zengin olmasına rağmen uygulanabilirlik açısından aynı görüşte olmadıklarını, programın güncellikten uzak olmasının uygulanabilirliği zorlaştırdıklarını ortaya koymuşlardır.

5. Rehber öğretmenleri programın işlevsel olması gerektiğini düşündüklerini, etkinliklerde yer alan kavramların açık ve net olarak verilmesi ve uygulamaya gereken önemin verilmesi üzerinde durmuşlardır.

6. Okul rehber öğretmenleri, Programın uygulanabilir olması için okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanları ile etkinliklerin sınıflarda uygulanmasını sağlayan sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliği içinde olmasının uygulanabilirliğini artıracığını savunduklarını ortaya koymuşlardır.

7. Katılımcılar programda yer alan etkinliklerin etkinliğini artırmak için değerlendirme formu, öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edebilmeleri, öğretmenlerin gözlem yapmaları, uygulama ve davranış kazandırmaya yönelik olarak gereken önemin verilmesi ve yapılan aşamalar ve çalışmalar konusunda öğrencilere gereken geribildirimlerine verilmesinin uygulanabilirliği artıracığını ortaya koymuşlardır.

8. Okul rehber öğretmenleri programın daha etkili hale getirilmesi yönünde ortaya koydukları önerilere çoğunlukla etkinliklerin yeniden gözden geçirilerek revize edilmesi, sınıf rehber öğretmenlerin uygulama konusunda daha istekli ve uygulayabilir olması, öğrencilerin, okulu ve içinde bulunulan çevrenin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanması, teknolojik gelişmelerden faydalanılması, tüm paydaşların iş birliği içinde çalışmanın önemli olduğunu düşündüklerini ortaya koymuşlardır.

Aksakal (2019), çalışmasında, 8.sınıf öğrencilerinin meslek kararını verme konusunda yetkin olmaları sosyal destek ve algıları arasındaki ilişkinin düzeyi ve meslek seçme süreçlerinde algıladıkları sosyal desteğin rolünün olup olmadığına yönelik yaptığı çalışmasında, meslek konusunda karar verme konusunun cinsiyet faktörüne göre farklılığın anlamlı düzeyde olduğu, buna rağmen meslek kararı verme durumunun ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği, meslek kararı verme aşamasında algılanan yetkinliğin algılanan sosyal çevre desteği almanın anlamlı düzeyde farklılığın belirlendiğini, meslek konusunda karar verme yetkinliğinin erken yaşlarda yapılacak meslek

seçimlerinde ebeveynlerin, arkadaşların, öğretmenlerin önemli role sahip olduğu, mesleki rehberlik etkinlik ve çalışmalarından bu faktörlere dikkat edilmesi, öğrencileri uygun yönlendirme ve yerleşmelerinde oldukça büyük öneme sahip olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

1.10.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Ngeno (2022), yaptığı araştırmada, Kenya’da (Rift Valley Bölgesi’ndeki ortaöğretim) gelişen rehberlik hizmetlerinin, akademik ihtiyaçları karşılama da eğitimin etkisini öğrenci görüşlerine göre ortaya koymayı hedeflemiştir. Verilerin analizine ilişkin sonuçta, öğrenciler için akademik ihtiyaçlarının karşılanmasında oldukça yüksek verilere ulaşılmıştır. Öğrencilerin oryantasyon süreci için sunulan hizmetten oldukça yüksek olumlu algıya sahip oldukları sonucuna varmıştır. Öğrencilerin akademik ve kişisel ihtiyaçları doğrultusunda hizmet vermeleri için danışmanların iş yükleri azaltılmalıdır. Yatılı olarak kalan öğrencilerin diğer öğrencilere göre danışmanlık hizmetinden daha çok memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Akademik ihtiyaçlara ilişkin danışmanlık algısının 14-15 yaş ve 19-20 yaş arasında daha olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuca göre, rehberlik programının yürütülmesinde öğrencilerin yaşları, sınıf seviyeleri, öğrencilerin ihtiyaçları, okul türlerinin dikkate alınması gerektiği önerilmektedir.

Darko, Asamoah- Gyawu, ve Langu (2021), yaptıkları araştırmada, Afrika’nın Gana Eyaleti’nin Batı-Kuzey Bölgesi’nde ki Sefwi-Bekwai halkının geleneksel rehberlik danışmanlık rollerini incelemeyi hedeflemiştir. Çalışma bazı tabuların, halk masallarının ve geleneksel olarak kullanılan bazı halk müziğinin kullanılan bazı araçlar olduğunu ortaya koymuştur. Evlilik törenleri, ergenlik, cenaze, istenmeyen gebelikler, seyahat gibi bazı durumlarda rehberlik ve danışmanlığın hızlandığını ortaya koymuştur. Çalışma, geleneksel liderler için danışmanlık ve rehberlik konusunda eğitim kursları almaları gerektiğini önermektedir.

Khan (2010), lisede uygulanan, rehberlik ve psikolojik danışma programının, öğretmen görüşlerine göre incelediği araştırmada, öğretmenlere öğrencilerin çok yönden gelişmeleri için uygun olan rehberlik hizmetlerinin ne olduğu sorulmuştur. Araştırma sonucunda okullarda rehberlik hizmetlerinin önemli bir alan olduğu, bu hizmetlerin öğrencilere sunulmasında okulların donanım eksikliğini, öğretmenlerinde bu konuda yetkin olmadığı

sonucu ortaya konmuştur. Öğretmenlerin eğitim alarak mesleki gelişim sağlamaları öneriler arasında yer almıştır.

Aluede ve Egbochuku (2009), yaptıkları çalışmada, Nijerya da ortaokulda ki öğretmenlerin, okuldaki danışmanlık hakkındaki görüşlerini araştırmışlardır. Öğretmenlere, okuldaki danışmanlık hizmetlerini algılama düzeylerini ve uygulanan danışmanlık hizmetlerini nasıl değerlendirdiklerini sormuşlardır. Araştırma, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun danışmanlık programlarının, öğretim programına katkısının büyük olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. Okullarda verilen danışmanlık hizmetlerinde öğrencilerin bilgilerini öğretmenlerle paylaşan bir köprü görevi olarak gördükleri konusunda düşünceleri ortaya koymuştur.

1.11. Sınıf Rehberlik Programının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Program Değerlendirme Yaklaşımları

Değerlendirme işlemi, üzerinde çalışılan bir ürüne, hizmetten elde edilen sonuca değer ve kıymet verme sürecini içine almaktadır. Hazırlanan programın değerlendirilmesi, içeriği, süreci ve sonucu kapsayan, planlanan programın uygulanması süreci ve sonuçta elde edilen çıktıları için ele alınmaktadır. Eğitim-öğretim sürecinde bütün kademeleri kapsayan oldukça geniş ülke genelini, bulunduğu bütün bölgeyi içine alacak şekilde planlanmış bütün bir programın değerlendirilmesi şeklinde yada veya belirli bir bölge veya ilde yer alan belli bir sınıfa yönelik olarak hazırlanmış bir kitabın incelenmesi gibi bir kısmı da ele alarak değerlendirilmesi şeklinde olmaktadır. Program değerlendirme, belirlenen hedefe ulaşılmasına yönelik rasyonel ve objektif olabileceği gibi, yorumlayıcı subjektif şeklinde de olmaktadır. Rasyonel değerlendirme belirlenen amaçların değerlendirilmesine yönelik olarak da yapılmaktadır. Değerlendirme ile belirlenen hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediği ve öğrenme sonucu davranış değişikliğinin gelişip gelişmediğine bakılmaktadır. Subjektif, yorumlayıcı değerlendirme gözlemcinin olaya katılarak gözlemi sonucunda yorumlamasını ve elde ettiği verilerden yola çıkarak karar vermesi sonucuna dayanmaktadır. Bu durumda olaya, kıymet ve değer vermesi hedeflenmektedir (Kara ve Akdağ, 2017).

Değerlendirme sonucunda, elde edilen veriler, bir programın tasarlanması aşamasında, uyarlama veya revizyon sürecinde, yönetim basamağını bilgilendirmek için önemli kaynak sunmaktadır. Değerlendirme basamağı, amacın belirlenmesi, içeriğin oluşturulması,

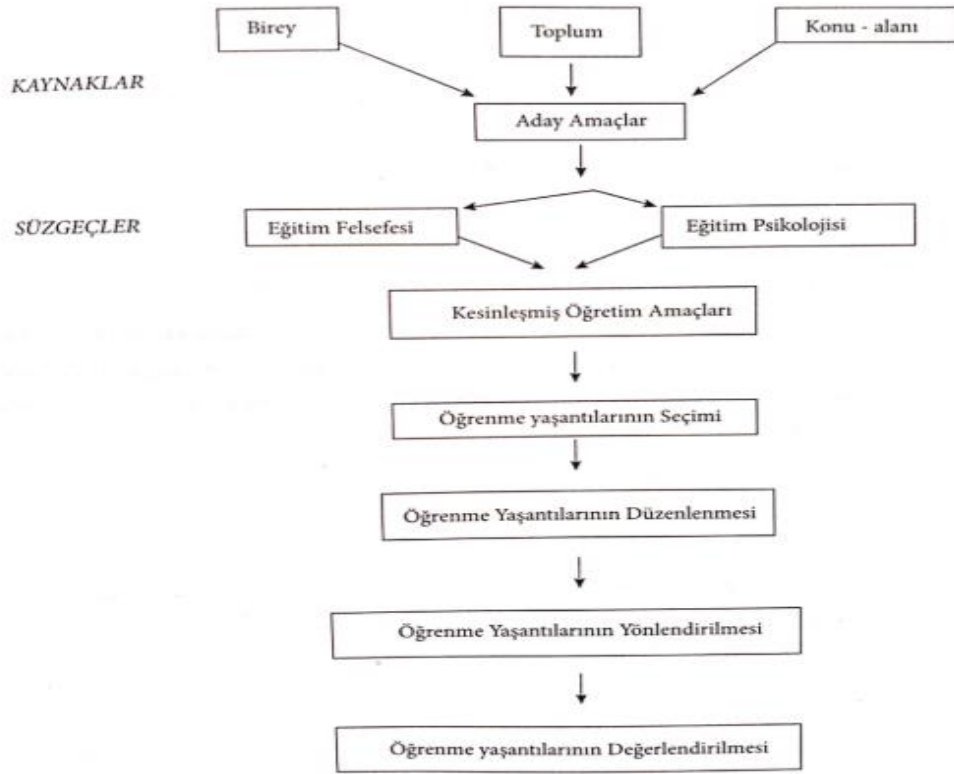
öğrenme ve öğretme sürecinde davranışların kazandırılması, öğretme ve ölçme yöntemlerinin belirlenmesi, öğretmenin yapması gereken durumların belirlenmesine kadar çok geniş bir detayı içine alarak kılavuzluk etmektedir. Değerlendirmeler sadece yapılan duruma yönelik olarak değil benzeri programların uygulandığı kurumları veya daha geniş bir alanı içine alacak şekilde de genellenebilmektedir (Kara ve Akdağ, 2017).

1.11.1. Tyler'in Hedefe Dayalı Program Değerlendirme Modeli

Ralph W. Tyler, 1902-1994 yıllarında yaşamış, ölçme değerlendirme alanına büyük hizmetler sunmuş Amerikalı eğitimcidir. 1965 yılında geliştirilen ilk ve ortaöğretim kanununun oluşturulmasında katkısı büyüktür. Eğitsel İlerleme Ulusal Değerlendirme Merkezine başkanlık yapmıştır. Ölçme ve değerlendirme konusunu kurumsallaştırmasından dolayı değerlendirmenin babası kabul edilmektedir (Kara ve Akdağ, 2017). Tyler'a göre değerlendirme, bir programın temelini oluşturur. Bir programda belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı değerlendirme süreciyle belirlenir. Ölçme araçları kullanılarak, planlanan programın etkili olma düzeyi belirlenir (Özdemir, 2009). Tyler, geliştirdiği programlarında, öğrenme yaşantılarına yönelik kazanımlarda, Piaget'in bilişsel gelişim aşamalarını dikkate almıştır. Öğrenmenin gerçekleşmesinde tekrarın önemine vurgu yapan süreklilik ilkesi, bir kazanımın yaşantı haline gelmesinden yani kazanılmasından sonra diğer kazanıma geçilmesi, kazanımların basitten bileşiğe, bilinenden bilinmeyene geçilmesini öngören sırlama ilkesine, yaşantıların birbirleriyle bağlantılı olmasını ortaya koyan bütünleştirme ilkesine yer vermiştir (Demirel, 2021, s. 29).

Tyler, 1929 yılında, Ohio Üniversitesi Ölçme Bölümü başkanlığına getirilerek, lisans programlarında yer alan birinci sınıf öğrenci başarısızlığının çözümünün kendisinde olduğu bilinen bir durumdur. Tyler ders öğretmenleriyle teorik ve uygulama arasındaki kazanım farklılığını fark ederek öğrencilere kazanımın daha kolay kazandırılmasını sağlayacak eğitim amaçlarını belirlemiştir. Tyler'ın program geliştirme modeli aşağıdaki şekilde gösterilmiştir (Kara ve Akdağ, 2017).

Şekil 3. Tyler Program Geliştirme Modeli

Şekil 1. Tyler Program Geliştirme Modeli

Kaynak: Kara ve Akdağ, (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Edt. Behçet Oral ve Taha Yazar. Kitabından alınmıştır (s. 473).

Şekil 3’de, modele bakıldığında, Tyler, değerlendirme aşamaları olarak, temel amaçların belirlenmesi, belirlenen amaçların sınıflandırılması, ulaşılması hedeflenen amaçların davranış olarak ifade edilmesi, başarı olarak nitelendirilecek yorumların ortaya konması, ölçme yönteminin seçimi ve uygulanması, ulaşılan sonucun değerlendirme yönteminin belirlenmesi ve sonuçların analiz edilmesi olarak bu basamaklarda karar kılmıştır. Bu değerlendirme programının temel bileşenleri kendi içinde ki basamaklar arasında birbirine seçenek olarak öncülük ettiği için oldukça ekonomik ve sade bir yapıdadır.

Tyler’ın geliştirmiş olduğu bu model ölçüt temelli program değerlendirme modellerine örnek teşkil etmenin yanı sıra, modelin ağırlıklı olarak amaçlar üzerinde yoğunlaşması, programın süreç olmasını sağlayan “dönüt” aşamasına yer vermemesi, günümüzde önemli bir eksiklik olarak algılanmaktadır. (Kara ve Akdağ, 2017, s. 471-473).

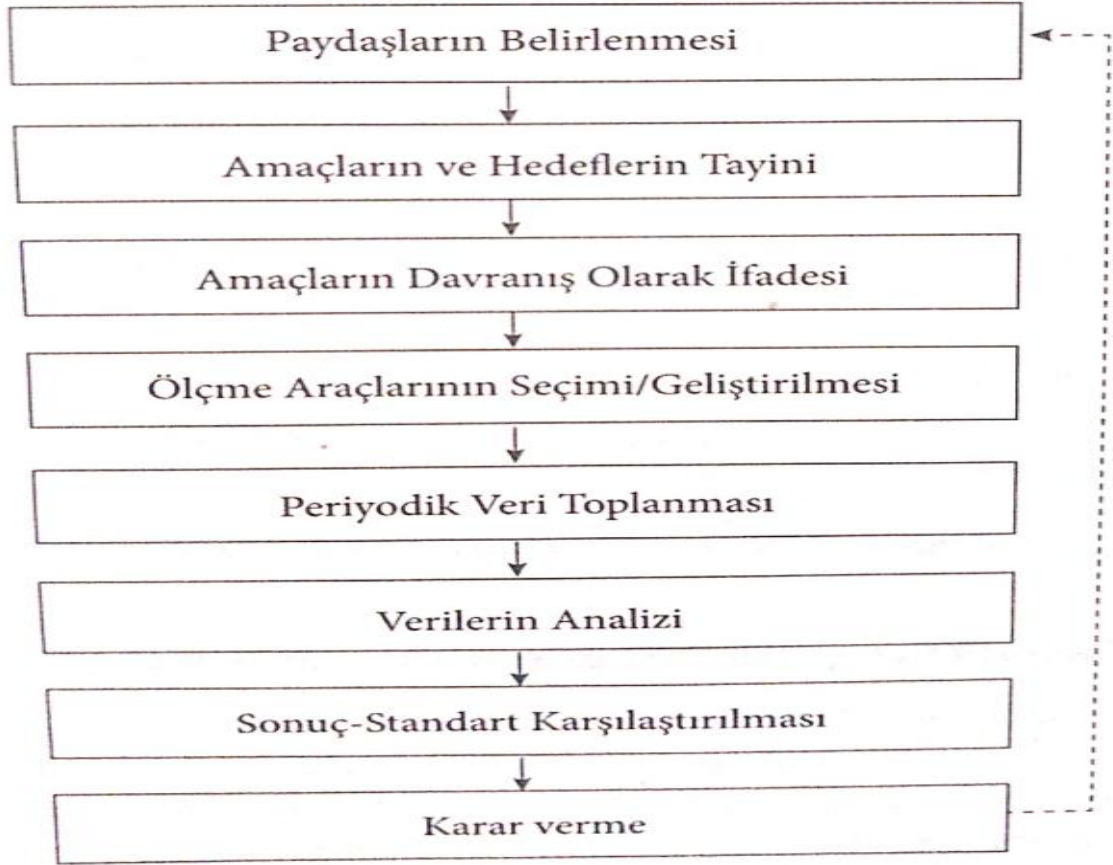
Tyler, ortaya koyduğu değerlendirme modelinde öncelikli olarak hedeflerin belirlenmesi ve çıktı olan ürünün hedeflenen ürünle karşılaştırılarak arasındaki farkı ortaya koymak değil,

başarıyı garantileyecek öğretim yöntemlerini belirleme döngüsünü oluşturmayı hedeflemiştir. Modele göre odak noktasının, amaçlar olması nedeniyle, programın değerlendirilmesinde süreç olmasının önemi üzerinde durulmasının önemli olduğu ve geri bildirimin yer almaması, günümüz eğitim sürecinde oldukça önemli bir eksiklik olarak eleştirilmektedir (Kara ve Akdağ, 2017, s. 484).

1.11.2. Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeli

Ralph W. Tyler'in geliştirmiş olduğu model doğrultusunda ele aldıkları 1960'lı yılların sonlarına doğru William B. Michael ve Newton Metfessel, Tyler'in programının değerlendirme bölümünde yer alan amaçların netleştirilmesi ve sonraki her aşamanın amacını belirlemeye yönelik olarak belirlenen hedef doğrultusunda beklenen ürün en önemli kriter olarak algılanırken, Metfessel- Michael ortaya koydukları programın değerlendirme kısmında daha çok, kullanılan araçların uygun olarak seçilmesinin değerlendirme için oldukça önemli olduğunu, uygun bir araç yoksa hedefe götürecek aracın geliştirilmesini asıl hedef olarak belirlemiştir. Model; çoğunlukla programda etkin olan tüm paydaşların rollerinin net bir şekilde ortaya konmasını, temel amaç ve amaca götürecek tüm hedeflerin belirlenmesi, programın başarılı olmasını sağlayacak etkin araçların seçilmesi, yoksa hedefe taşıyacak etkili araçların geliştirilmesi, geçerli ve güvenilir test, ölçek ve diğer araçların toplanması, verilerin doğru analizi için uygun istatistiki işlemlerin seçilmesi, bulunulan konumla hedeflenen konumun değerlendirilmesi, sonraki yapılacak uygulamalara öneri sunulması, değişimin ortaya konması yada belirlenen genel amaçların değerlendirilerek gözden geçirilip uygun hale getirilmesi bölümlerini içinde barındırır. Model Şekil 4'te aşağıda verilmiştir (Kara ve Akdağ, 2017, s. 473-474).

Şekil 4. Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeli

Kaynak: Kara ve Akdağ, (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. (Ed). Behçet Oral ve Taha Yazar. Kitabından alınmıştır* (s. 474).

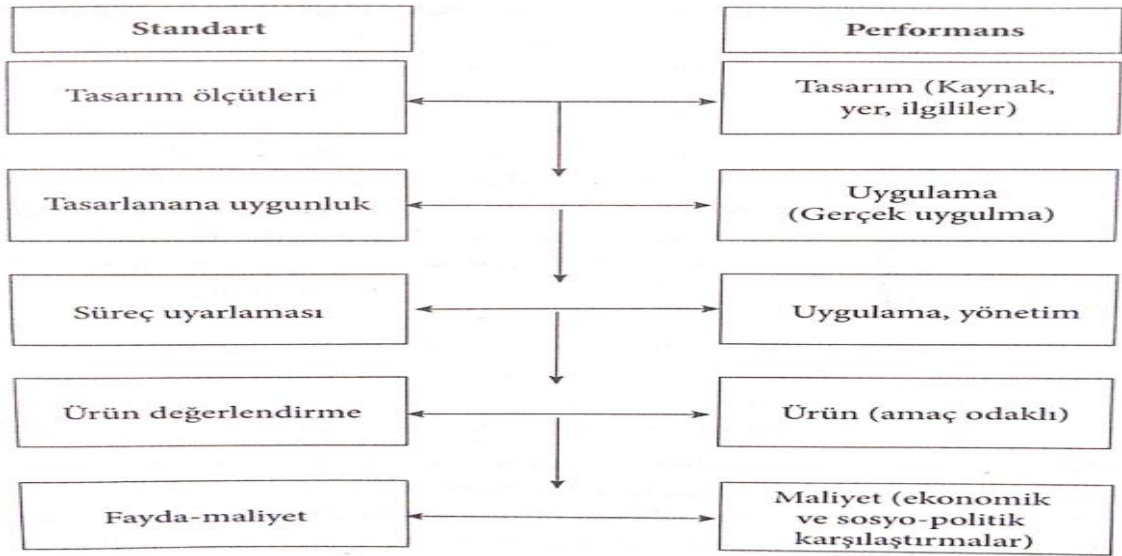
Modele göre, 8. basamakta yer alan değerlendirme sonuçları, programın gelişme sürecinden değerlendirme sürecine kadar tüm basamaklarda değerlendirilmesi gereken bir döngü olmaktadır.

1.11.3. Provus Farklar Yaklaşımı Modeli (PFYM)

Tyler modeline göre ele alınan bir diğer program, içinde barındırdığı değişkenler arasında gerçekleşen uyumsuzlukların belirlenmesini ortaya koyan, Provus'un farklar yaklaşım modelidir. Temel standardın belirlenmesi, belirlenen standartlar ile mevcut performansların arasında oluşan uyumsuzluğun belirlenmesi, ulaşılan sonuçta performans veya hedeflerin değiştirilmesi gibi bir sistem içinde ele alınan program, ilk aşamadan son aşamaya kadar,

tüm basamaklar arasında belirli bir uyumun olmasını amaçlar. Beş aşamadan oluşan modelin ilk aşaması, programın değerlendirmesi tarafından programın hedeflerini, kimlerin yürüteceği ve değerlendirme sonucundan kimlerin faydalanacağı, hedeflenen işlerin nitelik açısından planlamasını içerir. Programın ikinci aşaması uygulanması hedeflenen programla uygulamaya konulan programın uygunluğunun kontrol edilmesidir. Üçüncü aşama süreç basamağı olup değerlendirmeci, aday olarak belirlenen ürünleri seçerek programın hedeflerine uygunluğunu belirler. Dördüncü aşamada elde edilen ürün değerlendirilerek, programın hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını tespit eder. Beşinci aşamada ise elde edilen faydaya ve maliyet durumuna bakılarak ortaya çıkan ürün değerlendirilir (Kara ve Akdağ, 2017, s. 475-476). Provus Farklar Yaklaşımı Modeli (PFYM) akışına, Şekil 5'te yer verilmiştir.

Şekil 5. Provus Farklar Yaklaşımı Modeli (PFYM)

Kaynak: Kara ve Akdağ, (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Edt. Behçet Oral ve Taha Yazar. Kitabından alınmıştır (s. 477).

Şekil 5'te de görüldüğü üzere, biçimlendirmenin temel alındığı bir program olması gerektiği ele alınır ve yönetim kararının önemli olduğu düşünülürse en etkili model olduğu ortaya konulmaktadır (Kara ve Akdağ, 2017, s. 477).

1.11.4. Stufflebeam Çevre (Bağlam), Girdi, Süreç ve Ürün (Context, Input, Process, Product= CIPP) Modeli

Daniel L. Stufflebeam öncü olabilecek değerlendirme yöntemleri kullandığı programla, dünya genelinde pek çok öğrencinin yaşamını ve kariyer hayatını olumlu yönde ve büyük oranda etkilemiş olduğu bir değerlendirme programıdır. Yine öğrencilerin hayatlarına dokunacak Ohio Devlet Üniversitesi Değerlendirme Merkezini kurarak, öğrencilerin başarıları ve hedeflenen programın değerlendirilmesi için gerekli teorik bilgidan yola çıkarak, uygulamaya yönelik öncü bir merkez niteliği taşımaktadır. Geliştirmiş olduğu, CIPP modeli ile bölgede yer alan okulların akademik programlarını geliştirme ve iyileştirme sürecine öncülük etmiştir. Program, bağlam aşaması-girdi aşaması-süreç aşaması ve ürün aşamalarından oluşan bir model olma özelliğini taşır. Modeldeki bağlam aşaması programın şeklini ve planlanan hedefleri, girdi süreç içinde gerekli olan kaynakları, süreç yapılan işlemler ve uygulamaların teorik ve uygulama süreci arasındaki ilişkiyi, ürün ise programın hedefleri doğrultusunda çıktıları ve özellikle programdan mezun olanların kişilikleri üzerinde önemle durmaktadır. Aşamalar arası değişime imkan tanıyan oldukça esnek bir değerlendirme modelidir. Stufflebeam çıktıya odaklanılmasından önce sürecin daha önemli olduğuna dikkat çekmiştir (Kara ve Akdağ, 2017, s. 480). Bu modele göre, değerlendirme aşaması kanıtlamak için değil, programı gelişmek için yapılmaktadır. CIPP harflerinin kısaltmalarına karşılık olan modelin temelini oluşturan kavramlar bağlam-girdi-süreç ve ürün değerlendirme aşamalarıdır. Bağlaman değerlendirilmesi, ihtiyaçları, problemleri ve fırsatları değerlendirir. Girdi değerlendirmeleri, çalışma planlarını, bütçeyi, rakip stratejileri değerlendirmektedir. Süreç değerlendirmeleri, girdiden ürün sürecine kadar olan aşamaları izler, değerlendirir ve belgeler. Ürün değerlendirmeleri kısa ve uzun vadede amaçlara ne ölçüde ulaşıldığını değerlendirmektedir. Devam etmeye veya farklı bir çözüm yolu bulmaya yönlendirdiği için önemli bir basamaktır (Stufflebeam, 2000).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları ve araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi yer almaktadır.

Bu araştırmada, Aksaray ilinde, Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul bünyesinde çalışan okul rehber öğretmenlerine göre, ortaokul (8.sınıf) sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini kazandırma düzeylerine yönelik görüşlerini almak amaçlanmıştır. Bu araştırma da veriler; nitel araştırmalarda kullanılan görüşme yöntemiyle toplanmış, 8. sınıf rehberlik etkinliklerinin, 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri, okul rehber öğretmenlerinin görüşleri temel alınarak değerlendirilmiştir. Nitel araştırma; görüşme yapılarak, gözlem verilerinin eklenmesi, ulaşılan dokümanların analiz edilmesi gibi çeşitli nitel olarak verilerin toplanması yöntemlerinin kullanılarak, algı, duyum ve olayların doğal ortamda gerçeklerin ve bütünü ortaya konulması sürecinin izlendiği araştırma çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 37). Nitel verilerin analizi, nicel verilerin analizinde olduğu gibi bütünüyle bilimsel ölçütler temel alınarak ortaya konan bir analiz sürecini kapsar. Nitel veri analizi, hedeflenen verilerle ilgili anlam oluşturmak, elde edilen veride temsil edilmesi amaçlanan açıklamalar geliştirmek için yapılanların sınıflandırılması ve yorumlaması aşamalarını ele alır (Çelik, Başar Baykal ve Kılıç Memur, 2020, s. 380). Durum çalışması (Case Study), mevcut duruma ilişkin bireyin içinde bulunduğu ortamlar, bireylerin kendileri, olaylar, süreçler vb. etki durumları bütünü ele alan bir yaklaşımla derinlemesine araştırılarak, olayı nasıl etkiledikleri ve mevcut olaydan nasıl etkilendiklerine odaklanan araştırma yöntemlerindendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 70). Bilimsel olarak belirlenen sorulara cevap bulmak için kullanılan durum çalışması, nitel araştırma yöntemi olarak oldukça fazla kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2022). Çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin bir bağlam içinde, durumun açıklanmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımı olan durum analizi nasıl-neden sorularına ve cevaplarına ulaşır (Ocak, 2019). Araştırmada, okul rehber öğretmenlerinin, 8.

sınıflar için planlanan sınıf rehberlik etkinliklerinin 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur.

Gönüllülük esaslı göz önünde bulundurularak, kabul eden okul rehber öğretmenleri ile yüz yüze görüşülmüş, görüşme telefonla ses kaydı yapılarak daha sonra ses kaydı deşifre edilmiştir. Görüşülen, okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar RPD1, RPD2, RPD3....RPD19, RPD20 şeklinde kodlanmış, gizlilik ilkesi göz önünde bulundurularak gerçek adlarına yer verilmemiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Yapılan bu araştırmada; ortaokul 8.sınıflar için sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri, okul rehber öğretmenleri ve psikolojik danışmanlarının görüşleri temel alınarak değerlendirilmiştir.

- Nitel araştırmada sık kullanılan durum çalışması deseni ile çalışılmıştır.
- Aksaray İli, kamu ortaokullarında görev yapan Okul Rehber Öğretmenleri ve Psikolojik Danışmanları ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşleri alınmıştır.

Araştırma, ortaokul 8. sınıf rehberlik programının, rehber öğretmenlerin görüşlerine yönelik değerlendirme sürecini hedeflediği için, içinde bulunulan durumu tespit etmeye ilişkin araştırmalarda kullanılan, nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulmuş “durum çalışması deseni” kullanılmıştır. Nitel araştırma, görüşme ve gözlemin yanı sıra doküman analizi gibi çeşitli nitel olarak veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, mevcut durumların, doğal ortamda gerçeğe en yakın olacak ve bütünü içine alacak şekilde ortaya konulmasına hizmet eden nitel veri toplama sürecini içine alan araştırma çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 37). Durum çalışması (Case Study), mevcut duruma ilişkin bireyin içinde bulunduğu ortamlar, bireylerin kendileri, olaylar, süreçler vb. etki durumları ile bütünü ele alan bir yaklaşımla derinlemesine araştırılır. Katılımcılardan ilgili olaydan nasıl etkilendikleri ve olayı nasıl etkiledikleri üzerine odaklanan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 70). Çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin bir bağlam içinde, bir durumun açıklanmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımı olan durum analizi nasıl ve neden sorularının cevaplarına ulaşır (Ocak, 2019). Bu araştırmada literatür taraması yapılarak YÖK’te yer alan çalışmalar, yayınlar, basılı kaynak ve kitaplar gözden geçirilmiştir.

2.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2023-2024 Eğitim-Öğretim döneminde, Aksaray ilinde görev yapan, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeni bulunan, 20 ortaokulun 20 Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında %65'i kadın, %35'i erkektir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Okul Rehber Öğretmenlerinin Cinsiyet, Kıdem ve Alan İçi/Alan Dışına ve 21. Yüzyıl Becerilerini Bilme Farkındalıklarına Göre Dağılımları

Okul Rehber Öğretm eni	Cinsiyet (f)		Kıdem (f)			Alan İçi/Alan Dışı (f)		21. Yüzyıl Becerilerini Biliyor (f)		
	Kadın	Erkek	0-5	6-10	11-15	16-....	Evet	Hayır	Evet	Kısmen
	13	7	1	5	4	9	16	4	11	9

Tablo 3’de katılımcılara ait temel bilgiler verilmiştir. 20 katılımcıdan 13 katılımcı kadın, 7 katılımcı erkektir. 16 katılımcının alan içi, dört katılımcının alan dışı olduğu belirlenmiştir. 11 katılımcı 21. yüzyıl becerilerine ait oldukça fazla bilgiye sahipken dokuz katılımcının 21.yüzyıl becerileri hakkında kısmi bilgi sahibi olduğu gözlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Aksaray İlinde, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu kurumlarında çalışan okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerine “Okul Rehber Öğretmenlerine Göre (8. sınıf) Sınıf Rehberlik Programının 21. Yüzyıl Becerilerini Kazandırma Düzeyleri” araştırmasında kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan, yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek-1 Görüşme Soruları) kullanılmış ve bu form neticesinde bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşme (interview, mülakat), sözlü iletişimle verilerin toplanması tekniğidir (Karasar, 2000a, 2000b). Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların

hazırlanması sırasında ilk aşamada literatür taraması yapılmış ve çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar doğrultusunda hedeflenen konuyla ilgili bölümler dikkatli bir şekilde incelenerek araştırmaya yönelik ve konuya uygun sorular oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca oluşturulan, sonda sorular yardımıyla katılımcılardan daha ayrıntılı cevaplar alınması hedeflenmiştir. Görüşmeyi yapan kişinin temel soruların ardından katılımcıya yönelttiği sonda soruları “ayrıntı, açıklama ve aydınlatma amaçlı” olabilir. Alternatif olarak sorulan sorular, aynı soruyu farklı olarak ifade etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 141).

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması aşamasında, öncelikli olarak alan yazın taraması yapılmıştır. Görüşme sorularının konunun tüm boyutlarını kapsayacak şekilde olması doğrultusunda uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme formunun geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması için gerçekleştirilen tüm aşamalarda Aksaray Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı’nda görev yapan 2 dr. öğr. üyesi, 2 doçent ve 1 profesör düzeyinde öğretim üyesinin desteğini alarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun son şekli oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, verilerin toplanması sürecinde, Aksaray ilindeki ortaokul 8. sınıflarda görev yapan rehber öğretmenlerle, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları doğrultusunda, bireysel olarak yüz yüze, okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların kendi rehberlik servislerinde görüşme yapılarak veriler toplanmıştır.

Veriler, oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu “Görüşme Soruları” yöntemi ile toplanmış, ulaşılan veriler ışığında ortaokul kurumlarında görev yapan rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ortaokul 8. sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri açısından değerlendirilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma, ilgili verilere ulaşılması için toplama aracı olarak Aksaray ili ortaokul 8. sınıflarda görev yapan rehber öğretmenlerle, araştırmacının oluşturmuş olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formları soruları ile görüşme gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır.

Katılımcılarla tüm görüşmeler bittikten sonra, ulaşılan veriler ve ses kayıtları deşifre edilerek, araştırma verileri çözümlenmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş kod, kategori ve temalara ayrılarak yorumlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Ortaokul kademesindeki 8. sınıf rehberlik programının, 21. Yüzyıl becerilerini kazandırma düzeylerinin belirlenmesi için yapılan bu araştırmada, ulaşılan bulgular, aşağıda gösterilmiştir.

3.1. 8. Sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Etkin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına Yönelik Bulgular

Rehberlik programının temel hedefi; bireylerin yaşamlarında, içinde bulunduğu topluma uyum sağlama ve kendini gerçekleştirme sürecinde farkındalıklarını artırarak, bilgi, yetenek ve beceri düzeylerini geliştirmelerine destek olmaktır. 21. yüzyıl becerilerinin kazanımları ile çağın gereklerine uyum sağlamak ve içinde bulunduğu çağda performansı doğrultusunda en üst düzeyde verim almasını sağlamaktır. Bireyin kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalık düzeyinin artması, kendini ifade etme ve çevresine faydalı birey olma yolunda atılabilecek en önemli adımlardandır. Bilinçli bir vatandaş, kendine ve çevresine faydalı olandır. Bir şeyi bilmek ve uygulamak, elde edilecek verimi artıracaktır.

Okul rehber öğretmenleri, “Sizce 21. yüzyıl becerileri nelerdir?” sorusuna yönelik olarak daha çok teknoloji ve teknoloji kullanımı, düşünme becerileri, öğrenmeyi öğrenme ve öğretme gibi konuların yer aldığını belirtmişlerdir.

“8.sınıf rehberlik programlarının 21. yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik okul rehber öğretmenlerinin verdiği cevaplar aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

Tablo 4. Okul Rehber Öğretmenlerinin 8.sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Ekin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına İlişkin Görüşler

8.sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleriniz nelerdir?			
Okul Rehber Öğretmeni	Kazandırıyor (f)	Kısmen Kazandırıyor (f)	Kazandırmıyor (f)
	4	12	4

Okul rehber öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ışığında elde edilen veriler doğrultusunda, 4 rehber öğretmen, 8. sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandığını, 12 rehber öğretmenin kısmen kazandığını ve 4 rehber öğretmenin de hiç kazandırmadığını düşündüğünü belirtmiştir.

Tablo 5. Okul Rehber Öğretmenlerinin 8.sınıf Rehberlik Programlarının 21. Yüzyıl Becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Ekin Medya Okuryazarlığı) Kazandırılmasına İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Kazandırma	Kazandırıyor	Teknoloji	2
		Problem çözme	1
		Çatışma çözme	1
		Medya okuryazarlığı	2
		Zaman yönetimi	1
		Öğrenme stilleri	1
		Değerler	1
		Sosyal ve duygusal beceriler	1
		Psikolojik sağlamlık	1
		LGS sınavlar	1
	Kazandırmıyor	Güncellenmeli	3
		Günlük beceriler	1
		Kazandırmıyor	4
		Stres yönetimi	1
	Kısmen Kazandırıyor	21. yüzyıla uyumlu değil	1
		Akademik başarı	1
		Sınav bilgisi	2
		Meslek bilgisi	2

	Duygu düzenleme	1
	Çatışma çözme	1
	Psikolojik sağlamlık	1
	Stresle baş etme	1
	Okuryazarlık	2
	Teknoloji	3
	Arkadaşlık ilişkileri	1
	Empati	1
	Çevre	1
	Sağlık	1
	Kariyer	1
	Meslek bilgisi	1
Kazandırmıyor	Davranış yönetimi	1
	Değerler	1
	Medya okuryazarlığı	2
	İletişim	2
	Yaratıcı ve yenilikçi düşünme	1
	İş yaşamı	1
	Problem çözme	1
	Duygu düzenleme	1
Toplam		52

Okul rehber öğretmenlerinin, 8. sınıf rehberlik programlarının 21. yüzyıl becerilerini (Sorumluluk Bilinci, Sorgulama Becerisi, Eleştirel Düşünme, Problem Çözme Becerisi, Ekin Medya Okuryazarlığı) kazandırılmasına ilişkin görüşleri, Tablo 5’te verilmiştir. 21. yüzyıl becerileri kazandırma teması altında kazandırıyor, kazandırmıyor, kısmen kazandırıyor olmak üzere toplam 3 kategori oluşturulmuştur. Kazandırma temasına ait 38 kod toplam 52 frekansa sahiptir. Kazandırmıyor kategorisinin kazandırmıyor ve güncellenmeli kodları en yüksek frekansa sahip kodlardır. Programın 21.yüzyıl becerilerini kazandırma düzeylerine ilişkin okul psikolojik danışman ve rehber öğretmen görüşlerinden elde edilen kodlar ve bu kodlara yönelik görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir.

8. sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandırdığını düşünen rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD4: “Baktığımızda; evet 21. yüzyıl becerilerini karşıladığını söyleyebiliriz. Özellikle teknoloji anlamında ya da çocukların problem çözebilme, çatışma çözebilme becerileri. Medya okuryazarlığı ile ilgili yine aynı şekilde zaman yönetimini sağlamak kendi öğrenme sitelerini fark edip buna göre öğrenme stilini oluşturması, değerler sisteminin değerler sistemini karşılaması ve özellikle de sosyal ve duygusal becerilerini güçlendirmek, planlamayı sağlamak, çatışmalar, çatışma çözme anlamında da öğrenciye bu anlamda yardımcı olan bir sınıf planı gibi.”

RPD6: “Örtüyor diyebilirim. Yani hani 21. yüzyıl becerilerinde zaten çok fazla var ya okuryazarlık becerileri, medya vardı galiba. Medya biz özellikle zaten

medya okuryazarlığı haricinde interneti yanlış kullanımı çok fazla çocuk interneti fazla falan kullanmayı bilmiyor. Yaşına uygun olmayı da bilmiyor. Onu yönelik hani 21. yüzyıllık kazanımlar var. Planlar bizim içerisinde örtüşüyor psikolojik sağlamlık mesela”.

RPD13: “.....etkinlikler genel olarak bu kazanımları becerileri böyle hani tamam veriyor bakınca genel itibarıyla hani şu teknik söyleme gerekiyorsa. Yani şöyle söyleyeyim şimdi buradaki 21. yüzyıl becerilerine ya bu etkinlikle karşılanmaya çalışıyor yani genel olarak bakınca tamam burada bizim rehberlik planımızda belli başlı faydalı amaçlar var ama sanki bazıları böyle yani tam belki ders saati yeterli gelmiyor bakınca belki yeterli. Bu konuda destek mi verilmiyor! Yani bir eksiklik hissediyorum yani sanki çocuklara rehberlik istersin çocuklara sanki oraya rehberlik saati oraya çok olmuyormuş gibi, az geliyormuş gibi. Çünkü şöyle bir şey rehberlik bir saat oluyor bu çocuklarla LGS'ye giriyor sınav senesi zaten stresliler.

.....genel olarak baktığımızda burada kazanımlar 21. yüzyıl becerilerini uygundur diyebiliriz.”

RPD14.....bunların çoğu yine 21 yıl becerilerini karşılayan etkinlikler ve kazanımlar.

Katılımcılardan, 4 rehber öğretmen ve psikolojik danışman kısmen karşıladığını düşünmenin yanı sıra zaman zaman bazı etkinliklerle, 21. yüzyıl becerilerini karşıladığını ifade etmiştir. Okul rehber öğretmenlerden 4'ü, 8. sınıf rehberlik etkinliklerinin 21. yüzyıl becerilerini kazandırdığını belirtmiştir.

8. sınıf rehberlik programının, 21. yüzyıl becerilerini kısmen kazandırdığını düşünen rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların, görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD2: “.....8. sınıf etkinlikleri kısmen kazandırıyor diyebilirim ama dört dörtlük kazandırıyor tabii ki diyemem bence. Kazanımlarda biz genellikle akademik başarı, sınavlara yönelik kazanımlar olduğunu daha çok bunlara önem verildiğini gözlemliyorum ben. 8. sınıflarda ya öğrencinin iyi bir okula gitmesi iyi bir meslek sahibi olması kendini geliştirmesine yönelik kazanımların faydalı olabileceğini düşünüyorum açıkçası.”

RPD7: “Hani bir kere sorumluluk alma becerisi olmalı ama bu çağ çocuklarında da çok fazla yok velilerde de çok fazla. Bu anlamda destek olmadıklarını görüyoruz.”

RPD8: “Kesinlikle kazandırılması gerekiyor ama....Kısmen kazandırıyor.”

RPD9: “....ama bu kazanımların hepsini bir yıl içerisinde bir program içerisinde vermek mümkün değil. Sadece burada yapacağımız ortaokul düzeyinde farkındalığı oluşturmak. Çocuğun bu düzeylerinin olduğunu bu gelişin üzerine olduğunu ve yıllara göre ihtiyaçlarının neler olduğunu, nelerse işte çocuğun arkadaşlık ilişkileri empati kurma gibi.

Yani her duygu, her düzey yani her kişisel gelişim, düzey olarak düzeyine göre çok çok farklı kazanımlar vardır. Mesela okuryazarlık bir günümüz teknoloji yılı. Bunlar çevre, sağlık işte kariyerle ilgili, mesleklerle ilgili, sınıfı yönetimi ile davranış yönetimi ve değerlendirme mesleki değerlendirme ile ilgili kazanımlar bunları kapsayabilir.”

RPD10: “....kazanım olarak tam 21. yüzyıl gibi değilse bile çocukla konuşurken bir bakıyorsunuz ki geleceğe bile gitmiş oluyorsunuz yani. Hani böyle nasıl rehberlik herkese göre bir kalıbı yoksa kişiye göre ise bunu da yaşayarak yani çocuğu, çocuk sizi alıyor öğrenci sizi alıyor yönlendiriyor o an ihtiyaç farklı bir şey oluyor sınıfa girdiğinizde bir yerden giriyorsunuz başka bir yerden çıkıyorsunuz. Yani ihtiyaca göre ilaç süreriz diyelim.”

RPD11: “ 21. yüzyıl becerileri planı içerisinde bunları doğrudan olmasa da yani her birisini falan içerisine koyamayız fakat plan içerisinde olan bizim kazanımlarımız bunlarla kol kola teğet halinde ilerliyor.”

RPD12: “.....çocuklarımızın duyguları ile ilgili duygularını düzenleme ile ilgili becerileri kazandırıyor. Bu bir 21.yüzyıl becerisidir. Dolayısıyla ciddi anlamda katkı sunuyor ya da çatışma çözme ile ilgili çalışmalar yapıyoruz. Yine bunlar 21. yüzyıl becerileri ile ilgili içerisinde olması gereken şeylerden bir tanesi yine teknoloji bağımlılığı ile ilgili çalışmalar yapılıyor. Mesela bunlar medya okuryazarlığı ile ilgili işte toplumsal çalışmalarla ilgili başlığımız var. Bu da yine değerlerle ilgili sevgi, saygı gibi bunlarda destek sunuyor bize.”

RPD15: “.....yetersiz. Mesela diğer alanlarla ilgili evet yeterliliği var ama medya okuryazarlığı ile ilgili rehberlik programında yetersiz.... 21. yüzyıl da becerilerinin içerisinde söz konusu en önemli şey iyi oluşsal varoluş olursa iyi olur ile ilgili olan etkinliklerde yine 21. yüzyıl becerilerin içerisinde varken 8. sınıfta en temel nokta istenen kazanımımız psikolojik iyi oluş ile ilgili etkinlikler. Biz de bunları zaten rehberlik programımıza dahil ettik ve bu alanda çalışıyoruz.”

RPD17: “Yetersiz yani bu konuda çok şöyle baktığımda dediğim gibi örneğin bilgi ve iletişim teknoloji yazarlığı medya okuryazarlığı ya da yaratıcı ve yenilikçi düşünmeye yönelik etkinlikler neredeyse hiç yok şöyle baktığımda daha çok ne var işte akranlarla ilgili olanlar var başka genelde böyle üst öğrenim kurumları ile ilgili mesleki yeterlilikle ilgili konular var ama biraz önce de söylediğim gibi ne iş yaşamı artık bir iş yaşamı için analitik düşünebiliyor mu problem çözebiliyor mu ya da duygularını düzenleyebiliyor mu ya da iletişim becerileri ne kadar iyi kendisinin ne kadar doğru ifade edebiliyor ona bakıyorlar.”

RPD18: “Bu etkinliklerden bazıları sizin söylediğiniz gibi bir 21. yüzyıl becerilerini içeren etkinlikler var. Mesela özellikle stresle baş etme bizim en çok 8. sınıflarda uyguladığımız etkinliklerin başında geliyor.”

RPD19: “...yani 21. yüzyıl becerilerine kazandırmaya kadar az olduğunu düşünüyorum.”

RPD20: “.....programımız bunları kazandırmaya yönelik bir şeyler var programımızda ama çok da iyi olduğunu düşünmüyorum birazcık daha geliştirilebilir.”

Okullarda görev yapan, 12 rehber öğretmen ve psikolojik danışman, uygulanan 8.sınıf rehberlik programlarının, kısmen 21. yüzyıl becerilerini karşıladığını ifade etmişlerdir. Bazı becerileri kazandırsa da günümüzde 21. yüzyıl becerilerine ilişkin daha çok çalışma ve etkinliğe yer verilmesi gerektiğini ortaya koydukları görülmektedir. 8.sınıf rehberlik etkinliklerinin daha çok üst öğrenim kurumlarının tanıtımı ve sınava yönelik olması nedeniyle pek çok 21. yüzyıl becerilerini kazandırmalarına yönelik etkinliklerin, yer almadığını belirtmişlerdir.

8. sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandırmadığını düşünen rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların, görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “....8. sınıf kazanımlarının biraz güncellenmesi lazım.”

RPD3: “Bu planda ki kazanımların 21. yüzyıl becerilerini kazandığını düşünmüyorum. Yani daha çok sınıf rehberlik etkinliği, günlük becerileri kazandırmaya yönelik olarak hazırlanmış..... 8. sınıfta yer alan rehberlik kazanımlarının çoğunlukla 21. yüzyıl becerilerini kazandığını düşünmüyorum açıkçası.”

RPD5: “Evet ve stresli öğrenci çok fazla aslında. Öğrenciler de aslında stresle nasıl baş etmeleri gerektiği üzerinde çok durmak gerekiyor.”

RPD16: “.....programlar biraz böyle gibi geliyor afaki yine aynı şekilde 8. sınıf rehberlik etkinliklerini 21. yüzyıla uyum sağlayan konular olduğunu düşünmüyorum.”

4 okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanının, uygulanan 8. sınıf rehberlik programlarının, öğrencilere kazandırılması istenilen 21. yüzyıl becerilerini kazandırmadığını belirtmişlerdir. Etkinliklerin, öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmaya ilişkin hazırlanmadığı görüşünü ifade etmişlerdir.

Okul rehber öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerilerinin etkinliklerde genellikle teknoloji ve teknolojinin doğru kullanımı, siber zorbalık konusunda bilinçli kullanım gibi genellikle teknoloji, problem çözme, karar verme ve verdiği kararın sorumluluklarını alma, motivasyon, sınav vb. konularda etkinliklerin yer almasının yanı sıra 21. yüzyıl becerilerini büyük oranda kazandırmaya yönelik olmadığını vurgulamışlardır.

Genel anlamda bakıldığında, 12 okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanın, 8.sınıf rehberlik programının, 21. yüzyıl becerilerini kısmen kazandığını düşündüklerini ortaya koymuşlardır. 4 okul psikolojik danışman ve rehber öğretmeni kazandığını düşünürken, 4 psikolojik danışman ve rehber öğretmeni de 8.sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini kazandığını düşündüğünü ifade etmiştir.

3.2. Okul rehber öğretmenlerine göre sınıf rehberlik programında yer alan genel amaçlara yönelik bulgular

Rehberlik programının amaçları, ulaşılmak istenen temel noktadır ve programın en temel unsurudur. Rehberlik programının temel hedefi bu amaca ulaşmaktır. Program dahilinde belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi ve anlamlı olması için bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Sınıf rehberlik programının genel amaçları konusunda, okul rehber öğretmenleri ile görüşme sonucunda elde edilen veriler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. Okul Rehber Öğretmenlerine Göre Sınıf Rehberlik Programında Yer Alan Genel Amaçlarına İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Genel Amaçlar	Ders	Rehberlik ders saati olması	12
		Rehberlik etkinliklerinin işlenmesi	3
	Öğrenci	Grup içinde gözlemlleme fırsatı	1
		İletişim kurma	2
		Kariyer planlaması	2
		Ergenlik	2
		Çatışma çözme	1
		Duyguları yönetme	4
		Değerler	1
		Teknoloji kullanımı	2
		Zaman yönetimi	1
		LGS başarısı	8
		Üst öğretim kurumları	2
		Kendini tanıma	6
		Hedef belirleme	3
		Akran zorbalığı	1
		Sınırlar	1
	Veli	Veli bilgilendirme	1
		Anne baba tutumları	1
	Öğretmen/İdare	Sınav sürecinde tutumlar	1
		İş birliği	1
		Rehberliğe olumlu bakış açısı geliştirme	1
			Rehberliğe gereken önemin verilmesi
Toplam			58

Okul rehber öğretmenlerine göre, sınıf rehberlik programında yer alan genel amaçlarına ilişkin görüşleri Tablo 6’da verilmiştir. Genel amaçlar teması altında ders, öğrenci, veli, öğretmen-idareci olmak üzere toplam 4 kategori oluşturulmuştur. Genel amaçlar temasına ait 24 kod toplam 58 frekansa sahiptir. Ders kategorisindeki rehberlik ders saatinin olması, rehberlik etkinliklerinin uygulanması kodları ile öğrenci kategorisindeki LGS başarısı ve kendini tanıma kodları en yüksek frekansa sahip olan kodlardır.

Okul rehber öğretmenlerinin büyük çoğunluğu rehberlik etkinliklerinin etkili bir şekilde uygulanabileceği bir ders saatinin olmaması ve var olan kariyer rehberliği dersinin süre olarak çok kısa olması ve rehberlik için yeterli olmadığını düşündüklerini ortaya

koymuşlardır. Bireysel olarak rehberlik dersinin olması, öğretmenlerin diğer branş öğretmenlerinden etkinliği uygulamak için ders istemek zorunda kaldıkları ve kazanımların gerçekleştirilmesi yönünde yeterli bir zaman diliminin olmasının daha etkili olacağı yönünde düşüncelerini ortaya koymuşlardır.

Okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların görüşlerinden elde edilen kodlar ve bu kodlara yönelik görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir.

Ders saatinin olmaması, rehberlik etkinliklerinin uygulanması gerektiğini ifade eden okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “.....sınıf rehberlik programının uygulanabileceği bir dersin olmaması bir dezavantaj.”

RPD2: “.....sınıf rehber öğretmenleri bunları genellikle uygulama zamanı bulamadıkları için yapmıyorlar. Bence her sınıfın haftada bir saat rehberlik dersinin olması gerekiyor.”

RPD3: “.....şu an rehberlik saati yok. Ortaokulda sadece 8. sınıf rehberlik saati var diğerlerinde yok açıkçası uygulanmıyor rehberlik planı.”

RPD4: “.....rehberlik saati olmadığı için aslında en büyük sıkıntı bu.”

RPD5: “.....rehberlik saati olsaydı, öğretmen o saatte daha çok zaman ayrılacağını düşünüyorum ama böyle, böyle bir saat olmadığı için öğretmen kendi ders saati süresi içerisinde çocuklardan yaptığı gözlemleri bizlere bildiriyorlar.”

RPD6: “.....sınıf öğretmenleri tarafından ne kadar yapılıyor o da soru işareti. Çünkü rehberlik saati yok.”

RPD7: “.....rehberlik saati yok. Dolayısıyla yaptığımız şeyler ya da bu planda yazdığımız, yaptığımız şeyler amacına hizmet etmemiş oluyor. Çünkü yapılmıyor ...Bence o saatler geri konmalı yani, öğretmenlerle daha çok haşır neşir olmalı çocuklar daha iyi tanımalı.”

RPD13: “...hani sınıf rehber öğretmenim bunu yapacak zamanı olmadığı için çok bir işe yaramıyor gibi yani...”

RPD16: “Rehberlik için ayrılmış bir ders yok zaman yok. Ben davranış problemleri ile ilgili ya da ders çalışma programı ile ilgili sınıfı ele almak için bir öğretmenin dersini rica edebiliyorum, ediyorum ama 8. sınıfta bunun için bir ders var ve adı da yine kariyer basamakları. Yine dediğim gibi en önemli şey 8. sınıfta liselere giriş sınavındaki başarı.”

RPD18: “.....Aslında bir defa sadece 8. sınıflar için rehberlik ve kariyer planlama dersinin olması bu alana verilen değer aslında gitgide azaldığının bir göstergesi maalesef.

Okul rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerinin genel amaçları doğrultusunda bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde, öncelikli olarak kendini tanıması, sınava motive olma, kariyer planlaması, ergenlik dönemi, çatışma çözme, değerlere yönelik etkinliklerin sayısının artırılması, başarısızlık nedenlerinin ortaya konarak çözüm üretilmesi, hedeflerini

belirlemek ve etkili meslek seçimi yönünde çalışmaların yapılması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin LGS başarılarının artırılması ve kendilerini tanımalarının gerektiğini ifade eden okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “.....kendi ilgilendiğimiz sınıflara girerek çocukları daha iyi yakından tanıma fırsatı buluyoruz ve çocukları birebir gözlemleme ve iletişime geçme avantajımız da var. Yani bir grup içerisinde nasıl davranıyor, arkadaş çevresinde nasıl davranıyor, arkadaşlarıyla iletişimi nasıl, kurallara uyuyor mu, kuralları dinliyor mu, kendini ifade edebiliyor mu kendini ifade edebilme becerisi nasıl onları gözlemliyoruz. İki taraflı olarak değerlendirebiliriz.”

RPD4: “.....biraz ergenlikten dolayı kafalar karışık oluyor bu anlamda, daha etkili olacağını düşünüyorum. Sınav aslında 8'de biraz sınav odaklı gidiyoruz. Çocukların hani kariyer planlaması burada önemli oluyor planda da zaten buna göre çalışmalar. Muhakkak yapıp bizler de öğretmenlerimize yardımcı oluyoruz bu anlamda. Kariyer planlama olabilir, ergenlik, çatışma çözme, duyguları yönetebilme, değerler sistemi olabilir. Yine aynı şekilde günümüzde teknoloji çok yaygın. Teknoloji, bilinçli teknoloji kullanımı, zaman yönetimi olabilir. 8'de sınavlara hazırlık noktasında sınav sistemi biri öğretim kurumlarının tanımı, tanıtımı, onlar hakkındaki bilgi becerilere sahip olabilmesi, kendi bedenini tanınması, algılaması, ergenlikle ilgili çalışmalar olabilir. Lise seçimi ile ilgili karar verme becerisi ile ilgili yine 8'lerde çalışmalar olabilir gibi.”

RPD6: “.....çocukların kendilerini tanımalarının sağlanması gerekiyor. Çünkü bu artık liseye bir geçiş dönemi ki öğrenci zaten bunların bile farkında değil. Lise anlamında hangi okulu seçeceklerinin farkında değil kendilerini tanımadıkları için. Hedef hiçbir şekilde yok.”

RPD7: “.....mesela kariyer planlamaya, duygular yönetmeye, kendilerini tanımaya yönelik şeyler olsa.”

Rpd8: “.....çocukların kendilerini tanınması gerekiyor ki ilerleyen dönemlerde de üzerlerine bir şeyler koyabilsin.....Bence öğrencinin kendini tanımaları olmalıdır.”

RPD11: “.... 8. sınıftaki öğrencilere bu sınav çalışma stili, çalışma düzeneği, planlı çalışabilme, verimli çalışabilme bunun üzerine yoğunlaştırılması gerekiyor yoğunlaşıyoruz da. Velilere bilgilendirme, öğrencilere anne baba tutumları, eğitim yaklaşımlarında sınav döneminde çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğini, hangi üslubu kullanmaları gerektiğini, çocuklara kaygı pompalama, pompalayıp pompalamadıkları bunun üzerine yoğunlaştırılması gerekiyor.”

RPD12: “....akademik anlamda derslere çok yöneldikleri için hiçbir şekilde çocuklarımızın yani ne vicdani ne duyguları olarak gelişmiş birbirlerine çok ciddi akran zorbalığı yapabiliyorlar. Çok acımasız davranabiliyorlar. Akademik anlamda başaramayan çocukların öz saygıları çok düşük kendilerine ve hep akademik anlamda zorlanıyorlar.”

RPD13: “...çocuklar genel olarak ne hayatlarından ne amaçladıklarını hangi mesleğe gitmek istediklerini çok bilgisine sahip değiller yani 8 sınıf rehberlik planında Aslında çocukların kendisini tanımalarına meslekleri tanınması okulları tanınması.”

RPD14: “....çocuğun ilgi ve yeteneğini keşfetmesine yardımcı olmalıdır.”

Rpd15: “....8 sınıftaki yaş skalası 12 ile 14 yaş arasındır ve bu yaşlar takdir edilmesindeki tamam ergenlik döneminin tam ortası hatta tam zirve noktalarıdır.”

RPD17: “...iletişim becerileri yani karşıdaki ne, nasıl ne nasıl şekilde ifade edebilirsiniz? Karşıdaki size ne söylese aslında ne anlamamız gerektiği üstünde ben çok duruyorum....iletişim becerileri, sınırlar ve duygu düzenleme. Bu üç başlık altında çok çalışıyorum.

Okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların, rehberlik programının genel amaçlarına ulaşma noktasında okul bünyesinde okuldaki idareciler, tüm öğretmenler ve öğrenciler ile velilerin, rehberlik dersine ve rehberlik etkinliklerine karşı gerekli önemi vermedikleri ve bu durumun, programın etkili işlemesi noktasında sıkıntı oluşturduğunu ortaya koymuşlardır. Öğretmenlerin iş birliğine girmemeleri, rehber öğretmenlerin aktif olarak girebilecekleri bir rehberlik ders saatinin olmaması, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik ders saatini etkili bir şekilde kullanmaması, rehberliğin genel amaçlarını gerçekleştirme noktasında problem oluşturmaktadır.

İş birliği yapmak istemeyen öğretmen ve idarecilerin etkinliklerin uygulanması sırasında problem oluşturduğunu ifade eden okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “.....işbirliği yapmak istemeyen hocalar oluyor.”

RPD7: “...bence bakış açısının değiştirilmesi gerekiyor. Yani bir kere rehberlik gerçekten bir okulun en önemli yeri ama hem öğretmenler açısından işte bazen idare açısından o değeri görmüyor. Rehberliğe gereken önemin verilmesi lazım.”

RPD9: “....işleyiş olarak tam olarak amacına uygun olarak tam olarak işlenemedi. Bunun yanında tam olarak işte farklı işte soru çözme gibi sınava hazırlanan 8. sınıflara yönelik o sınav telaşı öbür şeyleri, bu konuları biraz öteleyerek gittiğini düşünüyorum okullarda.”

RPD10: “.....rehberlik saatinin olmaması en büyük sıkıntılarımızdan bir tanesi. 5-6-7 de rehberlik saati yok. 8'de var ama 8'de de LGS hazırlandıkları için verilen o planları aslında sınıf öğretmenleri çok sadık kalamıyorlar.”

Rpd12: “...biz göreve başladığımız zamanlarda rehberlikle ilgili saatler vardı tüm kademelerde tüm sınıflarda vardı. Şimdi de 8. sınıflarımız da var bu saat öğretmen arkadaşlar da ya şöyle bir farkındalık olması lazım. Buradaki kazanımların, bu çocukların işine yaradığına inanmamız lazım bence. İnanılmıyor. Daha çok akademik plana, akademik çalışmaları ön plana geliyor.”

RPD19: “.... 8. sınıflarda daha çok böyle kişisel açıdan gelişmelerini sağlayacak programların onlara katkıları oluyor. Öğretmenlerimiz de verdiği zaman biz de desteklerimizi veriyoruz. Çeşitli metallerimizi de uyguladığımız zaman faydasını görüyoruz.”

RPD20: “Genel amaçlarımız bence 21. yüzyılda daha çok şey işte duygusal anlamda çocukları daha iyi yetiştirebilmek ve kendi duygularını nasıl hakim olarak “Evet bugün üzüldüm ama bunu kendi başıma nasıl halledebilirim” bu genel amaçlar arasında benim gördüklerim arasında ya da teknolojinin kullanımı her sene mesela okullarda ya da şehir bazında. Biz sürekli olarak ne yapıyoruz

bilinçli teknoloji kullanımı gibi hedefler alıyoruz bunlarda ki amacımızda hani çağımız 21. yüzyıl çok internete yönelik bir çağ olduğu için çocuk bunu nasıl sağlıklı kullanabilir.”

Bazı etkinlikleri, okul rehber öğretmenin uygulaması, sınıf içinde öğrencileri gözlemleme fırsatı vermesi, sınav ve üst öğrenim bilgileri veren etkinliklerin yer almasının yanı sıra, sınava motive edici etkinliklere daha fazla yer verilmesi, kariyer planlama çalışmaları yapılması, ergenlik dönemi özelliklerine ağırlık verilmesi, çatışma çözme çalışmaları içeren etkinliklere yer verilmesi, okul rehber öğretmenlerini değerlendirme basamağının olması, öğrencilerin başarısızlık nedenlerinin belirlenmesini sağlayan etkinliklere yer verilmesi, başarıyı artırma çalışmalarına yer verilmesi, çocukların kendilerini tanıma çalışmalarına ağırlık verilmesi, yanlış internet kullanımına yönelik etkinliklerin artırılması, duygularını ifade etme etkinlikleri gibi etkinliklere daha çok yer verilmelidir. Okul idare ve öğretmenlerin rehberliğe gereken önemi vermelerinin sağlanması, öğretmenlerin öğrencileri daha iyi tanımalarını sağlayacak etkinliklere yer verilmesi, rehberlik ders saatleri sınıf rehber öğretmenleri tarafından rehberlik dersi amacıyla aktif olarak kullanılması, veli bilgilendirme çalışmaları yapılması, üst öğretim kurumları ve meslekleri tanıtan etkinliklere yer verilmesi, iletişim ve sınırlar konusunda etkinliklerin yer alması, etkinliklerin revize edilerek sınıf ortamlarına ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olacak şekilde güncellenmesi, rehberlik programının genel amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıran nedenler olarak vurgulanmıştır.

Rehberlik etkinliklerinin, amaçlanan hedefler doğrultusunda, amacına ulaşabilmesi için öğrencilerin, kendilerini tanımalarına yönelik çalışmalarla, hedeflediği geleceği inşa edecek becerilerin kazandırılması için kazanımlar neticesinde etkinlikler revize edilmelidir. Rehberlik etkinlikleri, her sınıf ortamında rahatlıkla uygulanabilir hale getirilmelidir. Velilerin bilgilendirilmesi yoluyla, rehberlik programının işlerliği artırılarak, öğrencilerin kendilerini tanıyan, duygularını ifade edebilen, kendisine en uygun mesleği seçerek, programın amaçlarının gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Okul çatısı altında yer alan paydaşlar olarak idareciler, öğretmenler, veliler ve öğrencilerin rehberlik çalışmalarına olumlu bakış açısının geliştirilmesi, hedeflere ulaşmada kolaylık sağlayacak önemli bir unsurdur.

3.3. 8. Sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine ilişkin bulgular

Rehberlik programı kazanımları ve etkinlikleri, rehberlik programının belirlenen amaçlarına ulaşmayı hedefleyen basamaklardır. Etkinliklerin amacına ulaşması, programın amacına ulaşması demektir. Öğrencilere, yaşamlarında, kendilerini gerçekleştirme yolundaki istenilen tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasına yönelik hedefleri ele alır. Programın kazanımları ile ulaşılmak istenen amaçlar, birbirini tamamlayan önemli iki unsurdur.

Kazanımların istenilen düzeyde gerçekleştirilmemesi durumu, hedeflenen amaçlara da ulaşamadığını ortaya koyar. Kazanımların hedefine ulaşması, programın amaçlarına ulaşıldığını ortaya koyan önemli bir konudur. Programda yer alan rehberlik etkinlikleri programın kazandırılması yoluyla programın amaçlarına ulaşılmasında önemli bir adımdır. Etkinliklerin sınıf düzeyinde uygulanabilir olması, kazanım ve amaçlarla tutarlı olmasını gerektirir. Belirlenen etkinliklerle kazanımlara ulaşılması, programın amaçlarına ulaşıldığını gösterir.

Öğrencilerin kazanımlar doğrultusunda, beceri kazanımlarının sağlanması, etkinliklerin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi ile sağlanır. Bu açıdan etkinlikler, kazanımlar ve dolayısıyla rehberlik programı için önemli bir yere sahiptir. Uygulanan etkinliklerde, özellikle LGS sınavına hazırlık aşaması ve üst öğretim kurumları için öğrenci kazanımları açısından oldukça zengin içeriğe sahip olduğu belirtilmiştir. Okul rehber öğretmenlerinin, öğrenciler ve sınıf rehber öğretmenlerinden elde ettikleri bilgiler dahilinde, yaşanan güçlükleri şu şekilde ortaya koymuşlardır.

Tablo 7. 8. Sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine ilişkin görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Rehberlik Etkinlikleri	Öğrenci seviyelerine uygun	Etkinlikler uygulanmalı	2
		Sınav kaygısı duygu ifade etme	1
		Rehber öğretmenler uygulamalı	1
		Uygun	8
	Öğrenci seviyelerine uygun değil	Etkinlikler Komik ve basit kalıyor	1
		Öğrenci seviyelerinin altında	9
		İşlevsel değil	1
	Revize edilmeli	Kaygı yönetimi artırılmalı	1
		Daha farklı çalışmalara yer verilmeli	1
		Drama şeklinde olmalı	3
		İhtiyaca uygun hazırlanmalı	4
		Öğrenciyi geliştirmeli	2
Toplam			34

8. Sınıf rehberlik programında öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerinin, öğrencilere uygunluğuna ilişkin görüşler Tablo 7’de verilmiştir. Rehberlik etkinlikleri teması altında 3 kategori oluşturulmuştur. Rehberlik temasına ait 3 kategori, 34 frekansa sahiptir. Öğrenci seviyelerine uygun ve öğrenci seviyelerine uygun değil kodları çalışmada en yüksek frekansa sahip olan kodlardır. 8. sınıf rehberlik programı, öğrenci kazanımlarına ilişkin okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlarının görüşlerinden elde edilen kodlara ilişkin görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

Okul rehber öğretmenlerine göre rehberlik etkinliklerinin öğrencilerin seviyesine uygun olduğuna yönelik görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD2: “Etkinlikler güzel aslında uygulansa öğrencilere çok faydalı olacak şeyler ama dediğim gibi biraz önce de uygulanmıyor sınıf rehber öğretmenleri tarafından çok fazla yapılan çalışmalar yok.”

RPD3: “8.sınıf etkinliği de güzel hani çocuklar sınava ilişkin düşüncelerini açıklıyor kaygıları var mı yok mu ona yönelik veya uygulanabilirse gerçekten güzel etkinlikler ve kazanımlar var yani yeterli olduğunu düşünüyorum o etkinliklerin.”

RPD4: “...rehberlik saatinin olmaması yani büyük eksiklik hani bazı sınıf öğretmenlerimizin bazı ders sınıflara 2 saat dersleri var yani o sınıfa 2 ders giriyorlar yani o sınıfa iki saat geldiğinde rehberlik mi yapacaklar kendi derslerini mi anlatacaklar bu yönden eksiklik oluyor.

.....yani sınıfı var öğretmenlerin uyguladığı etkinlikler de öyle yani daha verimli olabilmesi için bir saatin olması lazım öğretmen hem dersin işleyip hem de bu kazanımı veremiyor ister istemez o yüzden eksik kalıyor yani.”

RPD5:....rehberlik saati olmaması. Evet, rehberlik saati 8. sınıflarda kariyer planlama olarak var ama bazı derslerde ders saatleri azaltıldı. Azaltıldığı için bazen uygulama kısmında sıkıntı yaşıyoruz. Daha çok ders konu yetiştirme mantığında olduğu için bazen çalışmalarımızı yapamayabiliyoruz.

....hani bu çalışmalara daha çok sınıf öğretmenleri değil biz yürütüp yaparsak bu çalışmalara daha iyi olur. Çünkü kariyer çalışma planlamaları daha çok konu işleme ders işleme tarzında gidiyor. Aslında bir rehberlik saati bağımsız bir rehberlik saati olsa bu çalışmaların daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.”

RPD8: “....gelişim özellikleri var.”

RPD11: “Etkinlikler evet öğrencilerin düzeylerine uygun.”

RPD12: “...bu kazanımların ben uygulandığı zaman yeterli olduğunu düşünüyorum.”

RPD19: “Yani yetkinlikler uygun öğrencilerin gelişimine. Hiçbir problem yok. Etkinlikler gayet uygun.”

4 okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanı, uygulanan rehberlik etkinliklerinin, öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu, düşündüklerini ortaya koymuşlardır.

- LGS sınavına hazırlık konusunda öğrencilere büyük destek sağlaması,
- Üst öğretim kurumları hakkında bilgi konusunda öğrencilere büyük destek sağlaması,
- Karar verme, seçim yapma konusunda öğrencilere kazanım sağlaması,
- Problem çözme konusunda kazanım sağlaması, gibi konularda öğrencilere davranış kazandırırken, ortaya çıkan problemlerden dolayı programda etkinliklerin uygulanmaması hedeflenen amaca ulaşmayı zorlaştırdığı ortaya konmuştur. 8.sınıfın, özellikle sınava hazırlanma dönemini kapsamaması ve öğrencilerin genel ihtiyacı olan sınav, sınav kaygısı, üst öğretim kurumları konusunda ihtiyaç duyulan bilgiler konusunda öğrencilere kazanım sağlayan etkinliklerin yer aldığı belirtilmiştir.

Okul rehber öğretmenlerine göre rehberlik etkinlikleri öğrencilerin gelişimlerine uygun olmadığı konusundaki görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD6: “Etkinlikler çocuklara komik geliyor. Etkinlik aslında basit kalıyor. Tamam, planlar da var. Etkinlikler var. Kazanımlar var. Hadi hocalar yazmış çizmiş kazanımlar oluşturulmuş ama sınıfta ergenliğe giren çocuğa hani bunu yaptırmaya çalışmak basite kaçıyor. Onun yerine daha farklı şeyler yapılabilir ya... Farkındalık eğitimleri verilebilir.”

RPD7: “...yapım aşaması ile ilgili sıkıntılar var bence. Evet, hedefler belirlenmiş işte stresle başa çıkma, kendini tanıma, işte kariyer planlama, duyguları tanıma gibi hedefler belirlenmiş. Evet. 8. sınıflara yönelik ama yine söylediğim gibi uygulama aşamasında sıkıntımız var. Örtüşüyor yani.”

RPD13: “...bence böyle ortaokul öğrencisi sanki ilkokulmuş gibi hani Lay Lay Lom gelen... Hani oyun mu oynuyoruz hani hocam ne alaka. Çünkü ortaokul öğrencisi. Hele ki 8. sınıf öğrencisi ise kendini yetişkin hissediyor. Onlara sanki daha ilkokul etkinlikleri sunulmuş gibi hissediyorlar bazı etkinliklerde.”

RPD14: “Rehberlik programının bazıları çok basit düzeyde hazırlanmış. Yani gerçekten de 1. sınıf çocuğunun da yapacağı etkinlikler olabiliyor bazen çocuklar bunu anlamsız buluyor....Bize daha böyle seviyemize uygun çalışmalar yapsanız diye eleştiri de bulunmuşlardı mesela öğrenciler bazı etkinlikler düzeylerinin altında kalıyor.”

RPD16: “...çoğu basamakta olduğu gibi bana çok yeterli işlevsel gelmiyor. Yapılmış yani oturlan oturduğu yerde bu komisyonların ürettiği kitaplar. Çoğu oturduğu yerden yapılan çok da işlevsel olmayan çok da kullanışlı olmayan bölümler olduğunu düşünüyorum. Etkinlikler %60-70 evet uygun derim ama onun haricinde gerçekten aaa bunu mu yaptık ya denilen bir yüzde 10-15'lik basit bir kısım var.”

RPD17: “Yani ben etkinliklere baktığımda, yapmaya çalıştığımızda yapılabilir sınıflarda. Anlayabiliyorlar, çok sıkıntı olmuyor. Sıkıntı şu, etkinliklerde bu sadece 8. sınıflarda değil diğer sınıflara baktığımızda 40 dakika çoğu zaman çok fazla kalıyor. 40 dakikalık şeyler yani o etkinlikleri 20 dakikada bitirebiliyorsunuz. Mesela 40 dakika uzun kalıyor açıkçası. Yani bilmiyorum nedenleri yani çok uzattıkları için midir bilmiyorum ya da çocuğa, herkese çok söz verdikleri için midir bilmiyorum.”

RPD18: “...çünkü 8. sınıf etkinliklerinin bazen yetersiz kaldığını görüyorsunuz. Yani çocukların seviyesinin alt seviyesinde kaldığını görüyorsunuz.”

Yapılan görüşmeler neticesinde, 7 okul rehber öğretmeni, etkinliklerin öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanlarının rehberlik etkinlikleri revize edilmeli şeklinde ifade edilen görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “....akademik olarak bazı şeyleri kazandırmaktansa sınıf rehberlik etkinliklerinin kaygı içerikli olması, daha fazla olması lazım kaygı düzeyi içeriğinin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum. Yani var ama daha artırılması gerektiğini düşünüyorum.”

RPD6: “...daha güzel çalışmalar yapılabilir, ben böyle düşünüyorum....Ortaokulda bu çalışmalar çocukların yaş seviyesine uygun değil. Bana kalırsa basit kalıyor, basit.”

RPD8: “...ama uygulanabilir olması açısından yani bu etkinlikleri yazılıp çizilerek olmamalı. Öğrenci yaşayarak öğrenir. Etkinliği çocuk yapacak. Drama olabilir, tiyatro olabilir yaşayacak.”

RPD9: “...program biraz daha haftalık bir saatlik olmasına rağmen bir konu işlense dahi bir konunun bitmeyeceği konular var. Daha sadeleşip daha çocuğun ihtiyacına uygun, uygulamalı olup yapılan, sözelden çok uygulamalı olarak

yapılan bir program konulmasını isterdim yani. ...ihtiyacına yönelik daha sadeleştirilip uygulamalı yapılmasını tavsiye ederim.”

RPD10: “.....öğrencilerin daha çok sosyal hem özgüvenlerini geliştireceği hem böyle dışarı açılmalarını sağlayıcı daha sıkıcı ve teorik değil de daha böyle yaparak yaşayarak öğreneceği tarzda etkinlikleri olsa...Bu programla ciddi bir iyileştirme yapılması lazım.”

RPD13: “...bazılarında da eksiklik vardı hani revize edilirse, bazı şeyler düzeltilirse.....bazı etkinlikler sanki ütöpik düşünülmüş gibi....hani sınıf içerisinde bulunan, uygulanabilirliği olmayan etkinlikler.”

RPD15: “Açık ve net söyleyeyim yani bazı rehberlik etkinlikleri tekrara düşer boyutta...çoğu etkinliğin sadece yapılmış olmak için yapılmış etkinlikler olduğunu, bunun yanında yerine daha anlamlı içerikler oluşturabileceği noktasını görüş bildirmiştım.... 8. sınıf rehberlik programında böyle bir yetersizlik var aslında.”

RPD18: “....bazı etkinliklerin daha da güçlendirilmesi lazım....”

Rpd19: “Yani rehberlik etkinliklerimiz bir ders saatine sığmayacak nitelikte oluyorlar. Daha çok, daha geniş kapsamlı olabiliyor. Birkaç derste incelenilecek, birkaç derste üzerinde çalışılabilecek etkinlikler oluyor. O yüzden bir derse sığdıramıyoruz çoğu zaman. Yarım kalmış oluyor. Yarım kalınca da kazanımı tam anlamıyla veremiyoruz. Biraz daha kısa kapsamlı olsa da ikiye üçe bölünürse daha faydalı olacağını düşünüyorum.”

RPD20: “....iyi olduğunu düşünüyorum programın Ama tabii daha geliştirilebileceğini de düşünüyorum bu şekilde.

....biraz bazıları çok havada kalıyor. hani şunu gözlemledim bazı etkinlikler çok çocuksu özellikle 8. sınıflarda ya da lisede de çalıştığım için de gördüğüm yani bakıyorsunuz ben bu çocuğa bu etkinliği nasıl yapacağım Bunlar gülerler diye bakıyorsunuz yani hani gülüyorlar da hakikaten hani hocam bu ne hani bu ilkokul etkinliği gibi.”

Okul rehber öğretmenleri, programdaki etkinliklerin, öğrencilerin yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun olmadığı gerekçesiyle revize edilmesi gerektiğini, düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bu etkinliklerin, bazı konularda tam olarak amacına ulaşamama sebepleri olarak aşağıda yer alan nedenler vurgulanmıştır:

Etkinlikler, sınıf rehber öğretmenlerince haftada bir ders saatinde aktif olarak uygulanmaması, haftada bir kariyer ders saati şeklinde olan rehberlik ders saatleri etkinliklerinin uygulanmasında zaman sıkıntısının olması, bu nedenle rehberlik ders saatlerinin yetersiz kalması, rehberlik dersine okul rehber öğretmenleri yerine sınıf rehber öğretmenlerinin girmesi ve okul rehber öğretmenlerinin öğrencilerle birebir anında iletişime geçmesinin engellenmesi, etkinliklerin, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim kademeleri doğrultusunda bakıldığında, öğrenci seviyelerine uygun olmaması, etkinliklerin öğrencilerin seviyelerinin altında olması, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini verme

konusunda bilgi ve becerisinin yetersiz olması, rehberlik etkinliklerinin rahat uygulanabilmesi için özel alanlar (drama odası, etkinlik odaları vb.) olmamasıdır.

Sınıf rehber öğretmenlerinin, rehberlik etkinliklerinin uygulanmasında gerekli özeni göstermemesi ve etkinliklerin uygulanma saati için hazırlık yapmaması, sınıfların kalabalık olması nedeniyle, etkinliklerin uygulanması sırasında sorunlar yaşanması, etkinliklerin her hafta yeni ve farklı bir konuyu ele alması, bir örüntü içinde birbirini devam ettirecek şekilde ele alınmaması, etkinliklerin öğrencilerde merak uyandıracak ve onların ilgisini çekecek şekilde olmaması gibi nedenlerle rehberlik programının revize edilmesini düşündüklerini ortaya koymuşlardır.

Etkinliklerin, kazanımlarla tutarlılığı, programın amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıran bir durumdur. Kazanımlar öğrencilerin seviyesine ve sınıf ortamına göre uygulanabilir olması, programın amaçlarına ulaşmayı kolaylaştırır. Uygulama saatinin ve ortamının uygunluğu, rehberlik kazanımları ve dolayısıyla da programının amaçlarına ulaşma seviyesi açısından önemlidir.

Etkinliği uygulayacak sınıf rehber öğretmenlerinin, yeterli bilgi ve beceri sahibi olmadığı bir konuda derse hazırlıksız girmesi, etkinliklerin etkililiğini düşürmektedir. Ders saatlerinin haftada bir saat ve yetersiz olması, öğrencilerin merak ve ilgilerinin olmaması, etkinliklerin uygulanması sırasında ve günlük hayata geçirilmesi noktasında yetersiz kaldığı ortaya konmuştur.

3.4. 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanlarına yönelik bulgular

Tablo 8. 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanlarına yönelik bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Yanlar	Güçlü yanlar	Her haftaya bir etkinlik olması	1
		Ergenlik dönemini kolaylaştırıcı etkinlikler	1
		Problem çözme becerisini geliştirme	2
		Mesleki değer çalışmaları	3
		Amacına uygun hedefler	2
		Üst öğretim kurumları tanıtımı	7
		Öğrencileri tanıma fırsatı	2
		Sınav bilgisi	5
		Duyguların ifade edilmesi	1
	Zayıf yanlar	Derse rehber öğretmen girmeli	1
		Ders saati yok/az	9
		Kalabalık sınıflar için uygun değil	3
		Üst öğretim kurumları tanıtımı az	1
		Amacına uygun hedefler değil	8
		Sadece akademik odaklı	3
		Kişisel yaşam beceri etkinlikleri az	1
		Sınıf rehber öğretmenleri yetersiz	2
Toplam			52

8. sınıf rehberlik programının, kazanım ve etkinlikler doğrultusunda güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir. Yanlar teması altında güçlü yanlar ve zayıf yanlar olmak üzere 2 kategori oluşturulmuştur. Yanlar temasına ait 17 kod toplam 52 frekansa sahiptir. Güçlü yanlar kategorisindeki üst öğretim kurumlarının tanıtımı, sınav bilgisi kodları ve zayıf yanlar kategorisi ders saatinin olmaması ve amacına uygun olmaması kodları en yüksek frekansa sahip kodlardır. Programın, güçlü ve zayıf taraflarına ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden elde edilen kodlara yönelik görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir.

8. sınıf rehberlik programının, güçlü yanlarına ilişkin rehber öğretmen görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD2: “..program etkinlikler aslında çok güzel haftalık. Program etkinlikleri, güzel”

RPD3: “Güçlü yönü rehberlik saatinin olmuş olması. En azından uygulanabileceği bir alan var bir zamanı var 8. sınıflarda rehberlik saati var. Ona zaten sınıf rehber öğretmeni giriyor. Orada uygulayabiliyorlar etkinlikleri. Disref dediğimiz, yani etkinliklerin akıllı tahta da açılabilir olması güçlü yanları. Yani ben girdiğimde oradan yapıyorum etkinlikleri yani görsel açıdan etkinlikleri görmeleri iyi oluyor. Yani direkt kağıt çalışmaları yapmaktansa akıllı tahtada görmeleri iyi oluyor. Yani bu sınıf rehberlik planı etkinliklerinin oraya yansıtılmış bir şekilde, sunum şeklinde, yani o etkinliklerin uygulanabilmesi açısından hem o çocuklara daha iyi aktarılıyor hem de görsel açıdan da zenginleştirilmiş oluyor. Etkinlik uyguladıklarında orada en azından bize yönlendirilmesi gereken öğrencileri bize yönlendirmiş olabiliyorlar uyguladıklarında. O yönü iyi oluyor, onları keşfetmek açısından.”

RPD4: “Güçlü yönleri özellikle çocuğun ergenlik dönemini kolaylaştıran çalışmalar olması çocuğun beden algısını fark etmesi, çatışma sağlaması yaşamda karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebileceğini fark ediyor.”

RPD5: “....güçlü yanı ne olabilir mesleki değerlerin farkına vardırma olabilir.”

RPD6: “.....güçlü yanları güçlü yanı yok bana kalırsa.”

RPD7: “...birçok hedef güzel amacına da uygun çok böyle absürt hedefler yok.”

RPD8: “....Plan kağıt üzerinde çok güzel gerçekten güzel.”

RPD9: “....güçlü yanları programımızın güçlü yanlarını alıp üst öğrenim kurumlarından tutun stres kaygısıdır, meslek seçimidir işte bir kariyerle ilgili bölümler.”

RPD10: “Güçlü yanları 8. sınıf rehberlik planında en azından kariyer planlama adı altında rehberlik saatlerinin olması... Güçlü yanlarından biri rehber öğretmenleri öğrenci ile o saatler içerisinde sınıf rehber öğretmeni irtibatla bulunuyor. Bizleri gerektiğinde, gerek duyduklarında ve bizim planımız doğrultusunda giriyoruz o derslere. Daha etkili oluyor.....Güçlü yönleri elbette ki bu etkinliklerden farkına varmadığımız çocuklarımızın, bu etkinlikler sayesinde fark ediyoruz.”

RPD11: “Güçlü noktamız ise yine bu çocukların oto kontroldür. Ondan sonra teknoloji becerileridir. Yine sınavla alakalı olarak da çalışabilme, verimli çalışma noktasında plan içerisinde yürüttüğümüz planlarımız var.”

RPD12: “Güçlü yanı, yani çocukların kişisel özelliklerine ciddi anlamda yer veriyor.”

RPD13: “21. yüzyıl becerilerine genel anlamda baktığımızda kağıt üzerinde karşılar. Bazı şeyler yapılmaya da çalışılır baktığımızda işte sınıf öğretmenlerinin hani konuşuruz neler yapıldı ya da yılsonunda rapor alırsak işte hangi etkinlikler oldu.”

RPD14: “Ashına bakarsanız bizim okul olarak hazırladığımız plan da sene başından sene sonuna kadar bence benim fikrim öğrencilerin ihtiyaç duyabileceği her şey var. Yani sene başında sınav bilgilendirmesi ile sınavın teorik bilgilendirilmesi ile başlıyoruz.

Daha sonrasında işte bununla alakalı nasıl LGS ebeveyni nasıl olunur? Bununla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Dikkat eksikliği noktasında varsa çocuğumuzun herhangi bir problemi birkaç dikkat çalışmaları yapıyoruz. Yine velilerimize yönelik bu konulardan nasıl, nelerden ya da kimlerden yardım alabilir? Bunlara yönelik toplantılar yapıyoruz. Sıklıkla veli toplantılarımız, hatta sene başı toplantılarımız, daha genel sene ortasında olan dönem içerisinde olan işlerle ilgili

yaptığımız toplantılar, genellikle grup toplantıları oluyor bizim üçerli beşerli gruplar halinde velilerimizi çağırıyoruz ve öğrenciye göre bilgilendirmeler yapıyoruz. Bence uygulandığı zaman inşallah ki uygulayacağız geçen senede olduğu gibi güzel sonuçlar aldığımız güzel bir rehberlik planımız var.

Burada tabii ki olmazsa olmaz sorumluluk alma, sorumlu kararlar verme becerisini çok önemsiyoruz zaten. Bir sorumluluk alma becerisi olmadan bir sınav süreci yönetmek çok çok zor. Yine öz düzenleme ile alakalı ki otokontrol zaten hedeflerimizden bir tanesiydi, sınır koyma hedeflerimizden bir tanesiydi. Bunlara dikkat ederek bir planlama yaptık ve eğitimlerimizde yine buna yönelik olacak. Yine son yıllarda yaşadığımız durumları siz de biliyorsunuz işte deprem gibi çok büyük bir felaket yaşadık psikolojik sağlamlık dayanıklılık programımızda aldığımız çalışmalardan.”

RPD15: “.....programımızın en güçlü yanı çocuğun duygusal yönüne daha güçlü bir şekilde kontrol edebileceği beceriler kazandırılması sebebiyle aslında benim en güçlü yönlerinden bir tanesi o ikincisi akademik hazır bulunuşluklarını destekleyen özel çalışmalarında desteklenmiş olduğu bir programımız da var bizim.”

RPD16: “Güçlü yanları ne dediğim gibi 8. sınıfta kariyer üstüne düşüyoruz.”

RPD17: “Güçlü yanları dediğim gibi bu üst öğrenim kurumları ve mesleki bilgi konusunda çok yoğunluk var. Neredeyse yarısı bunlarla ilgili...”

RPD18: “8. sınıf rehberlik planlarının incelediğimiz zaman aslında çoğu yer veriyor faaliyete.”

RPD19: “...güçlü yanları akademik olarak yönlendiriyor. Öğrencilerimizi akademik olarak bu sınavlardan bahsediyoruz. Yazılılardan bahsediyoruz. Okuldaki derslerden bahsediyoruz.”

RPD20: “....güzel hedefler var birçok hedefimiz var işte sizin de saydığınız gibi sorumluluk gibi muhakeme okuryazarlık teknolojik okuryazarlığı gibi birçok hedefleri gerçekleştirmeye yönelik.”

Okul rehber öğretmenlerine göre, rehberlik programının güçlü olan yanları şu şekilde ifade edilmiştir:

Etkinliklerin, akıllı tahtada açılarak görselleştirilmesi, etkinlik sırasında karşılaşılan durum sonucunda öğretmenlerin öğrencileri rehberlik servisine yönlendirmeleri, rehberlik servisine gönüllü olarak gelmeleri önemlidir. Kazanımların öğrenci yaşamını kolaylaştıran farkındalıklarının artmasına yönelik kazanımlar olması, etkinliklerin mesleki değerlerin farkına vardırması, hedeflerin amacına uygun olması, kariyer danışmanlığı açısından fazla etkinliklere yer verilmesi, kariyer planlaması dersinin olması farkındalıklarını artırmaktadır. Etkinliklerle öğrencilerin yaşadığı sorunları, rehber öğretmenlerin fark edebiliyor olması, kişisel özelliklere yer verilmiş olması, 21. yüzyıl becerilerini kısmen karşılıyor olması, güçlü bir şekilde kontrol edebileceği beceriler, hazır bulunuşluklarını destekleyen özel çalışmalarla desteklenmiş program olması programı güçlü kılmaktadır. Üst öğrenim kurumları ile ilgili etkinliklerin yer alması, LGS’ye yönelik çalışmaların olması sonuçları doğrultusunda elde

edilen veriler, 8. sınıf rehberlik programının güçlü yanları okul rehber öğretmenlerinden görüşme sonucu elde edilen görüşler değerlendirilmiştir. Belirtilen, konulara yönelik kazanımların gerçekleşmesinde programın etkililiği ortaya konmuştur.

Sınıf rehberlik programlarının zayıf olduğu düşünülen yanlarına ilişkin, rehber öğretmen görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “Zayıf yanları, rehber öğretmenlerin kazanım boyutuna gidiyoruz ya biz rehber öğretmenim bir kazanımı var geri kalanında sınıf öğretmeni giriyor rehber öğretmenin kazanımının biraz daha artırılması lazım bu bir zayıf yanı (Rehber öğretmenin ders olarak girdiği kazanım sayısı az.)”

RPD2: “...bir saat zaman olsa ve uygulansa çok faydalı olacak eksik yanı ders saatinin olmamasından dolayı etkinlikler uygulanmıyor... Kalabalık okullarda birçok öğrenci bilgi alma sıkıntısı yaşıyor. Yani psikolojik danışmanlara başvuranların sayısı değişiyor.”

RPD3: “Zayıf yönü de uygulayamamaları. Yani mutlaka bir rehberlik saatinin gelmesi yönünde etkin olması lazım. 8. sınıf ve rehberlik olarak 12 sınıfta rehberlik saati var ve bu konuda her sınıf kademesinde en azından birer saat bir rehberlik saatinin oluyor olması etkinliklerin uygulanabilirliği açısından daha etkili olacaktır diye düşünüyorum.”

RPD4: “Zayıf yönlerine bakacak olursak çalışmaların hani kalabalık sınıflarda bu çalışmalar yapılıyor. Çalışmanın kalabalık bir ortamda yapılmasını çok etkili olamaması zayıf yönleri ya 45-46 kişilik. Bu çalışmaları sınıf ortamında yaparken her çocuğa ulaşamayabiliriz ya da her çocuk kendini açmayabilir ve çalışmaların aslında baktığımızda bir saati olmaması süresi olmaması hani bu da bu zayıf yönümüz diyebilirim. Çünkü gerçekten bu çalışmaları yaparken bizler okul rehber öğretmeni olarak ciddi anlamda zorlanıyoruz. Çünkü kendi müsait bir saatimiz yok. O saatlerde daha çok anket gibi çalışmalar uygulanabiliyor ama daha uygulanabilir, yapılabilir şekilde bir çalışma olsa ya da işte eski yıllarda olduğu gibi bir rehberlik saati verilse bu çalışmaların daha sağlıklı yürüyeceğini düşünüyorum... Her hafta içinde aslında düşündüğümüzde biraz daha belki daraltılırsa belli konular öğretilse daha etkili olacağını düşünüyorum.”

RPD5: “....bir üst öğrenim kurumuna geçiş sınavlarını hazırlamak konusunda gerçekten başarısız....zayıf yanları tamam sadece zaman yetmiyor bu çocuklar ekstra zaman daha fazla ayrılrsa rehberlik açısından biraz daha etkili olabilir gibi geliyor. Çünkü, bir ders saat içerisinde haftada bir ders saati bu ders saati içerisinde öğretmen anket mi yapacak değerlendirme mi yapacak geri dönme mi yapacak o çocuğun başarısı mı anlatılacak gelecekle ilgili kaygılarının üzerinde duracak hangisi kaygısını durduracak ve o çocuğun meslek edinmesi için de üniversite ile ilgili bilgi mi verecek yani şu andaki zaman, zamanla ilgili sıkıntımız var. Zaman yönünden eksikliğini hissettiğimiz var rehberlik saati olarak.”

RPD6: “Zayıf yanları dediğim gibi amacına uygun değil. Kesinlikle değildir. Rehberlik ders saatinin olması gerekiyor. Sınıf rehber öğretmenlerinin sınıf rehberlik verecek öğretmenlerin o sınıfları sahiplenmesi gerekiyor. Yapılmıyor. Sadece ders işleyip geçmek, akademik başarıya bakıyor.”

RPD7: “...yani zayıf yönleri yani bence diyorum ya hep sabahtan beri söylediğim plan üzerinde yapıyoruz.... Saatler 40 dakika değil de işte hani bir ders saati değil de iki atıyorum iki ders saati biri böyle ders saati ayrılrsa..... Bence en zayıf yönü

biz her şeyi kağıtta kalıyor dolayısıyla pratikte de bir şey yapılmıyor. Çünkü bunun için uygun bir ortam yok.”

RPD8: “...işlerliği yok yapılmıyor yapılırsa belki bir adım yol alabiliriz. Yapılmıyor.”

RPD9: “....hani duygularını ifade etmedir ya da akranla ilgili çalışmalar. Örneğin öğrenme ortamı, duygularını düzenler. Bunlar zaten ömür boyu hayat devam ettiğinin farkında olma gibi davranışlar.”

RPD10: “....ancak etkinlikler birazcık daha verimli ziyadesinde eğlenceli olmalı diye düşünüyorum.

Sadece biraz daha donanımlı olması zayıf yönleri burası bence. 8. sınıf geç bir sınıf yani daha küçük yaşlarda bence buna varılsa mesela 8. sınıfa kadar gelen bu etkinlikler yapıyor şey yapıyor.”

RPD11: “8. sınıf rehberlik planının zayıf yönleri yoğunluklu olarak öğrencilerin LGS'ye yönelik olması planın bu çerçevede üzerinde ilerlemesi.”

RPD12: “...zayıf yanı uygulanabilirlikte diye düşünüyorum. Az önce de bahsettiğim gibi zaman konusunda bir problem var. İkincisi veliler buna inanmıyor. Veliler inanmayınca da öğrenciler de bana şey geliyor öğrenci velilerden böyle bir beklenti yok öğrencilerden böyle bir beklenti yok öğretmenlerde de bence sonuç olarak artık bunları yaparken inanmışlık düzeyleri azalıyor gibi düşünüyorum ben. Çünkü gerçekten böyle istahla hevesle uygulayan öğretmen sayımız yok denecek kadar az. Yok demek istemiyorum ama yok denecek kadar daha az.”

RPD13: “8. sınıf rehberlik planının güçlü yönleri tamam 21. yüzyıl becerilerini genel anlamda baktığımızda kağıt üzerinde karşılar. Bazı şeyler yapılmaya da çalışılır baktığımızda. İşte sınıf öğretmenlerinin hani konuşuruz neler yapıldı ya da yılsonunda rapor alırız işte hangi etkinlikler oldu vesaire diye genel olarak etkinlikler yapılmıştır ama bazıları işte dediğim gibi havada kalmıştır.

Hani burada çocuklar sınavdır, sınav stresi de işte sınıf içi o ona bana bir şey dedi onunla çatışma yaşadık. İşte problem yaşadık. Sen şöyle yaptın ben böyle yapayım gibi hani bu tarz günlük dertlerden bazı üst düzey ihtiyaçlara ve kazanımlara geçemeyebiliyoruz. Yani burada eksiklik kalıyor. Yani burada belki diyorum işte başka rehberlik saati de gerekiyordur. Yetersiz geliyordur, ondan kaynaklanıyordur.”

RPD14: “Bence uygulandığı zaman inşallah ki uygulayacağız”

RPD15: “Zayıf yanları dersek bizim okulumuzdaki özellikle 8. sınıflarda kız erkek öğrenciler karma yapıda değiller. Yani ayrı sınıflarda oluyorlar ve bu sebepten dolayı çoğu zaman özellikle kişilerin cinsiyetine yönelik etkinliklerinde 8. sınıflarda özellikle rehber öğretmen arkadaşlarımıza özellikle sınıf rehber öğretmen arkadaşlarımıza zorlandığını gördükçe rehberlik programının o anlamdaki uygulanabilir yetersizliği yerine hissediyorum.”

RPD16: “...ama zayıf yönlerinin arasında da yine davranış değiştirme ya da bu artık basit kalıyor bazı şeyler demek istediğimi zayıf yönler basit kalıyor artık öğrenince farklı bir basamakta bunlar istemiyorum bunlarla uğraşmak istemiyorum algısı öğrenci de olabiliyor.”

RPD17: “....zayıf yanlarda da söyledim biraz önce söylediğim gibi bu duygu düzenleme iletişim ve artık teknoloji çağında olduğumuz için teknolojik konularda nasıl yaklaşmalıyız bunlara o konularda biraz yetersiz açıkçası.”

RPD18: “...bizim gördüğümüz temel problem aslında gündelik hayatta karşılaştığımız sorunlar. Yani bazen farkına varamadığımız ve 8. sınıfların birazcık daha ergenlik çağı dediğimiz sıkıntılara yer vermediğini görüyoruz. ... Mesela bizim bir etkinliklerde çok fazla göremediğimiz sosyal medya ile ilgili en az bir şey yok dedim ne diyeyim etkinlik yok sosyal medya kullanımı sanal medyanın ne olduğuna ilişkin en ufak bir etkinlik yok açıkçası özellikle 8. sınıflarda. Bir akım ve de hakikaten gelecekte bizim kültürümüzü yani bizim var olan ve milli eğitim müfredatının benimsediği kültürünün tam tersinde kişilik tarzlarının ortaya çıkabileceğini görüyoruz. Bununla ilgili kendi çalışmalarımızı yapıyoruz fakat rehberlik ve kariyer planlama dersi altında herhangi bir veya da etkinlikleri rehberlik etkinliklerinde buna ilişkin bir çalışma göremiyoruz maalesef ama bunun da rehberlik ve kariyer planlama ders seçeneği veya hatta rehberlik etkinlikleri için yer verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.”

RPD19: “....zayıf kaldığımız yönler kişisel yaşam becerileri açısından zayıf kaldığımızı düşünenlerdenim zayıf yönlerimiz öğretmenler açısından da zayıf kalabiliyoruz sınıf rehber öğretmenlerimiz alanında yetkili olmayan yani üniversite yıllarında eğitim bilimleri dersini almış gelmiş bireyler psikoloji alanında uzmanlık almış kişiler değiller herhangi bir eğitime de katılmış değiller o biz bu yüzden ne kadar bizim Müşavirlik edersek ne kadar anlatsak kazanımlarını nasıl vereceklerini anlatacak o şekilde veriyorlar orada da programımız yarım kalabiliyor yani öğretmenimiz biraz daha uzman ve Yetkin olsa öğrenciye ulaşmamız daha kolay olabilir.”

RPD20: “...sınıf rehberlik öğretmenleri açısından işte dediğim gibi kağıt kürek işleri uygulama bilince rehberlik saati olmuyor bazı sınıflarda işte idareci yardımcı olmuyor bazen işte renkli yazıcısını vermiyor renkli anlamda nasıl söyleyeyim çıktı anlamında mesela sıkıntı çıkartıyor her şeye ücret falan filan Bu anlamda eksik olduğunu düşünüyorum ya da ailenin eğitim verilmesi anlamında eksik olduğunu düşünüyorum ya da sınıf öğretmenin O mesela işte ciddi anlamda eksiklik sınıfı öğretmenin bunu nasıl yapılacağını bilmiyorum diyor ki çok haklı ben anlatıyorum tamam ben anlatıyorum ama onlara da bir eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum Bu da bir eksiklik Sınıf öğretmenlerinin de yetiştirmek gerektiğini düşünüyorum .”

Rehber öğretmenleri, görüşmelerden ulaşılan sonuçlar doğrultusunda, elde edilen verilerden yola çıkarak, okullarda rehberlik etkinlikleri için ders saatinin olmaması, programın en önemli zayıf olan yanı olduğunu ortaya konmuşlardır. Bunun yanı sıra öğrencilerde merak uyandıracak, onların ilgilerini çekecek nitelikte olmaması, sadece sınava yönelik olması konusu da zayıf yanlarından biri olarak ortaya konmuştur.

Okul rehber öğretmenlerinin girdiği etkinlik sayısının az olması, rehberlik ders saatinin az olması, okulların kalabalık olması, rehberlik servisine başvuruların az olması, ders saatlerinin farklı amaçlarla kullanılması (anket, quiz, ders anlatımı vb.) programı zayıflatmaktadır. Etkinliklerin yoğun olması, üst öğrenim kurumuna geçiş sınavlarına yeterince hazırlanmaması, etkinliklerin amacına uygun olmaması, öğretmenlerin sınıflarını sahiplenmemesi, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini uygulamaması, sınıf öğretmenlerinin, formasyonunun rehberlik etkinliğini yapmak için yeterli olmaması,

etkinliklerin plan üzerinde kalması etkinliklerin öğrencilere ulaşmasını engellemektedir. Etkinliklerin uygulanabileceği uygun bir ortamın olmaması, etkinlikler de duygu çalışmasına yer verilmemesi, günlük işe yarayacak etkinliklere yer verilmemesi, etkinliklerin öğrenci seviyelerine uygun olmaması, duygu düzenleme, iletişim, teknoloji konularında yetersiz olması, hayatta karşılaşılan sorunlara örneğin ergenlik çağı sıkıntılarına yer vermemesi, toplumsal olarak yaşanan güncel sorunlara yönelik etkinlikler olmaması öğrencilerin etkinlikler konusunda merak uyandırmamaktadır. Kişisel yaşam becerileri açısından etkinlik olmaması öğrencileri hayata hazırlama noktasında etkinlik verimliliğini düşürmesi, sınıf rehber öğretmenlerinin derse hazırlıksız gelmeleri sonucunda, etkinliğin uygulanması ve elde edilmesi planlanan becerinin oluşmasına engel teşkil etmesi, dersin haftada bir saat olması ve etkinliklerin devamlılığının olmaması olarak ortaya konmuştur.

Okul rehber öğretmenleri belirtilen konularda programın uygulanması için belirli bir ders saatinin olmaması, sınıf rehber öğretmenlerin etkinlikleri uygulama yetkinliğine sahip olmaması, etkinliklerin birbirini tamamlar nitelikte devamlılık sağlamaması, etkinliklerin çoğunlukla sınav odaklı olması ve duygu aktarımının yeterince sağlanamaması gibi durumlar ortaya konmuştur.

3.5. Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bulgular

Planlanan program doğrultusunda kazanım ve etkinliklerin gerçekleştirilmesi aşamasında yaşanan her türlü güçlük, programın hedefe ulaşmasını engeller. Bu süreçte gerek programın oluşturulması, gerek etkinliklerin uygulanma aşaması ve gerekse değerlendirme aşamasında öğretmenler, öğrenciler, idareciler ve sınıf rehber öğretmenlerince önemsenmeyen veya uygulama sırasında karşılaşılan güçlükler programı sekteye uğratar. Sekteye uğrayan program, amacı doğrultusunda işlerliğini kaybeder. Bu nedenle program dahilinde belirlenen hedeflere ulaşma konusunda en üst düzeyde verim elde edebilmek için programda planlanan etkinlikler büyük önem taşımaktadır. Uygulanabilirliği belirlenen etkinlikler, hedefi gerçekleştirmeyi kolaylaştıracak önemli bir husustur.

Bu araştırmada, programda yer verilen rehberlik etkinlikleri göz önünde bulundurularak, etkinliklerin uygulanması ve hedefine ulaşması noktasında okul rehber öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında yaşanan sorunlar ortaya konmuş ve bu sorunlara ilişkin bilgilere, Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. Ortaokul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sırasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Güçlükler	Sınıf Rehberlik Programı	Etkinliklerin eski olması	2
		Etkinliklerin öğrenci seviyelerinin altında olması	3
		Etkinlikleri rehber öğretmen uygulamaması	1
		Programın değerlendirme aşamasının zayıf olması	1
	Sınıf Rehber Öğretmenleri	Seminerler için dersini vermek istemeyen öğretmen	5
		Sınıf Rehberlik Programının Uygulanmaması	3
		Rehberlik dersine gereken önemin verilmemesi	4
		Sınıf rehber öğretmenliğinin cazip olmaması	2
		Rehberlik bilgi ve becerisinin az olması	1
	Zaman Problemi	Ders saatinin olmaması	10
		Sınıfların kalabalık olması	2
		Yetersiz fiziki imkanlar	3
	Donanım Eksikliği	Toplantı/seminer salonu olmaması	1
		Etkinlik materyalinin fazla olması	1
		İdare iş birliği olmaması	1
	Etkinliklere katılım	Veli katılımının az olması	6
		Öğrencilerin ilgi ve merakının az olması	3
Toplam			49

Programın uygulanması sırasında karşılaşılan güçlükler temasına ait sınıf rehberlik programı, sınıf rehber öğretmenleri, zaman problemi, donanım eksikliği, etkinliklere katılım olarak 5 kategori oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kategorilere ait 17 kod toplam 49 frekansa sahiptir. Tablo 9 incelendiğinde, ders saatinin olmaması kodunun en yüksek frekansa sahip kod olduğu görülmektedir. Rehberlik ders saatinin olmaması, okul psikolojik

danışmanlarının çoğu tarafından farklı soruların altında da ifade edilmiştir. Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin, okul psikolojik danışmanlarının görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

Okul rehberlik programlarının uygulanması sırasında ders saatinin olmaması nedeniyle karşılaşılan güçlüklerle ilişkin, okul rehber öğretmenlerinin görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “Zaten birincisi direkt sınıf rehberlik derslerinin olmaması... Bu tamamen öğretmenlerle, ben de rehber öğretmen olarak, biz öğretmen kovalıyoruz. Yani hocam şu dersinizi alabilir miyiz, şu dersinize girebilir miyiz diye. Mesela sosyal bilgiler öğretmeni benim üç saat dersim var. Konuyu kesinlikle yetiştiremiyorum der ve alamazsınız öyle birkaç öğretmenle karşılaşınca senin yapacağın şey ileriye atılmış oluyor. Çocuğun o anki ihtiyacına müdahale edemiyorsun. Bence derslerin geri gelmesi lazım ve kazanımların güncellenmesi lazım. Bazı kazanımlar eskide kalmış durumda. Çünkü artık bilgilere çok rahat erişiyorlar mesela.”

RPD2: “Karşılaştığımız güçlükler bir okulun fiziki imkanlarının eksik olması. Çünkü pek çok okulda toplantı salonu, seminer salonu yok. Bizim okulumuzda da yok. Sınıflarımızın kalabalık olması ders süresinin yetmemesi, burada ve öğrencilerin bazı etkinliklere açıkçası ‘Hocam bunu mu bize anlatıyorsunuz. Biz bunları zaten biliyoruz.’ diyerekten önemsememesi.”

RPD3: “Yani rehber öğretmen olarak sınıflarda uygulayabileceğimiz rehberlik etkinlikleri bizim açımızdan az...”

RPD4: “Karşılaştığımız güçlükler özellikle öğretmenlerden yana güçlükler ile karşılaşıyoruz. Hem bu çalışmaların önemini, etkililiğini vurguluyoruz ama karşılaştığımız sıkıntılı bir şey oluyor. Saat yok. Ben konumu yetiştiremem ama bu çalışmayı yapamam. Çalışmanın önemini özellikle vurguluyoruz ama hep şu durum yapamayacaklarını öğretmenlerden yana bir gönülsüzlük bir isteksizlik oluyor. Mesela normalde de planları biz hazırlayıp veriyoruz öğretmenlere. Çünkü plan hazırlayamayacaklarını, bir çalışma yapamayacaklarını belirtiyorlar. Anketler aynı şekilde bizi sıkıntıya sokuyor da hani daha çok dediğim gibi bu çalışmaları yapıyoruz. Biz bunu yapacağımız da boş dersleri değerlendirip gelmeyen öğretmenlerin yerine sınıfa girip, öğretmen yerine bu etkinlikleri biz yapıyoruz.”

RPD5: “Mesela ders saatleri içerisinde rehberlik saatleri uygulamaya çalışıyoruz. Mesela anketler. Anketlerimiz var. Öğretmenlerimize rica ediyoruz arkadaştan. Hani anket uygulanması gerekiyor ya da risk haritası gibi uygulanması gerekiyor. Risk haritası bildiğiniz gibi özel olduğu için bunu uygulaması çok zaman alıyor.”

RPD6: “Veli yani hani tamam program hazırlıyoruz ve vs. ama sonuçta okulda da çalışma yapıyorsun. Velilere duyuru yapılıyor. Hani 250 öğrenci velisinden 30 tane geliyorsa bu seni üziyor. Emek harcıyorsun, zaman sarf

ediyorsun, kırılıyorsun ya yapmak bile istemiyorsun havanda su dövüyorsun.”

RPD7: *“Ortamın olmaması ve sıra hızlı...”*

RPD8: *“Yeni evet dönüp dolaşıp aynı yere geliyoruz. Süre... Yani rehberlik servisi olmazsa çocukların rehberlikten haberi olmayacak bence. Yani okulda rehberlik adına toplayan, görüşen, sadece rehberlik servisi. Sınıf rehber öğretmenlerimiz bir süresi olmalı ve bu özendirilmeli. Sınıf rehberlik öğretmenliği özendirilmeli öğretmenlere.”*

RPD9: *“Yani buradaki en büyük şeylerden bir tanesi sınav hazırlığı ile birlikte çocuklar bu dersten çok sınava yönelik çalışmaların yapılmış olması. Yani dersin içerisinde bir saatlik çok az bir süre ders süresi yetersiz ama konularda çok uzun böyle bir sıkıntı olduğunu düşünüyorum.”*

RPD10: *“...rehberlik anlamında çok yoğun geçiyor. Her türlü şeyle uğraşıyorsunuz. kısıtlayarak ya da işte yasaklayarak çok da mümkün olmuyor. Çocuğun dilini işte duygusuna inerek çocuğun sınırlarını en başta evlenmeden önce belki de anne babaya eğitim şart diye oradan başlayarak...”*

RPD11: *“...velilerle olan iletişimde, velilerin bu çocuklardan beklenti düzeylerini, çocukların seviyelerine indirebilmek. Bizim burada karşılaştığımız güçlükler arasında onun haricinde bir de sınava hiç girmeyecek ya da sınavla hiç alakası olmayan öğrencilerimiz var. Bunların entegrasyonu yani sınıf içerisindeki uyumunu güçlendirmede karşılaştığımız güçlükler arasında...”*

RPD12: *“...birincisi öğrenciler rehberlik derslerine muhabbet gibi bakabiliyorlar. Yani işte şöyle yapalım böyle yapalım bir defa bunun bir disiplin olduğunu öğretmemiz gerekiyor çocuklara. Ciddiye almamız lazım...”*

...Mesela değerlerle ilgili öğrencilerden çalışma beklememiz lazım. Somut şeyler görmemiz lazım. Diyelim ki yetiştirme yurdunu ziyaret edip, çocukları orada gözlemleyip, onlarla iletişim kurdurmak, yaşlılarla ilgili bir yere gitti işte yaşlı bakım evlerine gitti orada yaşlı teyzelerle amcalarla iletişim kurdu ya da hastanede örnek veriyorum onkoloji bölümünde yatan arkadaşlarına, akranlarını ziyaret edip onlara moral motivasyon çalışması yaptı gibi, somut bir şekilde somut şeyler yapmamız lazım olduğunu düşünüyorum.

....ders saati yetersiz bir defa bunu çözmek lazım.

....programın disiplinli bir şekilde uygulanması için takip mekanizmasının da çok güzel bir şekilde kurulmasının gerektiğine inanıyorum.”

RPD13: *“Ortaokul rehberlik programının, sınıf rehberlik programı, okul rehberlik planı olarak sınav stresinden ve sınıf içi problemlerden yani, bazı üst düzey ihtiyaçlara isteklere vakit kalmıyor. Ondan dolayı bir sıkıntılar oluyor bazen. İşte yani rehberlik saatinde ne olabiliyor dediğimiz, işte genel olarak bu yani bakınca uygulaması sıkıntı var mı? Ha şu an olabilir. Materyal eksikliği gibi durumlar olabilir bazı etkinliklerde. Çünkü fazla materyal istiyor. Fazla çetrefilli oluyor.*

...etkinliğin sınıf mevcuduna ya da sınıf ortamına uygun olmayışı olabiliyor ya bazı etkinlikler geniş alan istiyor ya bir halka oluşturmak isteniyor sınıfta sıralar var nerede halka oluşturan çocuklar yani ya da sınıfta dizilin diyor. Bunu yapma şansları olmuyor. Bazı kişiler işte mevcut ile alakalı bütün sınıflara yapılırsa vakit yetmeyecek. Yani öyle bir şansı yok. Öğretmen de o yüzden başlayamayabiliyor. Etkinliğe bakıyor ki işte bu 10 kişiyle yapılırsa, tamam bu etkinlik.”

RPD14: “....yani ayrı bir rehberlik saatleriniz olsaydı rehberlik öğretmenleri olarak çok çok daha iyi olabilirdi, çocuğun okul içinde, sınıf içerisinde ne yapıyor ne ediyor gözlemlene açısından da. Çünkü sadece biz burada ailenin ve sınıf rehber öğretmenlerinin verdiği bilgilerle müdahalede bulunuyoruz.

Dolayısıyla bizim bu çocuklarla işimiz, iç içe olmamızı sağlayacak bir ders saatinin olmasına, belki bazen çok fazla ihtiyacımız var.

Derslerine de kendi derslerimiz, kendi dersim olarak girmek isterdim. Çünkü istediğiniz zaman öğretmenlerin hepsi vermek istemeyebiliyorlar. Kimisi hocam bütün sınıf senin olsun diyebiliyor ama diğerleri de bazen dersimde quiz yapacağım diyor, sınav yapacağım diye vermek istemiyor ...müstakil bir rehberlik saatinin olması lazım rehber öğretmenin girdiği. Bence çok işimizi kolaylaştıracak bu. Bunu bütün samimiyetimle söylüyorum.

....bu çocuklar 8.sınıf hocam bu çocukların sürekli soru çözmesi lazım. Şunları bir kenara koyalım. Bir kere yine aynı şekilde öğretmenlerden de sürekli matematik çözmesi gerektiğini, çocuğun sürekli fen bilgisi çözmesi gerektiğini hani temel dersler onlar olduğu için katsayısı yüksek olduğu için özellikle o derslerin daha çok önemli olduğu düşünülüyor. Yani çocuk bırakın sürekli soru çözsün, etkinlik falan bir kenara bırakın hocam, bazı öğretmenlerin, velilerimizin bakış açısı bu olabiliyor. Bunu istemeyebiliyorlar. Çünkü onların da rahatlamaya ihtiyaçları var. Çocuklar açısından çok sıkıntı olmuyor uygulama açısından ama öğretmen ve veli açısından problem olabiliyor.”

RPD15: “....birincisi rehberlik saati olmadığı için bu rehberlik programının birçoğu uygulanamıyor. Yani hiçbir rehber öğretmen uygulamıyor, uygulayamıyor. Çünkü öyle bir saatin yok.

....8. sınıfta kariyer planlama dersi var. Yani direkt olarak rehberlik etkinlikleri uygulayamıyor. Neden uygulayamıyor? Çünkü 8. sınıf öğrencileri sınavı öğrencisi...”

RPD16: “Matematik dersini anlatmamazlık yapıyor muyum, yapıyor muyuz? Hayır yapmıyoruz. Gene anlatıyoruz aaa anlamadınız çocuklar deyip tekrar ediyoruz ama sınıf risk haritasında her öğretmenden, her öğretmen demeyeyim tabii ama öğretmenlerin yarısından fazlası ‘ya geçen yıl da vermiştik ya yine mi vereceğiz!’ Ben bu lafı duyuyorum ve ondan sonra meslekte işte derler ya kendi kendime yorulma, sıkılma, tükenmişlik yaşıyorum.

...idarenin bakış açısı çok önemli açıkçası. Burada çok güzel destek alıyoruz gerçekten burada çok güzel destek alıyorum ama ‘önemli değil ya

yeni kurallar mı getirecek yeni kurallar mı getireceksin? Yeni icatlar mı çıkaracaksın?’ diyen müdür diyen müdürüm de oldu.”

RPD17: “.....En büyük güçlüğümüz aslında dersimiz yok. Yani rehberlik saatimiz yok. Bu bizim en büyük güçlüğümüz... Yani en büyük sıkıntımız bizim dersimizin olmaması. Rehberlik saatinin geri gelmesini istiyoruz açıkçası.”

RPD18: “...Şöyle söyleyelim, zaten en başta söylemiştik yani rehberlik etkinliklerinin özellikle havada kalması. Yani bir saatin olmaması en büyük problemlerinden bir tanesi. 2. olarak da sınıf rehber öğretmenlerinin hakikaten rehberlik anlamında çok daha donanımlı olması gerekiyor.

....okul saatleri içerisinde veliye ulaşmak bazen çok zor olabiliyor açıkçası. Çünkü kendi okulum için söylüyorum. Ben velilerin çoğu çalışan veliler ya da bundan dolayı okul saatleri içerisinde buraya gelebilmeleri çok hakikaten çok zor olabiliyor ve eğitim düzenlediğimiz zaman bazen işte atıyorum 280 tane 8. sınıf öğrencim var. Eğitim katılan 3-5 kişiyi geçmiyor maalesef.”

RPD19: “....okul idaresi açısından sıkıntı yaşıyor. Yani hocam bu çocuk niye argo kullanıyor, niye arkadaşıyla zorbalık uyguluyor? Yani bunu deyince de sınıfa inemiyorsun. Birebir rehber öğretmen de dönemde bir seminer verirse yetişemiyor bütün problemlere. Bu sefer de okul içerisinde disiplinsizlik ortaya çıkıyor.

....velilerimizi okula çağırıyoruz ama maalesef veliler ilgili veliler değil. Okula gelip de durumunu sorayım veya kişisel olarak ne problemi var onunla ilgileneyim şeklinde değiller.”

RPD20: “.....veliden yana sıkıntılarımız var yani yardımcı olmak istemiyorlar.

....çok yapılabilir bir program böyle doldurulmuş bir program değil de yavaş yavaş sindire sindire işte daha çok sosyal etkinlikler olabilir.”

Okul rehber öğretmenleri, okul bünyesinde rehberlik etkinliklerini uygularken karşılaştıkları güçlükleri şöyle belirtmişlerdir.

- Rehberlik dersinin olmaması, haftada bir saat olarak belirlenen kariyer dersinin etkinliklerin uygulanması ve davranış oluşturma noktasında yetersiz kalması,
- Okul rehber öğretmenlerinin etkinlik, seminer vb. çalışmalar uygulamak için sınıf öğretmenlerinden ders alırken zorluk yaşamaları,
- Okul rehber öğretmenlerin rehberlik dersine girmedikleri için, öğrencilerin problemlerine anında müdahale edememesi,
- Programda yer alan etkinliklerin güncel olmaması,
- Okulun fiziki imkanlarının etkinlikleri uygulama noktasında yetersiz olması, toplantı salonları vb. olmaması,

- Etkinliklerin, öğrenci seviyelerine uygun olmaması.
- Okul rehber öğretmenleri için derse girebilecekleri rehberlik etkinliklerinin az olması.
- Sınıf rehber öğretmenlerin, rehberlik çalışmalarına önem vermemesi,
- Sınıf öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygulama konusunda, isteksiz olmaları.
- Kariyer danışmanlığı dersinde, öğretmenlerin kendi derslerini yetiştirmeye çalışmaları için rehberlik etkinliklerini uygulamamaları,
- Okul bünyesinde yapılan çalışmalara, veli katılımının çok az olması,
- Etkinliklerin problem alanlarının çok yoğun, değişik konularda ve kazanımlarda olması, her hafta yeni ve farklı farklı etkinliğin yer alması ve sürekliliğinin olmaması,
- Velilerin, öğrencilerden akademik beklentisinin çok yüksek olması nedeniyle, rehberlik etkinliklerine katılmalarını istememeleri,
- Sınavla ilgisi olmayan öğrencilerin, sınıf uyumu noktasında problem yaşamaları,
- Öğrencilerin, rehberlik dersine gereken önemi vermemeleri,
- Programın, disiplinli bir şekilde uygulanması için takip mekanizmasının olmaması,
- Rehberlik saatinde, üst düzey ihtiyaçlar için etkinlik çalışmalarına zaman kalmaması,
- Etkinliklerin, fazla materyal içermesi nedeniyle, maddi açıdan sınıf öğretmenlerinin fazla materyal gerektiren etkinlikleri, uygulamak istememesi,
- Sınıf mevcudunun, rehberlik etkinliklerini uygulayacak yeterli durumda ve uygun olmaması,
- Etkinliklerin, uygulanabilmesi için ortamın uygun olmaması,
- Öğretmenlerin, 8.sınıfların, LGS süreci olduğu için etkinlik uygulamak yerine, test çözmek istemeleri,
- Okul idaresinin, rehberliğe gereken önemi vermemesi,
- Sınıf rehber öğretmenlerinin, rehberlik etkinliklerini yapma konusunda, gerekli donanıma sahip olmamaları,
- Okul rehber öğretmenlerinin, etkinlikleri uygulayabileceği bir ders saati olmaması,
- Okul rehber öğretmenlerinin, tükenmişlik yaşamaları.

- Velilerin, eğitim ve öğrenci kazanımlarına destek verecek şekilde okul etkinliklerine katılım sağlamamaları,
- Okul yöneticileri, tüm öğretmenler, ebeveynler ve öğrencilerin rehberlik çalışmalarına gerekli önemi vermemeleri,
- Velilerin 8. sınıf öğrencilerinin LGS sınavı hazırlık süreci olduğu için sınav dışında bir etkinlikle uğraşmalarını istememeleri.

Hazırlanan programın, kazanım ve etkinlikler doğrultusunda amacına ulaşması için uygun ortam, ilgili bireylerin katılımı ve çalışmaların desteklenmesi ile mümkün olacaktır. Bu süreçte karşılaşılan güçlükler kazanımların yapılmamasına neden olacağı için amacına ulaşmasına engel teşkil etmektedir. Verilen emeğin, beklenenin çok altında bir sayıya ulaşması rehber öğretmenlerin meslek doyumu noktasında bazı sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir.

Rehberlik programın ve etkinliklerinin uygulanması konusunda sınıf rehber öğretmenlerinin bilgilerinin ve isteklerinin yetersiz olması, tüm etkinliklerin öğrencilerin gelişim düzeyleri ve ilgilerini çekecek düzeyde olmaması, veli katılımlarının çok az olması ve idarecilerin rehberlik servislerine olumsuz bakış açıları gibi durumları karşılaştıkları güçlükler olarak ifade etmişlerdir.

Rehber öğretmenler, etkinliklerin gerçekleştirilmesinde önemli ve öncelikli konulardan birinin sınıf rehber öğretmenlerinin, rehberlik etkinliklerini uygulamada, bilgi ve beceri noktasında eksikliklerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca öğrencilerin, rehberlik etkinliklerini uygulamaları sırasında, katılımlarının düşük olduğunu, sınav hazırlıklarını yapmaya daha çok ağırlık vererek, etkinliklere katılmak istemediklerini, etkinliklerin öğrencilerin ilgilerini çekmediğini ifade etmişlerdir.

3.6. Rehberlik programının etkin kullanılması için okul rehber öğretmenlerin önerilerine yönelik bulgular

Okul rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlarını, okul rehberlik programlarını uygularken karşılaştıkları güçlükler doğrultusunda, yaşadığı olumsuzlukları en aza indirmek ve programın amacına ulaşması için en üst düzeyde uygulanabilir olması hedeflenir.

Tablo 10. Rehberlik Programının Etkin Kullanılması İçin Okul Rehber Öğretmenlerin Önerilerine İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Programın Etkin Kullanımı İçin Rehber Öğretmen Önerileri	Program	Etkinlikler birbirini tamamlar nitelikte olmalı	1
		Ders saati olmalı	12
		Uygulanabilir olmalı	4
		Akademik (LGS) etkinlikleri geliştirilmeli	1
		Ergenlik dönemi etkinlikleri arttırılmalı	1
		Program yoğunlaştırılmalı	1
	Öğrenci	Denetim arttırılmalı	2
		Öğrenci gelişim seviyelerine uygun olmalı	3
		Öğrenci merkezli olmalı	1
	Sınıf Rehber Öğretmeni	Hizmet içi eğitimler yetkinliği arttırılmalı	6
		Görev, sorumluluk ve sınırları net olmalı	1
		Öğrenci/aileyi tanımalı	4
		İşbirliği yapmalı	1
	Donanım	Etkinlik uygulama alanı olmalı	2
		Okul rehber öğretmen sayısı arttırılmalı	1
Toplam			41

Araştırmaya katılım sağlayan, rehber öğretmenlerin, rehberlik programının etkin kullanımına ilişkin önerilerinin alındığı soruya verdikleri cevaplara yönelik bulgular Tablo 10’da gösterilmiştir. Programın etkin kullanımı için rehber öğretmen önerileri temasına ait program, öğrenci, sınıf rehber öğretmeni ve donanım olarak 4 kategori oluşturulmuştur. Bu 4 kategoriye ait 15 kod toplam 41 frekansa sahiptir. Program kategorisindeki ders saati olmalı kodu ve sınıf rehber öğretmeni kategorisindeki hizmet içi eğitimlerle yetkinliği artırılmalı kodu en yüksek frekansa sahiptir.

Okul psikolojik danışmanlarının programın etkin uygulanması için önerilerine ilişkin görüşme alıntıları şu şekildedir:

RPD1: “Rehberlik servisine bakış açısını değiştirmek isterdim. Öğretmenlerin ve idarecilerin bakış açılarının değiştirmek isterdim.”

RPD2: “Önerilerimiz bu planın yapılırken planların her hafta değil de her hafta bir kazanım olarak değil iki haftaya üç haftaya bir kazanım olması,

haftalık ders programının bir saat rehberlik dersinin geri dönmesi ve bu konuda sınıf rehber öğretmenlerinin de eğitimi alması.”

RPD3: “....bir rehberlik dersinin olması disreği biraz daha öğretmenlerin bilmesi. Şu an bilmiyorlar. Çünkü onu hem kağıt israfının önüne geçilmiş olması için önemli. Çünkü çok kağıt çıkarmış olmuyorsun öğrenciye. Yani başka bir şeye gerek yok yani bir saatte olsa aslında uygulanabilir.”

RPD4: “İlk etapta bence sınıf öğretmenleri detaylı bir şekilde bilgilendirilirse 8'lerin özellikle dersine girecek sınıf rehber öğretmenlerinin diğer yıllardan daha farklı bir rehberlik çalışması yapılacak ilk etapta onlar bilgilendirilirse bütün bir yıl boyunca nasıl bir yol izleyecekler, bunu bilip buna göre hareket ederler.

...belki bir sınırlama getirilebilir. Hani kariyer planlamada sadece bu işlenebilir, işlenmeli bu anlamda da öğretmenlere net bilgi verilirse.

...Hani o saatte boş saat olarak algılamalarının önüne geçmiş oluruz. Çünkü öğretmenler ne yazık ki şunu düşünüyor, ‘Hani 8. sınıfların yapacağı çalışmalar okul rehber öğretmenine ait. Hani biz bunları anlatamayız, biz bunu yapamayız. Bu tamamen sizin göreviniz.’ şeklinde algılıyorlar. Belki öğretmenler bir hizmet içine alınabilir ya da bir seminerlerde buna yönelik bir çalışma bir konu oluşturulabilir belki uzaktan bir eğitimle bile

...ne yazık ki çalışmalarımız hani plan boyutunda ve kağıt üzerinde kalıyor uygulama kısmına çok götüremiyoruz bunlara dikkat edilirse. Bence bu çalışmalar daha sağlıklı yürür.”

RPD5: “....rehberlik saati bir sorun oluşturuyor. Onun dışında öğrencilerin kalabalık olması..

...bana ulaşamıyor. O yüzden okuldaki rehber öğretmen sayısının artırılması gerekiyor. Rehberlik saatinin getirilmesi gerekiyor. Ekstra, öğrenci nasıl diyeyim programın biraz daha öğrencinin kişisel özelliğine uygun olması gerekiyor.

....bu tekniklerinin daha çok geliştirilmesi gerekiyor öğrenciye yönelik. Onunla ilgili soruların müfredatın veya işte anketlerin daha çok kişiye odaklı, öğrenci odaklı anketlerin daha çok oluşturulması gerekiyor.”

RPD6: “Rehberlik saatinin olması birinci öncelik dediğim gibi hani öğretmenlere sınıf rehber öğretmenliği angarya iş geliyor. Hani nöbetçi öğretmenlere saat ücreti veriliyorsa, hani devlet bunu karşılayıp bir gün cezbedici bir şeyin olması gerekiyor.”

RPD7: “Mutlaka drama sınıfı açılсын. Süreler uzatılсын. Etkinlikler daha canlı ve hareketli olsun.”

RPD8: “...çocuk yaşayarak öğrenmeli birtakım etkinlikleri yapmalı bunun için imkanları olmalı okulun. Yer olabilir bir drama sınıfı oluşturulabilir.”

RPD9: “Bence her sınıf düzeyinde en az bir saat rehberlik, bir rehberlik dersinin olması ve bu işlenebilir, davranış geliştirilebilir her sınıf düzeyinde bir rehberlik programının olması ve bunun ilkokullarda sınıf öğretmenliği eşliğinde olabilir. Ortaokullarda rehber öğretmenleri olan

kişiler bu kazanımları vermesi ve yine sınıf öğretmeni öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerinin rehberlik programına dahil edilmesi. İhtiyaç hissettiğinde okul rehber öğretmeninden yardım alarak bu konuların işlenmesinde fayda vardır.

....bunları programın eğitim müfredatının da güncellenerek bunlara ayak uydurularak takip edilmesi gerekir ve çocuk bu kazanımları eğitim ortamında öğrenilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

RPD10: *“....bence bir şey gerçekten iyi yapabilmek için özellikle o işi yerinde görmek lazım. Ailesinden başlamak lazım. Bu şekilde aile ziyaretleri önemli.*

...saatler olarak biraz sıkıntı yaşıyoruz.

...ilk başta öğretmen öğrencilerin tanınmalı. Velilerini tanınmalı. İhtiyaçlarını bilmeli. Bir ön değerlendirme, gözlem. İyi bir gözlemci olmalı rehberlik servisi ile irtibat halinde olmalı. Birlikte veri paylaşımı yapmalı.”

RPD11: *“....8. sınıf öğrencilerimiz için temel nokta etkin kullanabilmek adına planımızı veli ile iletişimini güçlendirmemiz gerekiyor. Yani velilerle olan iletişimlerinin güçlendirilmesi gerekiyor.*

....Hangi mesleğin kendilerine daha uygun olacağı noktasında kafaları karışık bununla alakalı çalışmalar yürütülmesi, yine planın etkili bir şekilde kullanılmasını sağlıklı bir şekilde çalışma olacaktır diye düşünüyorum.

...8.sınıf öğrencilerimiz LGS'de kaygı düzeyleri çok yüksek. Bununla alakalı çalışmalarımızı güçlendirmek sağlıklı olacaktır. Meslek tanıtımı ile alakalı çalışmaları güçlendirmek sağlıklı olacaktır. Çocukların kendilerini tanıyabilmeleri, ergenlik dönemindeki bu çalkantılı ve gel-git dönemlerinde neler olduğunu, ergenlik döneminin nasıl olduğuyla ilgili bilgilendirme yapılması çok kıymetli, çok önemli. Bununla alakalı çalışmaların güçlendirilmesinin sağlıklı olacağını düşünüyorum.”

RPD12: *“... ‘Siz benim çocuğuma sosyal anlamda, sportif anlamda neler, ne destekler vereceksiniz.’ diye soruyorlar. Böyle velilerin sayısını artırmamız lazım.*

..Rehber öğretmenlerin bu işte tıkanmaması için çalışmalar yapmak lazım. Onların arada motivasyonlarını yükseltici imkan vermek lazım. Farkındalıklarını artırmak lazım.”

RPD13: *“...rehberlik saati artırılabilir.*

....ikincisi işte bazı çok materyallerin, çokça çetrefilli etkinlikler sadeleştirilebilir ya da sınıf içi, sınıf düzeni düzenlenebilir. Sıra düzeni gibi konular göz önüne alınarak etkinlikler revize edilebilir.

...sınıfı yetersizliğinden dolayı onlar nasıl yapacak ama özele göre de yapılmaz ama hani biraz daha böyle genel sade biraz daha uygulanabilirliği olan o uygulanabilir olursa en azından öğretmenler de uygulanmaya en azından daha istekli ve motive olabilirler.”

RPD14: “....hiç rehber öğretmenini tanımayan çocuklar olduğunu duyuyorum. Bence böyle olmamalı. O yüzden daha fazla denetim olmalı... Bence denetim fazlalaşmalı, kontrol fazla olmalı...

...biraz daha belki yoğun olabilir programlarımız.”

RPD15: “Birincisi rehberlik saatinin tekrar diğer sınıflarda da gündeme getirilmesi ve verilmesi. İkincisi sınıf rehber öğretmenleri olacak bütün branşlarla ilgili yeniden bir eğitsel tazelemenin yapılması gerekiyor. Belki hizmet içi eğitim alırlar ya da bireysel düzeyde odak çalışmalarla grup çalışmaları ile bu durum desteklenir ama bence bütün öğretmenlerin yeniden revize edilmesi gerekiyor rehberlik anlayışı içerisinde...Bence bir takım küçük dokunuşlarla rehberlikle ilgili içeriği değiştirilebilir.”

RPD16: “Rehberlik ders saatinin yapılması gerçekten her sınıf bazında rehberlik ders saatinin beni ‘Lütfen bir dersini alabilir miyim?’ diye öğretmenlere gitmeyeyim.”

RPD17: “Etkinliklerinin tekrar bir gözden geçirilmesi gerekiyor. Rehberlik saatimizin geri gelmesi gerekiyor mutlaka...

....bizim sınıfa girip gözlem yapmamız gerekiyor. Bana kalırsa bizim işimizin en temel iki noktası var. Bir bireysel görüşme iki gözlem. Bireysel görüşmeleri hakkıyla yaptığımı düşünüyorum ama gözlemi sınıflara girme konusunda derse girme konusunda daha ikinci plana atmak zorunda kalıyorum. Çünkü saatimiz yok.”

RPD18: “Rehberlik programının etkin kullanılabilmesi için iki defa vurguladım ama tekrar vurgulayacağım kesinlikle bir ders saatinin olması gerekiyor ve bu konuda rehber öğretmenlerinin yanı sıra sınıf rehber öğretmenlerinde belli dönemlerde bu eğitimlerden geçmesi gerekiyor.

...o yüzden hem dijital ortama ilişkin, hem var olan rehberlik faaliyetlerine ilişkin, hem kendi kültürlerine ilişkin öğretmenden başlamak üzere hatta idareden başlamak üzere rehber öğretmene, sınıf rehber öğretmeni, okul personeli şeklinde eğitim alıp veli ve öğrenciyi de bu şekilde yetiştirmekte fayda var.”

RPD19: “Yani etkin kullanımı için sınıf rehber öğretmenlerinin böyle tesadüfen seçilen sınıf rehber öğretmeni değil de alanında uzman, hizmet içi eğitimler verilmiş, gerekli eğitimleri almış kişilerden seçilmesi daha faydalı olacaktır.”

RPD20: “Rehberlik saati olmayan sınıflara rehberlik saatini verilmesi gerektiğini düşünüyorum belki bir saat yeterli olmayabilir belki 2 saat olabilir diye düşünüyorum.

.....bazı öğretmenler derslerini işlemek zorunda kalıyorlar yani o ona bir şey getirilmeli diye düşünüyorum En azından bir sohbet edilmeli diye düşünüyorum ya da işte deneme yapılmasın.”

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerinin, 8.sınıf rehberlik programının etkin kullanımı doğrultusundaki önerilerinin bir kısmı şu şekilde ele alınmıştır:

- Öğretmenlerin, idarecilerin ve öğrencilerin rehberlik servisine bakış açıları değiştirilerek, rehberlik bilinci kazandırılmalıdır.
- Rehberlik etkinlikleri sınıf rehber öğretmenlerinin bilgi, beceri ve deneyimleri göz önüne alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- Rehberlik planı kazanımları haftalık değil iki üç haftada devamının yapılması şeklinde olmalıdır.
- Etkinlikler, öğrenci gelişim düzeyleri doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.
- Rehberlik dersi geri gelmelidir.

Rehber öğretmenlerin görüşlerinden, elde edilen sonuçlara bakıldığında, okul rehberlik programının etkililiğinin artırılması ve hedeflenen amaca ulaşılması noktasında yapılabilecek öneriler listelenmiştir. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin, idarecilerin ve rehber öğretmenlerin donanımının artırılması için hizmet içi eğitim vb. şeklinde eğitim almaları ve etkinliklerin öğrencilerin seviyelerine ve ihtiyaçlarına göre revize edilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu bölümde; 8. sınıflar için, sınıf rehberlik programının, 21. yüzyıl becerilerini kazandırma düzeyleri, rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ile benzer araştırma sonuçları değerlendirilmiş, elde edilen veriler ışığında oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

4.1. Okul rehber öğretmenlerine göre 8.sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar

Okul rehber öğretmenlerine göre, 8.sınıf rehberlik programının 21. yüzyıl becerilerini, özellikle sorumluluk bilinci, sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi ve etkin medya okuryazarlığı konusunda, 4 okul rehber öğretmeni kazandırıldığını ifade ederken, 12 okul rehber öğretmeni kısmen kazandırıldığını, bu becerilerin kazandırılmasında çok sınırlı kaldığını ve 4 okul rehber öğretmeni de hiç kazandırmadığını ifade etmiştir.

Teknolojik gelişmelerin artmasıyla, öğrencilerinde geliştirmesi gereken becerileri atmıştır. Bu becerilerin, kazanılıp kazanılmadığının ölçülmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu konuda, 21. yüzyıl becerilerinin türü, nasıl kazandırılması ve ölçülmesi gerektiği konusunda, MEB tarafından öğretmenlere eğitim verilmelidir. Ölçme sonuçları doğrultusunda, varsa eksikliklerin giderilmesine ve değerlendirmelere yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Burada vurgulanmak istenen çoktan seçmeli testler değil, eleştirel düşünme, iletişim becerilerinin geliştirilmesi, algı becerileri gibi üst düzey becerilerin geliştirileceği eğitim kitapları düzenlenmelidir (Yalçın, 2018), 2015 yılında PISA uygulaması bilgisayar üzerinden yapılmış, bu durum öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı ile ilgili olumsuz becerilerini ortaya koymuştur (Taş, Arıcı, Özarkan ve Özgürlük, 2016).

4.2. Okul rehber öğretmenlerine göre sınıf rehberlik programının genel amaçlarına yönelik görüşleri neticesinde elde edilen sonuçlar

Okul rehber öğretmenlerine göre rehberlik programı doğrultusunda elde edilmesi planlanan kazanımlar, etkinliklerle öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerin gelişim düzeyleri doğrultusunda, duyguların ifade edilmesine olanak tanıyan, ergenlik dönemi etkileri ve yapılabilecekler vb. konulara ilişkin biraz daha fazla etkinliklere yer verilmesinin daha etkili olacağını belirtmişlerdir.

8.sınıf öğrencileri, LGS aşamasında oldukları için, öğrencilerin etkili iletişim becerilerine sahip olarak kendilerini ifade edebilecekleri, kendilerini ortaya koyabilecekleri etkinliklerin daha fazla yer alması gerektiğini, öğrencileri, LGS sürecinde aktif katılım sağlayarak ve başarılı olmalarına hizmet edecek etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Berber (2010) yaptığı araştırmada sınıf rehber öğretmenlerinin yüzdelik değer açısından büyük bir çoğunluğunun programın amaçlarının öğrenci gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlandığını, öğrencilerin gelişimine katkı sağlayacak uyum ve iletişim becerileri geliştirmelerine yönelik olduğu, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek ve öğrencilerin başarılarını artırmayı hedefleyen program özelliği taşıdığını, Tokalı (2007) dokuzuncu sınıflar için hazırlanan rehberlik programının etkilerine yönelik yaptığı araştırma da programın bazı temel amaçlar çerçevesinde planlanmasının daha uygun olacağı sonucuna varmışlardır.

4.3. Okul rehber öğretmenlerine göre 8. Sınıf, sınıf rehberlik programında öğrencilerin kazanımları için belirlenen rehberlik etkinliklerine yönelik görüşleri neticesinde elde edilen sonuçlar

Okul rehberlik programının, etkili ve başarıya ulaşması noktasında kazanımların elde edilmesi, etkinliklerin etkili bir şekilde uygulanması için kariyer rehberliği dersine sınıf rehber öğretmenlerinin girmesi neticesinde, sınıf rehber öğretmenlerinin etkili ders süreci için derse hazırlık yapmamaları ve öğrencileri motive etmesi konusunda problemler yaşandığını ortaya koymuşlardır.

8. sınıf rehberlik etkinlik kazanımlarının, daha çok LGS ve üst öğrenim kurumlarına yönelik bilgi içermesi nedeniyle, öğrencilerin kendini tanımasına ve duygularını ifade etmesine ağırlık verilmesinin önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Okul rehber öğretmenlerine göre, program doğrultusunda ele alınan kazanımlara ulaşılma yönünde uygulanan etkinliklerin, uygulanması sırasında sınıf rehber öğretmenlerinin hazırlıksız gelmeleri ve bilgi ve becerilerinin etkinliği uygulama yönünde yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Rehberlik saati süresinde etkinliklerin uygulanmasında zorluklar yaşandığı veya uygulanmadığı, öğrencilerin ilgi ve gelişim düzeylerine göre yetersiz kaldığı için etkinliklerin öğrenciler tarafından dikkate alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Etkinliklerin içeriğinde fazla materyale ve fotokopiye ihtiyaç duyulması neticesinde öğretmenlerce uygulanmak istenmemesi, etkinliklerin uygulanması sırasında olumsuzluklarla karşılaşıldığı ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bu veriler rehberlik ders süresinin kısalığının önemli bir konu olduğunu ortaya koyarken, Uludağ Tüfekçi (2011), araştırmasında sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğunun rehberlik için ayrılan sürenin yeterli olduğu, öğrencilerin etkinliklere katılmaları konusunda istekli olduklarını düşündüklerini, etkinlik materyallerine kolaylıkla ulaşıldığını ortaya koyduklarını belirten sonuçlar ile yapılan araştırmadan elde edilen sonuçların farklı olduğu görülmektedir.

Berber (2010) yaptığı araştırma sonucunda; rehberlik etkinliklerinin uygulanması için materyal ve kırtasiye malzemelerinin fazla olması, ekonomik açıdan bazı okulları zorladığı, etkinlik uygulama yönergelerinin yeterince açık ve net olmadığı, etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini çekecek ve onlarda merak duygusunu uyandıracak nitelik taşımadığı, kalabalık sınıflar için uygulanabilirliğinin düşük olduğu, öğrenci seviyelerine uygun olmayan etkinliklerin yer aldığı sonucuyla araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Karaloğlu'nun (2022) yaptığı araştırmasında, katılımcıların %69,9'u kazanımların gerçekleştirilebilir, %35,6'sı kısmen gerçekleştirilebilir sonuçlarını ortaya koymaları, araştırma sonucunda elde edilen rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğunun görüşlerini destekler niteliktedir.

4.4. Okul rehber öğretmenlerine göre (8. Sınıf) sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf taraflarına yönelik düşünceleri doğrultusunda elde edilen sonuçlar

Etkinliklerin, akıllı tahtada görselleştirilerek öğrencilerle paylaşılması, öğrencilerin etkinlikleri görmelerinin, sınıf ortamında sınıf rehber öğretmenin öğrenci ile ilgili belirlediği problemi okul rehber öğretmeni ile paylaşımını kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır. Kazanımların öğrencilerin yaşamlarını kolaylaştıracak zenginlikte olduğu ortaya konmuştur. Özellikle LGS'ye ve üst öğrenim kurumlarının farkındalığı artırmaya yönelik etkinliklerin yer alması, öğrencileri akademik olarak sınav ve üst öğretim kurumlarına hazırladığı etkinlikler, rehberlik programının güçlü yönleri olarak belirtilmiştir.

Programın, sınıf rehber öğretmenleri tarafından uygulanması ve okul rehber öğretmenin bireysel olarak girdiği ders sayısının az olması, bir saatlik rehberlik etkinliklerinin uygulanması yönünde yetersiz kalması, etkinliklerin devamının olmaması ve bir saat olarak sadece bir etkinliğe yer verilmesi etkinliklerin uygulanabilirliğini olumsuz etkilemektedir. Her rehberlik saatinde farklı kazanım etkinliklerine yer verilmesi, önceki hafta ele alınan kazanımın davranışa dönüştürülmeden, yeni bir kazanıma yer verilmesi, yani devamına yönelik çalışmaların yapılmaması, öğrencilerin günlük yaşam düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalara yer verilmemesi, programın zayıf yönleri olarak tespit edilmiştir.

Ortaokulda çalışan, rehber öğretmenlerin, rehberlik ders saatinin yetersiz olduğu, öğrencilerin meraklarını çekmediğini ifade etmişlerdir. Berber (2010) ortaöğretimde yaptığı araştırmada rehberlik etkinlikleri için belirlenen sürenin yetersizliğini ortaya koymuş, Terzi, Ergüner-Tekinalp ve Leuwerke (2011), Derebaşı (2011) yaptıkları araştırmada rehberlik ders süresinin kısalığı sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlarla literatürdeki sonuçların benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Eşen (2009), 10. sınıflara yönelik olarak sınıf rehberlik programının, sınıf rehber öğretmenler açısından, rehber öğretmen görüşlerini alarak yaptığı araştırmasında, programda yer alan bölümlerin amaç ve ihtiyaçlara yönelik olarak hazırlanmasını, öğrenciyi merkeze alan bir program olmasını ve düzenli bir sisteme sahip olmasını, programın güçlü yönlerinden olduğunu ortaya koyarken, etkinliklerin zaman alan ve kırtasiye malzemelerine çok ihtiyaç duyulması açısından ulaşılan sonuçlar benzerlik göstermektedir.

4.5. Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlüklerle ait düşüncelere yönelik ulaşılan sonuçlar

Rehberlik programında yer alan, kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik planlanan etkinliklerin uygulanması için ayrılan bir ders süresinin yetersiz olması, sınıf rehber öğretmenlerinin etkinlikleri uygulama yönündeki isteksiz olmaları ve derse hazırlıksız olarak gelmeleri, etkinliklerin fazla fotokopi ve materyal ihtiyacı nedeniyle, sınıf öğretmenlerince uygulanmak istenmemesi, sınıf öğretmenlerinin etkinlikleri uygulamasında, yeterli bilgi ve gerekli beceriye sahip olmamaları olarak belirtilmiştir. Etkinliklerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmaması ve öğrencilerin ilgilerini çekmemesi, etkinliklerin kalabalık sınıf ortamlarında uygulama için uygun olmaması, öğrencilerin gelişim seviyelerinin altında olması olarak tespit edilmiştir.

Yazgünoğlu (2012), Yazgünoğlu ve Demirel (2012), yaptıkları araştırmada sınıf rehberlik etkinlik ve kazanımlarının etkililiğinin değerlendirilmesi aşamasının net olmadığı, rehberlik için ayrılan sürenin yetersizliği ve bir ders içinde ele alınan rehberlik etkinlikleri ile devamlılık gerektiren bir etkinlik dizisine yer verilmediğinin düşünülmesi sonucuna ulaşılması, benzer sonuçların elde edildiğinin bir göstergesidir.

Tuzgöl Dost (2020), *“Okul psikolojik danışmanlarına göre ilkokullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin durumu ve sorunları”* adlı araştırmasında, okul rehber öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlerden aile, öğretmen ve idareci desteğinin olmaması, öğrenci sayısının etkinliklerinin yapımını zorlaştıracak düzeyde fazla olması, fiziksel ve donanım eksikliği, aile eğitimlerinin artırılması, öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin artırılması, rehberlik ders saatinin artırılması gerektiği sonuçları elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.

Güvenç (2001), Tokalı (2007), Eşen (2009), Berber (2010), Derebaşı (2011), Terzi, Ergüner-Tekinalp ve Leuwerke (2011), Derebaşı (2011), Tuzgöl Dost (2020), rehberlik etkinliklerinin uygulanması sırasında karşılaşılan problemler açısından aile, öğretmen ve idareci iş birliğinin artmasının, sınıf öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini etkili bir şekilde uygulayabilmeleri için konuyla ilgili hizmet içi eğitim almalarının önemli olduğu sonucuna varılması, rehberlik ders süresinin az olduğu, uygulanan bazı etkinliklerin öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı ve ilgisini çekmediği, etkinliklerin kazanım düzeylerini belirlemek üzere yapılan değerlendirme sürecinin eksik kalması ve programın revize edilmesi gerektiği

gibi ulaşılan sonuçlar ile araştırmanın verilerinden elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde, idari birimin rehberliğe bakış açıları oldukça önemlidir. Yöneticilerin, rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine ve ihtiyacına inanma durumları, rehberlik çalışmalarının etkililiğini etkileyen önemli bir etkindir. İdare iş birliği olmadan, rehberlik servisinin etkililiğini sürdürmesi oldukça güçtür. Bu nedenle okul rehberlik servisinin amacına yönelik çalışması ve hedeflerini gerçekleştirmesi açısından idarecilerin desteğinin olması ulaşılmak istenilen hedefin gerçekleştirilmesinde büyük ve önemli rol oynamaktadır. Bu önemli durum, Güvenç'in (2001) araştırma bulguları ile paralellik gösterirken, Konca (2007) araştırma sonucunda katılımcıların 79 (%70,6) kişinin okul idaresinin program çalışmalarına gerekli desteğı vermedikleri durumunun algılanan önemli bir sorun olarak belirtilmesi, řarлак (2019) rehber öğretmenlerin, rehberlik hizmetleri için program hazırlamasına ilişkin görüşleri araştırmasında rehber öğretmenlerin çoğunluğunun programın hazırlanması ve uygulanması noktasında yalnız kaldıklarını belirten açıklamalarda, yapılan araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Durmuş (2012), rehberlik etkinliklerinin, etkili uygulanmasını engelleyen etmenlerden birinin, sınıf mevcudunun kalabalık olması, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 8.sınıflar için düzenlenen eğitsel ve mesleki rehberlik etkinliklerinden bihaber olduklarını, öğretmenlerin %63,2 oranında rehberlik etkinlikleri uygulama aşamasında yaşanan problemlerden dolayı hizmet içi eğitim almalarının daha uygun olduğunu, öğretmenlerin etkinliklerin uygulanması için materyale ihtiyaç duyduklarını ve rehberlik saatinin yeterli olmadığı, Kızıl (2007), katılımcıların %33,3'ünün rehberlik saatlerinin arttırılması gerektiğı sonucuna ulaşması, araştırma sonucunda elde edilen sonucu doğrular niteliktedir.

Karahoğlu (2022) araştırmasında, %74,3 oranında okullarda daha çok akademik başarının önemli olarak görülmesinin bir problem olarak ortaya konması, %70,3 oranında LGS ye verilen önemin fazla olması, %60,8'inin rehberlik dersine gereken önemi vermemeleri, %65,8'inin rehberlik dersini ders anlatma, test çözme, başka derslerin işlenmesi, %60,9'unun kazanımların önemsenmemesi, %57,9'unun program kazanım ve etkinlikleri hakkında yeterli ve gerekli bilgiye sahip olmamaları, %55,4'ünün kazanımların gerçekleştirecek olan sınıf rehber öğretmenlerinin yetersiz kalmaları gibi konulara yer verildiğini ortaya koyan sonuçlar, rehberlik programının uygulanması sırasında karşılaşılan önemli güçlükler olarak, yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

4.6. Okul rehber öğretmenlerine göre rehberlik programının etkin kullanılması için öneriler ile ilgili sonuçlar

Hafta da ki ders saati artırılmalı, sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini etkili bir şekilde uygulayabilmelerine yönelik eğitim almalıdır. Okul yönetiminin sınıf rehber öğretmenlerinin ve velilerin okul rehberlik servisine bakış açısını olumlu yönde değiştirecek eğitim almaları, etkinliklerin öğrencilerin gelişim seviyeleri göz önünde bulundurularak, yeniden planlanması önemlidir. Etkinliklerin kalabalık sınıf ortamları ve ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, kullanışlı olacak şekilde yeniden revize edilmelidir. Etkinliklerin öğrencilerin ilgilerini çekecek ve günlük yaşamlarında kullanım alanlarını artıracak şekilde yeniden düzenlenmeli, etkinlikler birbirini tamamlayacak ve beceri kazandıracak şekilde yeniden revize edilmeli şeklinde ifade edilmiştir.

Eşen (2009), yaptığı araştırmada 10.sınıfların rehberlik programlarının sınıf öğretmenleri için rehber öğretmenler açısından inceleme yaptığı araştırmada ulaştığı sonuç, 10.sınıf rehberlik programının işlevselliğinin artırılması ve öğrencilerin meraklarını çekerek ilgi uyandırması için sınıf rehber öğretmenlerin uygulamaların içinde, etkin rol almaları için beceri geliştirmeleri ve programın gözden geçirilerek öğrencilere yönelik revize edilmesi sonucuna ulaşması, katılımcıların, sınıf rehber öğretmenlerinin, etkinliklerin uygulanması aşamasında, etkili olmaları için eğitimden geçmeleri gerektiğini düşündüklerini ifade etmeleri, programın güncellenmesi gerektiğini, uygulama sırasında karşılaşılan zorlukların giderilmesi, değerlendirme sürecinin etkili olacak şekilde değiştirilmesi ve etkinliklerin çeşitlendirilerek öğrenci seviyelerine uygun hale getirilmeleri gerektiğini ifade etmeleri açısından, ulaşılan sonucu doğrular niteliktedir.

Karaloğlu (2022), yaptığı araştırmada, katılımcıların %91,1'inin paydaşlar arasındaki iletişimin etkili olması gerektiğini, %87,1'inin etkinliklerin uygulanması için gerekli materyallerin sağlanması gerektiğini, %96,6'sının veli işbirliği ve katılımının önemli olduğunu, %83,7'sinin idare ve öğretmenlerin kazanımların etkili verilebilmesi için eğitimler alması ve derse gereken önemi vermeleri gerektiğini, %82,7'sinin sınıf rehber öğretmenlerine eğitim verilmesinin önemli olduğunu ayrıca rehberlik dersinin tüm kademelere verilmesi, hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin sürekli desteklenmeleri gerektiği, etkinliklerin uygulanmasına önem verilmesi ve ders saatinin arttırılmasının öneminin vurgulanması, yapılan araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir

ÖNERİLER

1. Okul rehber öğretmenleri tarafından, sıkça ortaya konan, üzerinde çok durulan önemli konulardan biri olarak, haftada bir saat olan rehberlik çalışmalarının yetersizliği olmuştur. Kazanımlara ve belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla rehberlik ders saatinin süresi artırılmalıdır.
2. Rehber öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla etkinlik uygulaması ve gözlem yapabilmesi için rehberlik ders saati olmalıdır.
3. Okul rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre sınıf rehber öğretmenlerinin, program dahilinde yer alan rehberlik etkinliklerini uygulayacak ve rehberlik etkinliklerini yürütecek gerekli bilgi ve yeterli beceriye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bundan dolayı sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini yürütme konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını, öğretmenlerin, sınıf rehber öğretmenliğini severek almaları ve gönüllü yapmaları için özendirici bir takım belirleyici unsurlara yer verilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Bu eğitimler sonucunda il milli eğitim müdürlükleri, üniversitelerin ilgili bölümleri, rehberlik ve araştırma merkezleri ile okul rehberlik servisi rehber öğretmenleri koordineli bir şekilde çalışmalıdır.
4. Okullarda sınıf rehberlik programı ile rehberlik etkinliklerinin kazanımları doğrultusunda etkinliğinin artmasının bir diğer yönü de ailelerdir. Rehberlik hizmetlerinin okulun bütün paydaşlarının iş birliği ve koordineli bir şekilde çalışması, ulaşmak istenen hedefe ulaşımı kolaylaştıracak ve başarıyı artıracaktır. Bu nedenle, sınıf rehber öğretmenlerinin yanı sıra, okul yönetimi, sınıf rehber öğretmenleri, aileler ve çevre, rehberlik servisine yönelik inancın olumlu yönde artması için gerekli eğitimler artırılmalıdır.
5. Öğrencilerin, içinde bulunduğu gelişim dönemleri doğrultusunda, ihtiyaçlarına yönelik eğitimler artırılarak, bilinçli farkındalık kazandırılmalı ve 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına ağırlık verecek etkinlikler ve eğitimlere yer verilmelidir.
6. Belirlenen kazanımların, amaca ulaşması yönünde, öğrenci sayıları dikkate alınarak, okullardaki rehber öğretmen sayısı belirlenmeli ve okullardaki rehber öğretmen ve psikolojik danışman sayısı artırılmalıdır.

7. 8. sınıf rehberlik programı doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin uygulanması sırasında gúçlükler yaşandığı, ortaya konmuştur. Rehberlik programının geliştirilmesi, etkin uygulanması için değerlendirme basamağı aktif hale getirilmelidir. MEB'in ilgili birimlerince etkinliklerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi noktasında, yaşanan eksiklikler giderilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, F. Z. (2023). *Ortaokul 8.sınıf rehberlik programı kazanımlarının öğrenci algılarına göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Akkuş Baysal, E., Hocaoglu, N. (2019). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. G. Ocak (Ed.), *Nitel Araştırma Modelleri-Desenleri* içinde (s. 126-151). Pegem.
- Akkuş Çakır, N., Senemoğlu N. (2016). Yükseköğretimde analitik düşünme becerileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 3(24), 1487-1502.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210063>
- Akpınar, B., Köksalan, B. (2024). Eğitimde maarif ve müfredat yenileme ihtiyacı: Türkiye yüzyılı maarif modeli üzerinden teorik bir analiz. *Journal of History School (JOHS)*, 17(68), 27-48.
<https://dx.doi.org/10.29228/Joh.74735>
- Aksakal, E. (2019). *8.Sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlikleri ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Alim, K. (2004). Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.
- Altıntaş, E. (2010). Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. G. Can (Ed.), *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (11.bs., s. 2-26). Pegem Akademi.
- Altıntaş, L., Alimoğlu, M. K. (2012). Takım çalışmasına dayalı öğrenme. *Türkiye Klinikleri J Med Educ-Special Topics* . 1(1), 33-40.
<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/searchResultviewListArticle.jsp>

- Aluede, O; Egbochuku, E. (2009). Teachers' Opinions Of School Counseling Programs İn Nigerian Secondary Schools. *Educational Research Quarterly*, 33 (1), 42-59.
<https://eric.ed.gov/?id=EJ877241>
- Anagün, Ş. S. (2018). Teachers' perceptions about the relationship between 21st century skills and managing constructivist learning environments. *International Journal of Instruction*, 11(4), 825-840.
<https://doi.org/10.12973/iji.2018.11452>
- Anderson, R. (2008) Implications of the information and knowledge society for education. In J. Voogt and G. Knezek (eds), *International Handbook of Information Technology in Primary and Secondary Education* (New York: Springer), 5–22.
<https://teachwithict.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/08/dede.pdf>
- Antepli, A., Kılınç, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmesi üzerine bir araştırma: Beyşehir AA işletme fakültesi örneği. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(29), 3620-3629.
<https://www.researchgate.net/publication/329714543>
- Aygün, E. (2022). *Okul öncesi eğitim rehberlik programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. (Tez No. 753323)* [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal tez Merkezi.
- Ayyıldız, M. (2018). *10. Sınıf rehberlik programı kazanımlarına ulaşma düzeylerine ilişkin öğrenci görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Kendir Çapurlar, K., Kartal, M. (2016). Sağlık okuryazarlığı nedir? Nasıl değerlendirilir? neden önemli? *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(1)
<https://doi.org/10.5455/tjfmpr.193796>
- Bacanlı, H. (2000a). *Gelişim ve öğrenme*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2000b). Sosyal beceri eğitimi. Y. Kuzgun. (Ed.), *İlköğretimde rehberlik içinde* (2.bs. s. 171-188). Nobel Yayın Dağıtım.
- Bakırcı, H. (2021). Eleştirel düşünme becerisi. Ümmühan Ormancı, Salih Çepni (Ed.) *Kuramdan uygulamaya 21.yüzyıl becerileri ve öğretimi içinden* (s. 307-323). Nobel Akademik Yayıncılık.

Antepli, A., Kılınç, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmesi üzerine bir araştırma: Beyşehir AA işletme fakültesi örneği. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(29), 3620-3629.

<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/searchResultviewListArticle.jsp>

Berber, D. (2010). *Ortaöğretim kurumları onuncu sınıf rehberlik programı uygulamalarının sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenler görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Bingöl, B. (2019). *11. Sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. (32. Baskı). Pegem Akademi.

Cole, L., Morgan, J.B. (2001). *Çocukluk ve gençlik psikolojisi*. B. H. Vassaf (Çevr.), Yayın kodu: 01.34.Y.0002.1941, ISBN 975.11.1962.6, Milli Eğitim Basımevi.

Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. Remzi Kitabevi.

Çelik, H., Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1), 379-406.

<https://doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m>

Çelik, T. (2021). Medya okuryazarlığı. Ümmühan Ormancı, Salih Çepni. (Ed.), *Kuramdan uygulamaya 21. yüzyıl becerileri ve öğretimi içinden* (s. 189-211). Nobel.

Çivicioğlu, M. (2016). *Ortaöğretim rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi.

Darko, R., Asamoah- Gyawu, J., ve Langu, G. K. (2021). Examining the roles of traditional guidance and counselling among the people of Sefwi-Bekwai in the Western- North Region of Ghana, Africa. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 4(2), 483–490. <https://www.academia.edu/97883984>

Daşkiran, L. (2015). Dünyada herkesin anlayacağı ortak bir dil doğuyor: Emoji. *Bilim ve Teknik*, 48(572), 74-81.

<https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/content/dunyada-herkesin-anlayacagi-ortak-bir-dil-doguyor-emoji>

Dede, C. (2010) Comparing frameworks for 21st century skills. In J. Bellanca and R. Brandt (eds), 21st century skills (Bloomington, IN: Solution Tree Press), 51–76.

https://www.dpsgs.org/pdf/Comparing_Frameworks_for.pdf

Demirel, Ö. (2003). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2021). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Deniz, M. E, Erözkan, A. (2008). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Maya Akademi.

Derebaşı, A. (2011). *Ortaöğretim kurumları on ikinci sınıf rehberlik programının sınıf rehber öğretmenleri görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Dewey, J. (1910). *How we think*. D C Heath.

Dilci, T. (2014). *Gelişim psikoloji*. İdeal Kültür Yayıncılık.

Dilekli, Y. (2015). *Öğretmenlerin düşünmeyi öğretmeye yönelik yaptıkları sınıf içi uygulamaları, öz yeterlik düzeyleri ve öğretim stilleri arasındaki ilişki* (Tez No. 389853) [Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Dilekli, Y. (2022). *Etkinliklerle düşünme öğretimi*. Pegem Akademi.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, (1974). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2316, Tanıtıcı Yayınlar Dizisi, 61. 91.34. Y.0002.923. Milli Eğitim Basımevi, 1991, İstanbul.
https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/9_sura.pdf

Durmuş, M. (2012), *İlköğretim 8.sınıf rehberlik programı eğitsel ve mesleki gelişim kazanımlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.

Düz, C. (2012). *İlköğretim sınıf rehberlik programının yapılandırmacı yaklaşım bağlamında sınıf rehber öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.

- Erkan, S. (2000). Rehberlik nedir?. Y. Kuzgun (Ed.). *İlköğretimde rehberlik içinde* (2. bs., s. 1-11). Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkan, S. (2001). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Nobel Yayınları.
- Erkan, S. (2015). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Pegem Akademi
- Eşen, R. (2009). *10.sınıf rehberlik programının (sınıf öğretmenleri için) rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Göçer, A. (2022). İletişimsel yeterlik alanı olarak konuşma becerisinin gelişim durumunun ve kullanım yetkinliğinin ölçülüp değerlendirilmesi. *İJLET-Uluslararası Dil Eğitimi Dergisi*, 8(2), 25-43. <https://www.academia.edu/90086624>
- Gündüz, B. (2012). Öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. M.Engin Deniz ve Atılğan Erözkan (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (6. bs., s. 1-30). Maya Akademi.
- Gürhan, C. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Pegem Yayıncılık.
- Güven, M. (2013). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Anı Yayıncılık.
- Güvenç, M. (2001). *Okullardaki rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan güçlükler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Gysbers, N. C. (1997). A model comprehensive guidance program. In N. C. Gysbers ve P. Henderson (Eds.), *Comprehensive guidance programs that work-II* (pp. 1-23). Greensboro, NC: ERIC/CASS. <https://eric.ed.gov/?id=ED412434>
- Hamamcı, Z. (2015). Kariyer eğitim programları. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya içinde* (6.bs., s. 362-407). Pegem Akademi.
- İkinci Milli Eğitim Şurası, (1943). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 230, Tanıtıcı Yayınlar Dizisi,54 https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/2_sura.pdf
- Işık, Ş. (2015). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi.

- Işık, Ş. (2020). Dünyada rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin uygulamalar. M. Güven, S. Toraman (Ed.), *Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri* içinde (s. 35-49). Afşar Ofset.
- Kara, A. ve Akdağ, M. (2017). Program değerlendirme modelleri. Oral, B., Yazar, T. (Ed.) *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* içinde (1.bs., s. 469-487). Pegem Akademi. Ankara.
- Kara, Y. (2021). *Sosyal beceriler*. Ümmühan Ormancı, Salih Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya 21. yüzyıl becerileri ve öğretimi* içinden (s. 487-499). Nobel.
- Karabacak Çelik, A. (2023). Rehberlik ve psikolojik danışmaya giriş. B. Ateş. (Ed.), *Rehberlik ve psikolojik danışma* içinde (s. 1-20). Vizetek.
- Karadağ, A., Kapusızoğlu, M. (2022). Vatandaşlık okuryazarlığı ölçeği: geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *DÜSBED-Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(2022), 38-71. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2090224>
- Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem Türkiye’ye psikolojik testlerin girişi üzerine bir inceleme. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 6(10), 271-285. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210739>
- Karahan, T. F., Sardoğan, M.E. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmada başlıca hizmet türleri. M. Engin Deniz, A. Erözkan (Ed.) *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (3. bs., s. 34-51). Maya Akademi.
- Karalıoğlu, G. (2022). *Sekizinci sınıf rehberlik ve kariyer planlama dersinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Karasar, N. (2000a). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2000b). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Alkım Yayınevi.
- Khan, S. B. (2010). Need Assessment On The Provision Of Guidance Services At High School Level In Pakistan. *International Journal of Academic Research*, 2(6). <https://www.researchgate.net/publication/258047449>
- Kiye, S. (2024). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri: Tarihi gelişimi, modelleri ve programı. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(1), 601-629.

<https://doi.org/10.17152/gefad.1372539>

- Kızıl, D. (2007). *Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleri ile ilgili görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Koç, M. (2004). “Gelişim Özellikleri Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri”. Erciyes Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 231-256.
- Konca, F. (2007). *İlköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Korkut, Owen, F. (2015). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Anı Yayıncılık
- Kurşunlu, E. (2021). Üstbilişsel düşünme. K. Karataş (Ed.), *Eğitim ve 21. yüzyıl becerileri* içinde (s. 161-179). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kurt, A. A., Orhan, D., Yaman, F., Solak, M.Ş., Türkan, F. (2014). *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında Türkiye’de yapılan okuryazarlık çalışmalarındaki eğilim*. <https://www.researchgate.net/publication/303373143>
- Kuzgun, Y. (1997). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar ve uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2000). İlköğretimde meslek gelişimi. Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik* içinde (2.bs., s. 125-149). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2000a). *Meslek danışmanlığı kuramlar ve uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Levy, F. and Murnane, R. J. (2004) The new division of labor: How computers are creating the next job market (Princeton, NJ: Princeton University Press). <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1r2frw>
- MEB (2020). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara. *Resmî Gazete Tarihi: 14.08.2020 Resmî Gazete Sayısı: 31213*
- MEB (2020). Sınıf rehberlik programı.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/17143025_SINIF_REHBERLYK_PR_OGRAMI_2020.pdf

MEB (2001). Milli Eğitim Bakanlığı. Rehberlik ve psikolojik hizmetler yönetmeliği. Resmi Gazete. Tarih.17.04.2001, Sayı:24376. s. 2.

MEB. (2000). Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. “*Ortaokul 8.sınıf rehberlik programı*” (2000). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2023). *21. Yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu*. Ankara: ISBN 978-975-11-6648-7

MEB (2019). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi_program.pdf adresinden 22 Ağustos 2023 tarihinde erişilmiştir.

MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (2011). MEB 21. yüzyıl öğrenci profili. https://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf adresinden 22 Ağustos 2023 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2007). İlköğretim düşünme eğitimi dersi (6,7,8.sınıf) öğretim programı. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2018), Milli Eğitim Bakanlığı. *İlköğretim fen ve teknoloji dersi* (6.,7. ve 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB- <https://orgm.meb.gov.tr/www/sinif-rehberlik-etkinlikleri/icerik/1952> adresinden 09.09.2023 tarihinde erişilmiştir.

MEB.https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/14231603_Rehberlik_ve_Psiko_ojik_DanYYma_Hizmetleri_YonetmeliYi_2.pdf adresinden 24.07.2024 tarihinde erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). 2023 Eğitim Vizyonu. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2024). *Türkiye yüzyılı maarif modeli'ne genel bakış*. <https://tymm.meb.gov.tr/genel-bakis?id=4> 30.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Nalçacıoğlu, H. (2003). *Medya ve toplum ilişkisini anlamak üzere bir çerçeve*. S. Alankuş (Der.), *Medya ve Toplum*. IPS İletişim Vakfı Yayınları.

- Nazlı, S. (2011). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı*. Anı Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2014). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı*. Anı Yayıncılık.
- Ngeno, G. (2022). Students' perceptions of the impact of guidance and counselling programs on academic needs satisfaction in secondary schools within the Rift Valley Region, Kenya. *Educational Research and Reviews*, 17(4), 145-151. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1344846>
- Ocak, G. (2019) *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Odabaşı, B. (2013). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık*. Çizgi Kitabevi.
- Onbirinci Milli Eğitim Şurası, (1982). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2318, Tanıtıcı Yayınlar Dizisi, 63. https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/11_sura.pdf
- Onsekizinci Milli Eğitim Şurası, (2010). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 27983, Tanıtıcı Yayınlar Dizisi, https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/suralar/dokumanlar/18_sura_cilt2.pdf
- Ondokuzuncu Milli Eğitim Şurası, (2014). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Tanıtıcı Yayınlar Dizisi, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf
- Orhan-Göksun, D. O. (2016). *Öğretmen adaylarının 21. yy. öğrenen becerileri ve 21. yy. öğreten becerileri arasındaki ilişki* (Tez No. 425506) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. (2023). Okuryazarlık Becerileri. <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kutuphane/okuryazarlik-becerileri>
- Ormancı, Ü., Çepni, S. (2021). *Kuramdan uygulamaya 21. yüzyıl becerileri ve öğretim*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Özbay, Y., Erkan, S. (2012). *Eğitim Psikolojisi*. Pegem Akademi.
- Özdemir, S.M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 136-149. <https://www.researchgate.net/publication/313025578>

- Özgüven, İ. E. (2002). Öğrenci kişilik hizmetleri Gürhan, C. (Ed.), *Rehberlik*. Açıköğretim Fakültesi Yayını, No:738.
- Özkaya, A. (2022). 21. Yüzyıl eğitiminde internet tabanlı üstbilişsel öğretim yöntemleri. M. Şentürk, U. Şimşek, Y. Topkaya (Ed), *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi*. İçinde (s. 165-176). Vizetek Yayıncılık.
- Öztürk, A., Akbaba, A. (2011). Ahlak gelişimi. İbrahim Yıldırım (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (3.bs., s. 121-139). Anı Yayıncılık.
- PISA, 2012, 2018 *Türkiye Ön Raporu*. <https://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/pisa/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf>, <https://pisa.meb.gov.tr/www/pisa-2018-turkiye-on-raporu-yayimlandi/icerik/3> adreslerinden 22.Eylül 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Robert L. Gibson, Marianne H. Mithell, Introduction to Guidance, New York Mac Millan Publishing Co. Inc.1981.
- Selahattin, E. (1982). *Eğitimde program geliştirme*. Meteksan
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Gazi Kitabevi
- Sezgin, İ. (2014). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*. Nobel Yayınları
- Shertzer, B. Ve Stone, S. (1971). *Fundamentals of guidance*. Boston: Houghton Mifflin.
- Stufflebeam, D.L. (2000). The CIPP model for evaluation. İçinde D.L. Stufflebeam, G.F. Madaus, ve T. Kellaghan (Ed.), *Evaluation models. Viewpoints on educational and human services evaluation*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-010-0309-4_4
- Şarlak, Y. (2019). *Rehber öğretmenlerin rehberlik hizmetleri program hazırlama sürecine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Şentürk, C. (2021). 21. yüzyıl becerilerine genel bir bakış. K. Karataş (Ed.), *Eğitim ve 21. yüzyıl becerileri* içinde (ISBN:978-625-439-914-5). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2023). *21. yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu*. (ISBN 978-975-11-6648-7). TC. Milli Eğitim Bakanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_05/11153521_21.yy_becerileri_ve_degerlere_yonelik_arastirma_raporu.pdf

- Tan, H. (1992). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Milli Eğitim Basımevi.
- Tan, H. (2000). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tan, Ş., Kayabaşı, Y., Erdoğan, A. (2003). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Anı Yayıncılık.
- Taş, U. E., Arıcı, Ö., Özarkan, H. B. ve Özgürlük, B. (2016). *PISA 2015 ulusal raporu*. TC. Milli Eğitim Bakanlığı.
- http://pisa.meb.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf
- Taylı, A. (2013). Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma. Mehmet Güven (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (5.bs., s. 161-198). Anı Yayıncılık.
- Terzi, Ş., Ergüner-Tekinalp, B., Leuwerke, W. (2009, 21-23 Ekim). *Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programının değerlendirilmeleri*. [Bildiri sunumu]. 10. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Adana, Türkiye.
- Tezci, E., Dilekli, Y. (2021). Düşünme becerileri. Ümmühan Ormancı, Salih Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya 21. yüzyıl becerileri ve öğretimi içinden* (s. 241-257). Nobel.
- Toffler, A. (2008). *Üçüncü dalga bir fütürist ekonomi analizi klasığı*. Zübeyde Abat (Ed.), Selim Yeniçeri (Çevr.). Koridor Yayıncılık.
- Tokalı, H. (2007). *9. Sınıf Rehberlik Programının Rehber Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Topçu, Ç. (2014). *9. Sınıf rehberlik programını öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Tuzgöl Dost, M. (2020). Okul psikolojik danışmanlarına göre ilkokullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin durumu ve sorunları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (76), ISSN:1304-0278.
- <https://doi.org/10.17755/esosder.715029>
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2023, Ağustos 2). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Güncel Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2024, Haziran 22). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Güncel Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Uludağ Tüfekçi, M. (2011). *Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı rehberlik etkinliklerinin sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından kullanılma durumları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ulukaya İnce, E. ve İzci, E. (2023). 8. Sınıf rehberlik programının sınıf rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 9 (34), 53-71. <https://kesitakademi.com/files/kesitakademi/00295856-5fc1-4eb2-a956-19e1333fce1b.pdf>
- Uygun, K., Karabulut, Ş. (2023). Çevre okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies-Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3032675>
- Uzman, E. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik. Lisans Yayıncılık
- Voogt, J., ve Roblin, N. (2012). Teaching and learning in the 21st century. A comparative analysis of international frameworks. *Journal of Curriculum Studies*, 44, 299-321. <https://ris.utwente.nl/ws/files/6892914/Voogt12teaching.pdf>
- Yalçın, M., Tekin, U., Sözen, D., Odabaşı, B. (2013). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık* B. Odabaşı (Ed.). Çizgi Kitabevi.
- Yalçın, S. (2018). 21. Yüzyıl Becerileri ve Bu Becerilerin Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar ve Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(1), 183-201 <https://doi.org/10.30964/auebfd.405860>
- Yazgünoğlu, S. S. (2012). *Okul ve sınıf rehber öğretmenlerinin ilköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programına ilişkin görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yazgünoğlu, S., Demirel, M. (2012). Okul ve sınıf rehber öğretmenlerinin ilköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) Özel sayı [2012]* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bujer/issue/78285/1255116>
- Yeşilyaprak, B. (2001). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayınları.

- Yeşilyaprak, B. (2007). *İlköğretimde gelişimsel rehberlik*. Morpa Kültür Yayınları
- Yeşilyaprak, B. (2015). *İlk ve ortaöğretimde gelişimsel rehberlik*. Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, G. (2016). Ortaokulda rehberlik ve psikolojik danışmanlık. H. Uşaklı (Ed./Yazar) *Hayat boyu kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma*. Pegem akademi.
- Yıldırım, İ. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Anı Yayıncılık.
- World Health Organization (WHO). (2013). *Health Literacy: The Solid* (I.Kickbusch,J. Pelikan,F.Apfel ve A. Tsouros(ed.)). WHO.
- https://apps.who.int/gb/bd/pdf_files/BD_49th-en

EKLER

EK-1 Görüşme Soruları

GÖRÜŞME PROTOKOLÜ (GÖRÜŞME SORULARI)

1. Kendinizi tanıtır mısınız? (Çalıştığınız kurum, branşınız, mesleki hizmet yılınız, mezun olduğunuz okul vb.)
2. Rehber öğretmen olarak ortaokulda görev yapmanıza neden olan şeyler nelerdir?
Sonda sorusu:
 1. Niçin ortaokulda görev yapmayı seçtiniz?
 2. Sınıf rehberlik programının genel amaçları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?Sonda sorular:
 1. Ortaokul rehberlik programına niçin ihtiyaç vardır?
 2. Sizce 8. sınıf rehberlik programının temel amacı ne olmalıdır?
 3. Sizce iyi bir 8. sınıf rehberlik programı nasıl olmalıdır?
 4. Sizce iyi bir 8. sınıf rehberlik programının özellikleri neler olmalıdır?
3. 8. sınıf rehberlik programlarının 21. Yüzyıl becerilerini (Sorumluluk bilinci, sorgulama becerisi, eleştirel düşünme, problem çözme becerisi, etkin medya okuryazarlığı) kazandırılmasına yönelik düşünceleriniz nelerdir?
Sonda Sorular:
 1. 21. yüzyıl becerileri nelerdir?
 2. Hangi kazanımlar 21. yüzyıl becerileri kazandırmaktadır?
4. 8.sınıf rehberlik programda öğrenci kazanımları için belirlenen rehberlik etkinlikleri hakkında ki düşünceleriniz nelerdir?
Sonda sorular:
 1. Etkinlerin öğrenci kazanımları gerçekleştirmedeki etkililiği hakkında neler düşünüyorsunuz?
 2. Etkinliklerin uygulanabilirliği hakkında ki görüşleriniz nelerdir?
 3. Etkinliklerin öğrenci gelişim düzeyine uygunluğu hakkında ki görüşleriniz nelerdir?
- 5.Sizce 8. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanları nelerdir?
- 6.Ortaokul rehberlik programlarının uygulanması sırasında karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
8. Rehberlik programının etkin kullanılması için önerileriniz neler olur?

EK-2 Katılım Kabul Formu

ARAŞTIRMAYA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, “Okul Rehber Öğretmenlerine Göre 8. Sınıf Rehberlik Programının 21. Yüzyıl Becerilerini Kazandırma Düzeyleri” adıyla, Gülşen ÇELEBİ tarafından 18/09/2023-16/09/2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Bu araştırmanın amacı, Aksaray ili ortaokul kurumlarında görev yapan rehber öğretmenlerin 8. sınıf rehberlik programlarına yönelik görüşleri doğrultusunda kazanımlar ve etkinlikler açısından değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu formun amacı, sizi bu araştırmaya katılmaya davet etmektir. Araştırmaya katılma kararınız tamamen **gönüllülük** ilkesine dayalıdır. Eğer araştırmaya gönüllü şekilde katılmaya karar vererseniz bir defaya mahsus olmak üzere yaklaşık bir saat sürecek bir görüşmeye katılmayı kabul etmiş olacaksınız. Bu görüşmede araştırmacı sizden bazı demografik bilgiler isteyecek, ardından da araştırma konusu ile ilgili sorular soracaktır.

Görüşme sizin seçtiğiniz bir yerde ve sizin tayin ettiğiniz bir gün ve saatte gerçekleştirilecektir. Görüşme sırasında verdiğiniz cevaplar, ses kayıt cihazı ile kaydedilecektir. Bu kayıt işlemi, sizden toplanan verilerin çözümlenmesinin niteliğini artırma ve çözümleme sürecini kolaylaştırma amaçlıdır. Görüşme esnasında cevap vermek istemediğiniz sorulara yanıtlamayı reddedebileceğiniz gibi arzu ettiğiniz herhangi bir anda görüşmeyi tamamen sonlandırma hakkına da sahipsiniz. Görüşme tamamlanmış olsa dahi verdiğiniz yanıtların araştırma sürecine dahil edilmemesini talep edebilirsiniz.

Bu araştırmaya katılımınız size mali hiçbir şey getirmeyecektir. Öte yandan araştırmaya katılımın tamamen **GÖNÜLLÜLÜK** ilkesine dayalı olduğunu tekrardan belirtmek gereklidir. Ayrıca araştırmaya katılımınız sonucunda herhangi bir mali kazanç veya ödül elde etmeyeceksiniz. Görüşme sırasında verdiğiniz yanıtlar çözümlenecek ve alanyazına katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma kapsamında sizden yalnızca araştırma konusu ile ilgili bilgiler toplanacak, kişisel bilgileriniz istenmeyecektir. Araştırma konusu ile toplanan bilgilerde yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak başka hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır.

Görüşme esnasında sizden bir takma isim seçmeniz istenecek, araştırma bulgularının rapor edilmesinde seçtiğiniz bu takma ad kullanılacak ve böylece gizliliğiniz korunacaktır. Verdiğiniz yanıtlar şifre ile kurulan bir bilgisayarda saklanarak gizliliğinize azami ihtimam gösterilecektir.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma X Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Aksaray İli

Araştırma Uygulaması: O Anket

X Görüşme

O Gözlem

O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Gülşen ÇELEBİ

İletişim Bilgileri : Tel: E-posta:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....

İsim-Soy İsim

İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası:

EK 3. 8. Sınıf Rehberlik Programı

8. SINIF

GELİŞİM ALANLARI	YETERLİKLER	KAZANIM SAYISI	İŞLENECEK HAFTA SAYISI
Akademik Gelişim	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	2	2
	Eğitsel Planlama ve Başarı	5	5
	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	3	3
Kariyer Gelişimi	Kariyer Farkındalığı	3	3
	Kariyer Hazırlığı	2	3
	Kariyer Planlama	4	7
Sosyal Duygusal Gelişim	Kişisel Güvenliğini Sağlama	3	3
	Benlik Farkındalığı	4	4
	Kişiler Arası Beceriler	2	2
	Duyguları Anlama ve Yönetme	1	2
	Karar Verme	1	1
Tüm Alanlar		1	1
TOPLAM		31	36

8. SINIF

İşleniş Sırası	Hafta Sayısı	KAZANIMLAR	Gelişim Alanı	Yeterlik	Açıklama
1.	1	Öz bakım becerileri sergiler.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	Ergenlikle birlikte öz bakım becerilerini gözden geçirerek düzenlemesine odaklanılır.
2.	1	Yapabildiği ve hoşlandığı etkinliklere dayalı olarak ilgi ve yeteneklerine örnekler verir.	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	
3.	1	Okul içi veya okul dışındaki etkinliklere katılırken ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	
4.	1	Akademik sorumluluklarını ertelemeinin sonuçlarını fark eder.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	
5.	1	Beden imgesini etkileyen faktörleri bilir.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
6.	1	Bir üst öğretim kurumuna ilişkin ön bilgiler edinir.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
7.	1	Üst öğretim kurumlarına geçiş sınavlarıyla ilgili bilgi edinir.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Bilgiye ulaşmak için çeşitli bilgi kaynaklarını kullanması üzerinde durulur.
8.	2	Stresle baş etmede uygun yöntemler kullanır.	Sosyal Duygusal	Duyguları Anlama ve Yönetme	
9.					

10.	1	Sınavlara ilişkin duygularını açıklar.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Bu kazanım okul rehberlik öğretmeni tarafından uygulanır. Heyecan, kaygı, vb. duygulara değinilebilir.
11.	1	Üst öğretim kurumlarına geçiş sınavlarına hazırlanmak ve başarılı olmak için stratejiler geliştirir.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	
12.	1	Davranışları ve değerleri arasında bağ kurar.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
13.	1	Mesleki değerlerinin farkına varır.	Kariyer	Kariyer Farkındalığı	
14.	1	Kısa ve uzun vadeli kariyer amaçları oluşturur.	Kariyer	Kariyer Hazırlığı	
15.	1	İhtiyaç duyduğunda yardım arar.	Sosyal Duygusal	Kişiler Arası Beceriler	
16.	1	Öğrenme ve verimli çalışma stratejilerini açıklar.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Dikkat stratejileri, tekrar, anlamlandırmayı arttıran stratejiler konularına odaklanılır.
17.	1	Belleğini güçlendirecek stratejileri kullanır.	Akademik	Eğitsel Planlama ve Başarı	Etkin bellek stratejilerine odaklanılır.
18.	1	İyi oluşunu destekleyen duygu ve davranışları fark eder.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	
19.	1	Öğrenme ortamlarındaki duygularını düzenler.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	
20.	2	Kariyer amaçları ile kariyer beklentilerini	Kariyer	Kariyer Hazırlığı	

21.		karşılaştırır.			
22.	1	Akran baskısıyla baş etmede uygun yolları kullanır.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	İkna etme yollarına, iknaya karşı kendini koruma yollarına odaklanılır.
23.	1	Bilişim teknolojileri kullanımında kendini yönetir.	Sosyal Duygusal	Kişisel Güvenliğini Sağlama	Kişisel verilerin korunması, bilişim suçları, Siber zorbalık, güvenli internet kullanımı konularına odaklanılır.
24.	1	Yaşamda karşılaşılan zorlukların çaba ve zaman ile üstesinden gelinebileceğini fark eder.	Sosyal Duygusal	Karar Verme	
25.	2	Kendi özellikleriyle seçmek istediği lise türlerinin özelliklerini ilişkilendirir.	Kariyer	Kariyer Planlama	Özellikler kapsamında ilgi, yetenek, akademik başarı vb. lise türleri kapsamında da fen lisesi, Anadolu lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi ele alınır.
26.					
27.	1	Sahip olduğu karakter güçlerini zorluklar karşısında kullanmayı bilir.	Sosyal Duygusal	Benlik Farkındalığı	Sınava ilişkin yaşadığı zorluklarda kullanmasına odaklanılır.
28.	1	Toplum için gönüllü çalışmanın gerekliliğini açıklar.	Sosyal Duygusal	Kişiler Arası Beceriler	
29.	1	Öğrenmenin hayat boyu devam ettiğini fark eder.	Akademik	Akademik Anlayış ve Sorumluluk	
30.	2	Lise türü seçimine ilişkin kararını verirken kendi görüşleri ile aile ve yakın çevresinin görüşlerini karşılaştırır.	Kariyer	Kariyer Planlama	
31.					

32.	2	Lise türü seçimi yaparken karar verme becerisini kullanır.	Kariyer	Kariyer Planlama	
33.					
34.	1	Lise türüne ilişkin kararını tekrar değerlendirir.	Kariyer	Kariyer Planlama	
35.	1	Bir üst öğretim kurumuna geçiş sürecine yönelik duygu ve düşüncelerini ifade eder.	Akademik	Okula ve Okulun Çevresine Uyum	
36.	1	Sınıf rehberlik programı etkinliklerine/yaşantılarına ilişkin duygu ve düşüncelerini yansıtır.	Tüm Alanlar		Yansıtma: Düşünüp taşınma, derinlemesine düşünme, tefekkür, fikir üretme ve mütalaadır. Öğrencilerin süreci ve kendilerini değerlendirmelerine odaklanılır.
	36				

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı:		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Danışman Adı Soyadı

Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ

İmza